

**T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**KATILIM BANKACILIĞI
SİSTEMİNİN TÜRKİYE
EKONOMİSİNE KATKILARI**

Yüksek Lisans Tezi

Emre Can ARSLAN

İstanbul, 2017

**T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İKTİSAT YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**KATILIM BANKACILIĞI
SİSTEMİNİN TÜRKİYE
EKONOMİSİNE KATKILARI**

Yüksek Lisans Tezi

**Emre Can ARSLAN
100025130**

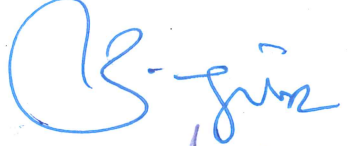

Danışman:Doç. Dr. Betül GÜR

İstanbul, 2017

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ONAY SAYFASI

Yüksek lisans öğrencisi Emre Can Arslan'in "Katılım Bankacılığı..... Sisteminin Türkiye Ekonomisine Katkıları" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans tezi olarak (oybirliği / oyçokluğu) ile başarılı bulunmuştur.

	Adı – Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Betül GÜR	
Jüri Üyesi	: Prof. Dr. Mehmet MELEMEN	
Jüri Üyesi	: Yrd. Doç. Dr. Oksan ARTAR	

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

ÖZET

Mevduat sahiplerine belirli bir getiri sağlamayı garanti eden konvansiyonel bankaların aksine kar-zarar ortaklığı ile toplanan fonları reel ekonomiye kanalize etme, faiz getirisi yerine kurulan ortaklıklardan pay dağıtma yöntemini kullanan katılım bankaları ile bu bankaların işleyişi, Türk Finans Sistemi içerisindeki durumları, dünyadaki örnekleri bu tezde ele alınan konulardır. Çalışmanın yöntemi olarak literatür taramasıyla birlikte BDDK, TBB ve TKBB gibi kuruluşların veritabanlarından faydalanılmıştır. Katılım Bankaları Türkiye ekonomisine önemli katkıları bulunan bankalardır. Katılım Bankalarının finansal sistem içerisine alınamayan atıl fonların sisteme kazandırılması yoluyla tasarruf sahiplerine kazanç sağladığı, gelir dağılımını düzenleyici etkilediği, kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin kayıt altına alınmasında etkili olduğu, reel sektöre kaynak aktararak ekonominin gelişmesine katkıda bulunduğu, kurumlar vergisi, KDV ödeyerek kamu maliyesine katkı sunduğu, reel sektöre fon sağlaması ile istihdama olan katkısı ve sosyo-kültürel faaliyetlere etkisi bulunduğu anlaşılmıştır. Katılım bankacılığı sisteminin yani faizsiz bankacılığın önemli bir deneyim olduğu ortadadır. Kurulduğu günden bu yana ekonomiye olan katkıları düşünülecek olursa gelişmesinin süreceği söylenebilir. İstikrarlı büyümenin sürmesi için şubeleşme ve personel sayısının artırılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Katılım bankacılığı, faizsiz finans kurumu

ABSTRACT

Contrary to conventional banks guaranteeing a certain return to depositors, participation banks which use the method of distributing the funds collected by the profit-loss partnership to the real economy, distribute shares from the partnerships established instead of interest-taking, and the functioning of these banks, the situations in the Turkish Finance System are approached in the thesis. As a method of working, the databases of organizations such as BDDK, TBB, and TKBB were utilized together with the literature review. Participation Banks are the banks with significant contributions to the Turkish economy. It has been understood that Participation Banks are effective in regulating the income distribution, in recording informal economic activities, carry interest to account owners by recording the idle funds that can not be taken into the financial system, contribute to the development of the economy by transferring real sector resources, and contribute to the public finance by paying VAT, provide funding to the real sector and contribute to employment and socio-cultural activities. Participation banking system, ie interest-free banking, is an important experience. If the contributions of the economy since the day it was established are to be considered, it can be said that it will go on proceeding. It is necessary to increase the number of branches and the number of personnel in order to sustain stable growth.

Keywords: Participation banking, interest-free financial institution

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

Özet.....	ii
Abstract.....	iii
Tablolar Listesi.....	vii
Şekiller Listesi.....	viii
Kısaltmalar.....	ix
GİRİŞ.....	1
1. BANKACILIK VE KATILIM BANKACILIĞI.....	3
1.1. Bankanın Tanımı.....	3
1.2. Bankacılığın Dünyadaki Tarihsel Gelişimi.....	4
1.3. Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi.....	7
1.3.1. Osmanlı Döneminde Bankacılık.....	7
1.3.2. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrası Bankacılık.....	10
1.4. Katılım Bankacılığı.....	13
1.4.1. Katılım Bankacılığının Tarihi.....	14
1.4.2. Katılım Bankalarının Ortaya Çıkış Nedenleri.....	15
1.4.2.1. Dini ve Felsefi Nedenler.....	15
1.4.2.2. Ekonomik Nedenler.....	16
1.4.2.3. Politik nedenler.....	17
1.4.3. Katılım Bankacılığının Amaçları.....	17
1.4.4. Katılım Bankacılığının Önemi.....	18
1.5. Dünyada Katılım Bankacılığı.....	18
1.6. Katılım Bankalarının Faaliyetleri.....	28
1.6.1. Katılım Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri.....	29
1.6.1.1. Özel Cari Hesaplar.....	29
1.6.1.2. Katılım Hesapları.....	31
1.6.1.3. Sendikasyon Kredileri.....	32
1.6.2. Katılım Bankalarının Fon Kullandırma (Kredilendirme) Faaliyetleri.....	33
1.6.2.1. Kurumsal Finansman Desteği.....	33

1.6.2.2. Finansal Kiralama- Leasing (İcare)	35
1.6.2.3. Kar-Zarar Ortaklığı	37
1.6.2.4. Proje Finansmanı	40
1.6.2.5. Bireysel Finansman Desteği	40
1.6.2.6. Karz-ı Hasen	41
1.6.3. Diğer Bankacılık Hizmetleri	41
2. TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI.....	42
2.1. Türk Katılım Bankacılığı Gelişimi	42
2.2. Katılım Bankalarının Kuruluş Nedenleri	44
2.2.1. Dış Faktörler	44
2.2.2. İç Faktörler.....	45
2.3. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları	46
2.3.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.....	46
2.3.2. Kuveyt Türk Katılım A.Ş.....	47
2.3.3. Türkiye Finans	48
2.3.4. T.C. Ziraat Katılım Bankası.....	50
2.3.5. Vakıf Katılım Bankası	50
2.4. Katılım Bankalarının Banka Dışı Mali Kuruluşlarla Karşılaştırılması.....	50
2.5. Katılım Bankalarının Hukuk Düzenlemesi.....	51
2.6. Türkiye’de Faizsiz Bankacılığın Temel Özellikleri.....	53
2.7. Katılım Bankalarının Sorunları.....	55
2.8. Katılım Bankalarının Değerlendirilmesi.....	57
2.8.1. Güçlü Yönleri	57
2.8.2. Zayıf Yönleri.....	58
3. KATILIM BANKACILIĞI’NIN TÜRK FİNANSAL SİSTEMİ’NDEKİ YERİ VE EKONOMİYE KATKILARI.....	60
3. 1. Katılım Bankacılığı’nın Türk Finansal Sistemi’ndeki Yeri	60
3.1.1. Aktif Gelişimi	61
3.1.2. Fon Toplama ve Kullandırma Gelişimi	64
3.1.3. Diğer Göstergelerde Gelişim	70
3.2. Katılım Bankalarının Türkiye Ekonomisine Katkıları.....	74

3.2.1. Atıl Fonların Ekonomiye Kazandırılması.....	75
3.2.2. Kayıt Dışı Ekonomiye Engelleyici Etkisi.....	75
3.2.3. Reel Sektörün Finanse Edilmesi	77
3.2.4. Rekabetin Geliştirilmesi	79
3.2.5. Krizlerden Etkilenme	82
3.2.6. İstihdama Katkı Sağlama	82
SONUÇ	84
KAYNAKÇA.....	87

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1. Bankanın Tarihi.....	5
Tablo 2. 1856- 1875 Yılları Arasında Osmanlı Devletinde Kurulan Yabancı Sermayeli Bankalar.....	9
Tablo 3. Türk Katılım Bankaları İçin Önemli Olaylar.....	44
Tablo 4. Türk Bankacılık Sektörü ile Katılım Bankacılığının Karşılaştırılması.....	61
Tablo 5. Türk Bankacılık Sektörü ile Katılım Bankaları'nın Aktif Gelişimi ve Değişim.....	62
Tablo 6. Türk Bankacılık Sektörü ve Katılım Bankacılığında Toplanan Fonlar Gelişimi ve Değişimi.....	65
Tablo 7. Türk Bankacılık Sektörü ve Katılım Bankaları'nın Kullandığı Fonların Gelişimi.....	68
Tablo 8. Katılım ve Konvansiyonel Bankaların Bazı Göstergelerinin Karşılaştırılması.....	71
Tablo 9. Katılım Bankalarının Şube ve Personel Sayısı Değişimi.....	72
Tablo 10. Katılım Bankaları'nın Aktif ve Öz kaynaklarında Değişim.....	73

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1. Ükelere Göre İslami Bankacılığın Dağılımı.....	19
Şekil 2. Suudi Arabistan Finans Sisteminde Katılım Bankacılığının Payı.....	20
Şekil 3. Suudi Arabistan Bankacılık Toplam Aktifleri.....	20
Şekil 4. Suudi Arabistan Katılım Bankalarının Küresel Finans Payı.....	21
Şekil 5. Malezya Finans Sisteminde Katılım Bankacılığının Payı.....	23
Şekil 6. Malezya Bankacılık Toplam Aktifleri.....	23
Şekil 7. Malezya Katılım Bankalarının Küresel Finans Payı.....	24
Şekil 8. BAE Finans Sisteminde Katılım Bankacılığının Payı.....	26
Şekil 9. BAE Bankacılık Toplam Aktifleri.....	26
Şekil 10. BAE Katılım Bankalarının Küresel Finans Payı.....	27
Şekil 11. Murabaha (Üretim Desteği) İşleminin Yapılışı.....	34
Şekil 12. Finansal Kiralama İşleminin Yapılışı.....	36
Şekil 13. Mudaraba Çalışma Sistemi.....	38
Şekil 14. Müşaraka Çalışma Sistemi.....	40
Şekil 15. Albaraka Türk Ortaklık Yapısı.....	47
Şekil 16. Kuveyt Türk Ortaklık Yapısı.....	48
Şekil 17. Türkiye Finans Ortaklık Yapısı.....	50
Şekil 18. TBS ve Katılım Bankaları'nın Aktif Toplamı Gelişimi.....	64
Şekil 19. TBS ve Katılım Bankaları'nın Toplanan Fonlarının Gelişimi.....	67
Şekil 20. Türk Bankacılık Sektörü ve Katılım Bankaları'nın Kullandığı Fonların Gelişimi.....	70
Şekil 21. Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründen Aldıkları Paylar	74

Şekil 22. Katılım Bankaları'nın Kullandığı Fonların Gelişimi.....	76
Şekil 23. Katılım Bankalarının Ekonomik Göstergeleri.....	79
Şekil 24. Katılım Bankaları Şube Ağı Dağılımı.....	81
Şekil 25. Mevduat Bankaları Şube Ağı Dağılımı.....	81
Şekil 26. Katılım Bankaları'nın Çalışan Sayılarının Yıllara Göre Değişimi.....	83

KISALTMALAR

- a.g.e.** : Adı Geçen Eser
- BAE** : Birleşik Arap Emirlikleri
- BDDK**: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
- C.** : Cilt
- Çev.** : Çeviri
- KDV** : Katma Değer Vergisi
- IMF** : Uluslararası Para Fonu
- ÖFK** : Özel Finans Kurumu
- ÖFKB**: Özel Finans Kurumları Birliği
- TBB** : Türkiye Bankalar Birliği
- TCMB**: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
- TKBB** : Türkiye Katılım Bankaları Birliği
- TL** : Türk Lirası
- TMSF** : Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu
- s.** : Sayfa
- S.** : Sayı
- SPK** : Sermaye Piyasası Kurulu
- vb.** : Ve Benzeri
- yy.** : Yüzyıl

GİRİŞ

Katılım bankacılığı mali sektörde faiz dışı prensiplere göre çalışan ve bu prensiplere uygun olarak her türlü bankacılık faaliyetini yerine getiren kuruluşlardır. Katılım bankaları, topladıkları fonları kuruluş veya kişilere kullandırma yoluyla, ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır.

Katılım bankacılığı, İslami finans kuralları çerçevesinde faizsiz bankacılık işlemlerini gerçekleştiren bir yapıyı ifade etmektedir. İslami finans, her türlü finansal faaliyetin ve işlemin İslami kurallar içerisinde uygulandığı bir sistemdir. Faizin İslam dinine göre haram olarak kabul edilmesi nedeniyle, bu finans anlayışı alternatif olarak kabul edilmektedir.

Bankacılık sistemi işlevsel olarak iki temel fonksiyon üzerinde çalışmaktadır. Bu fonksiyonlardan biri fon toplama diğeri ise fon kullandırma yöntemidir. Faizsiz bankacılık sistemlerinde de işleyiş mantığı aynı şekildedir. Faizsiz bankacılık ve konvansiyonel bankacılık faaliyetleri arasındaki fark sadece faizsiz bankacılık sisteminde İslami hassasiyetlere dikkat edilmesidir.

Katılım Bankacılığı Türk Bankacılık Sektörü açısından birçok dikkat çekici noktayı barındırmaktadır. Katılım bankacılığı sadece farklı bir bankacılık sisteminin gelişmesi ve derinlik kazanmasıyla sınırlı kalmayı şube ve çalışan sayısı, aktifler ve kullandırılan fonların artışı ve buna paralel olarak bankacılık sistemindeki payı ve önemi gün geçtikçe değişiklik gösterebilir. Özellikle 2008 küresel krizi sonrası dönemde faizsiz finans uygulamalarına yönelimin oluşması, bu konuda çalışma yapmayı önemli hale getirmiştir.

Bu çalışmanın inceleme alanı bir finans sektörü olarak kurumsallaşan bu yapı ile sınırlandırılmıştır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, dünyada ve Türkiye’de uygulanan İslami finansman modellerini incelemek, Katılım Bankacılığı sisteminin Türkiye ekonomisine etkilerini tespit etmektir.

Yapılan araştırmayla Katılım Bankalarının Türkiye ekonomisine etkileri incelenmek istenmiştir. Türkiye'nin Katılım Bankacılığı ile tanıştığı 1983 ÖFK'ler

dönemi genel olarak ele alınıp, Katılım Bankacılığı sisteminin etkin olduğu 2012 yılı sonrası dönem değerlendirilerek ekonomiye etkileri araştırılmıştır. Son 13 yıllık sürecin seçilmiş olmasındaki sebep Katılım Bankacılığının bu dönemde daha gözle görülür faaliyetlerde bulunmasıdır.

Çalışmanın yöntemi olarak literatür taramasıyla birlikte BDDK, TBB ve TKBB gibi kuruluşların veritabanlarından faydalanılmıştır.

Bu çerçevede çalışmanın birinci bölümünde genel olarak katılım bankacılığı amaçları, tarihsel gelişimi, ortaya çıkış nedenleri ve fon faaliyetleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde katılım bankacılığının gelişimi, Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankaları, katılım bankacılığının sorunları ve değerlendirilmesi üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde katılım bankacılığının Türk Finans Sektöründeki yeri verilere dayanılarak analiz edilmeye çalışılmış ve katılım bankacılığının Türkiye ekonomisine katkıları incelenmiştir.

1. BANKACILIK VE KATILIM BANKACILIĞI

1.1. Bankanın Tanımı

Banka kavramının kelime anlamı, Türkçede masa ya da sıra anlamına gelen “banco” sözcüğünden gelmektedir. Banka geçmişten günümüze birçok farklı biçimde tanımlanmıştır.

Ekonomik gelişmelerin çok hızlı bir biçimde olması nedeniyle, banka kavramını tanımlamak güçleşmektedir. Bu kavram üzerinde yapılan tanımlar daha çok bankaların nasıl ve ne şekilde görülmesi gerektiği açısından yapılmaktadır. Banka kavramına yönelik tanımlamalar, kişilerin yaklaşım biçimlerine göre değişmektedir. Bu nedenlerdendir ki bankalar yasasında da belirgin bir banka tanımı bulunmamaktadır (Takan, 2001, s.2).

Bu zorluklara rağmen farklı yazarların banka tanımlarının incelenmesinde fayda görülmektedir. Banka, mevduatları kabul eden ve kabul edilen mevduatı da en verimli biçimde çeşitli kredi işlemlerinde kullanmak amacı taşıyan ekonomik bir kuruluştur. Bir başka tanımlamasıyla banka; kredi, para ve sermaye konularını içine alan her türlü işlemi yapan ve düzenleyen, özel ve tüzel kişiler ile işletmelerin bu alan üzerindeki tüm gereksinimlerini karşılama faaliyetini kendisine temel hedef alan ekonomik bir birimdir (Doğan 2008, s.4).

Bankalar, yerine getirdikleri işler ve yaptıkları hizmetler nedeniyle ülkelerin ekonomik ve ticari faaliyetlerinde önemli bir yere sahiptir. Bankaların ülke ekonomileri içindeki en önemli rolü, para biriktirme yolu ile gelir sağlamak isteyen tüzel ve gerçek kişilerle, belirli bir süre için paraya ihtiyaç duyan gerçek ve tüzel kişiler arasındaki bağlantıyı kurmaktır. Başka bir ifadeyle, kredi almak isteyen ile kredi vermek isteyen arasında aracılık sağlamaktır. Bankalar bu şekilde hem ülke ekonomisinin gelişmesini sağlar hem de tasarruf etme düşüncesini yerleştirir. Bu fonksiyonlarının yanı sıra, bankaların sundukları hizmet nedeniyle şu işlevleri bulunmaktadır (Doğan 2008, s.5):

- Kasa kiralamak,
- Para naklini gerçekleştirmek ve dış ticarete aracılık etmek,
- İkramiye ve kupon tahsilini yapmak,

- Senet tahsillerini yapmak,
- İstihbarat işlerini yapmak,
- Menkul kıymetlerin çıkarılmasına aracılık etmek,
- Obligasyon, aksiyon alım satın işlerini aracılık etmek.

1.2. Bankacılığın Dünyadaki Tarihsel Gelişimi

Ticaretin küresel bir boyut almasıyla birlikte ekonomik ve ticari kurumlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda ilk olarak sarraflar ortaya çıkmıştır. Bu sebepten sarrafları banka tarihçesinin başlangıç noktası olarak kabul edebiliriz. İtalyanca “Banco” kelimesinden türeyen banka kelime olarak sarrafların üzerinde işlem yaptığı masa veya sıra anlamında kullanılmaktadır. Ve sarrafların bazıları verilen sözleri yerine getiremeyip iflas ettikleri zaman halk bu sarrafların ‘banco’ sunu kırardı. Bu sebepten İngilizce ve diğer batı dillerinde iflas eden kişiler için ‘bankrupt’ kelimesi kullanılmıştır. Sarrafların ekonomik hayatta daha fazla yer almaları, mevduat alıp vermeleri ile birlikte transfer işlemlerini gerçekleştirmeleri ve talep doğrultusunda kredi vermeleri sarrafların iş yerlerini banka durumuna getirmiştir. Fakat para ticareti ise tam olarak mal ve sermaye sahiplerinin ticarete bulunmaları, tefeciler ve burjuva sınıfı arasında gerçekleşmiştir. Ve zamanla sermaye ticaretinin artması bankaların varlığını gerekli kılmıştır. Yaşanan sanayi devrimi ile bankacılığın oluşum süreci hız kazanmıştır (Aydın, 2006, s.18).

Tablo 1. Bankanın Tarihi

Tarihte İlk banka	Bankacılık Yasaları	Bankacılığın Gelişmesi ve Denetlenmesi	Milad	İlk Modern Banka	Çek ve Banknot Kullanımı	Goldsmithler ve Sertifika	İlk Merkez Bankası	Modern Bankacılığın Başlaması
3500	2000	1000	0	1609	1637	1640	1694	1907
MÖ.3500	Sümer ve Babil’de mabetlerde rahiplerin borç verdiğiine dair bankacılık belgeleri bulunmuştur.							
MÖ.2000	Eshunanca Krallığı ilk bankacılık yasalarını düzenlemiş, faiz oranını %20 olarak hükme bağlamıştır. Hammurabi yasaları, kredi verme, mevduat toplama, komisyon işlemlerini hükme bağlamış, kredi senetleri killer üzerine 2 nüsha halinde yazılmıştır.							
MÖ.1000	İlk ve Orta Çağ’da Yunanlılar, Romalılar ve Mısırlılar bankacılığı geliştirmiş, eski Mısır’da faiz sınırlanırken eski Yunan’da bankacılık denetimlerine başlanmıştır.							
MS.1609	İlk modern banka ‘Amsterdam Bankası’ kurulmuştur.							
MS.1637	Venedik Bankası kurulmuş çek ve banknot kullanımı başlamıştır.							
MS.1640	İngiltere Kralı tarafından tüccarların altınına el konulmasıyla birlikte, altınlar "goldsmith" denilen tüccarlara sertifika karşılığı verilmeye başlanmıştır.							
MS.1694	İngiltere Merkez Bankası (İlk Merkez Bankası) kurulmuştur.							
MS.1907	Sistem, Federal Reserve Bank (ABD Merkez Bankası) ile olgunluğa ulaşmış ve modern banka sistemini oluşturmuştur.							

Kaynak: (Özkan, 2012, s.21)

Eski Yunan’da MÖ. VII. yy. 'da krallar kendi adına para basmışlardır ve aynı dönemde Persler tarafından bankacılık aracı Ortadoğu’ ya getirilmiştir (Aydın, 2006: 21).

Dünyada önemli bir güce sahip olan Roma'da MÖ. III. yy. ve MÖ. II yy. arasında bankacılık oldukça gelişmiş ve aristokratların aksine sosyal armatör ve tacirler gibi daha alt sınıflar ilgi göstermişlerdir.

Ortaçağ'da gelişen denizcilik faaliyetleri ile yeni yerler fetheden ve keşfeden insanlar buradaki değerli varlıkları kendi ülkelerine getirerek Avrupa'da bankacılık faaliyetlerinin gelişmesini hızlandırmıştır. Fakat Ortaçağ'da bankacı olan kişilere sadece vatandaşlık hakkı verilirdi. Rönesans'ın yaşanması ile hakları artmış, topluluğa kendini kabul ettirmiş ve daha fazla öneme sahip olmuştur (Kaya, 2003: 38).

İlk modern banka 1609 yılında Amsterdam Bankası adıyla Hollanda'da kurulmuştur. Daha sonra 1637'de Venedik Bankası Venedik'te kurulmuştur. 1640 yılında İngiltere Kralı kendisine emanet edilen varlık sahiplerinin altın külçelerine el koyması ile tüccarların Kral'a olan güveni zedelenmiş ve farklı çözüm yolları aramışlardır. Tüccarlar bunun sonucunda altınlarını kendi adlarına 'goldsmith' diye ifade edilen tüccarlar emanet etmişlerdir. Ancak bu yönteminde çok akılcı bir yöntem olmadığını görmüşler ve 'goldsmithnots' denilen senetler karşılığında atıl duran varlıklarını borç isteyenlere vermişlerdir. Bu yöntem ile de ilk banknot sistemi ortaya çıkmıştır.

19. yy'da sonra artan sömürgeleşme hareketleri sonucunda ulusal ve uluslararası ticaret daha da artmış, geniş alanlara yayılmış ve bankacılık sektörüne ihtiyaç artmıştır. Ve 19. yy' da İngiltere ve Almanya'da kurulmuş olan bankalar varlıklarını sürdürmektedirler. Bu alanda profesörleşme, artan iş bölümü ile bankacılık önem kazanmıştır Ve Avrupa bankacılığında uzmanlaşma ile birlikte birleşme de ön plana çıkmıştır. Ekonomi ticari kapitalizmden sanayi kapitalizmine evrilmiş ve ekonomin küreselleşmesi, dünya ticaretinin çeşitlenmesi ile küçük işletmeler varlıklarını sürdürememiş yerlerine daha büyük işletmeler kurulmuştur. Ve bu gelişme ve büyüme bankacılık alanında da görülmüştür. Uluslararası bankacılıkta belirli alanlarda uzmanlaşan bankalar ölçeklerini artırarak büyük ölçekte faaliyetlerde bulunmuşlardır.

20. yy'da durumlar değişti ve kapitalist ekonomilerin yanı sıra merkez odaklı sosyalist olan sistemler oluştu. Bu değişiklik özellikle 2.Dünya Savaşı'ndan sonra görüldü. Böylelikle merkez odaklı bankacılık sistemine göre ekonomik yapılar yeniden şekillendi ve az gelişmiş olan ekonomileri kalkınmaları ve büyümeleri için desteklemek

amacıyla kalkınma bankacılığı denilen bankalar kuruldu. Devlet tarafından özel kanunlara göre kurulmuş olan bu bankalar gelişmiş ülkelerden ziyade gelişmekte olan ülkelerin sermaye açığını gidermek teknik ve örgütsel olarak desteklemeyi hedefleyen finansal kurumlar için kullanılan genel bir terimdir. Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB), Avrupa Yatırım Bankası gibi bankalar 2.Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmuşlardır (Aydın, 2006, s.22).

1.3. Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Türkiye’ de bankacılığın tarihi Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere iki başlık altında incelenebilir.

1.3.1. Osmanlı Döneminde Bankacılık

Ülkelerdeki bankacılık faaliyetleri incelendiğinde; bankalar ve ekonomik yaşam arasında yakın bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu açıdan Osmanlı devletinin ekonomik durumunun bankacılık sistem ve faaliyetlerini etkilediği söylenebilir. 18. ve 19. yüzyılda Osmanlı devleti Avrupa’ da yaşanan dışa açılma ve gelişmeye ayak uyduramadığından, o dönemde bankacılık faaliyetlerinde gözle görülür bir gelişme yaşanmamıştır. Osmanlı devletinde ekonomik gelişimin özellikle Batı Avrupa’nın gerisinde kalması nedeniyle 19.yy ortalarına kadar Osmanlı devletinde herhangi bir bankacılık faaliyeti görülmemektedir. 1840 yılında basılan ilk kâğıt para Osmanlı devletinin bütçe açıklarını kapatmak amacıyla basılmıştır. Bu dönem içerisinde sürekli şekilde açık veren Osmanlı Hazinesi kaynak ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile Kaime adı verilen paranın miktarı kısa süre içerisinde artış göstermiştir. Dış ticaret açıklarının sürekli artması nedeniyle Kaime’nin değeri büyük ölçüde düşmüş, bu nedenle ithalat finansmanı zora girmiştir. Bu durum Osmanlı devletini Kaime değerini korumak için başka çareler aramaya yöneltmiştir. Bankacılığın Osmanlı Devleti’nde doğuşu tamamen farklı nedenlerle meydana gelmiştir. O dönemde bankacılık faaliyetleri sarraflar aracılığı ile yürütülmekteydi. Osmanlı devleti hazinenin para ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile bankaya ihtiyaç duymuştur. Bu dönemde bankacılık açısından ortaya konan ilk hukuki metin 1852 yılında çıkarılan Murabaha Nizamnamesidir. Cumhuriyet döneminde de birçok değişiklikle beraber yürürlükte kalan bu nizamname 1957 yılında çıkartılan Türk Ticaret Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır (Kepenek ve Yentürk, 2005, s.20).

Osmanlı döneminde ilk banka 1847 yılında sarraflar tarafından kurulan İstanbul Bankası'dır. İstanbul Bankası spekülasyon yapması ve ödemeleri tehlikeye düşürmesi nedeniyle 1852 yılında kapatılmıştır. Bu dönemde modern anlamda ticaret ve kredi faaliyetlerini yürütmek için açılan ilk banka İngiliz sermayesiyle Londra' da kurulan ve Fransız sermayesinin de katılmasıyla 1856 yılında faal duruma geçen Osmanlı Imperial bankasıdır. Bu banka bankacılık hizmetleri yanında banknot çıkarma yetkisine de sahiptir (Kepenek ve Yentürk, 2005 s.21).

1839 Tanzimat Fermanı'nın ilanı sonrasında Osmanlı Devleti'nde devlet harcamaları artmış ve devletin kaynak gereksinimi önce kaime basılması sonra da toplanacak vergiler karşılık gösterilere İstanbul'da faaliyet gösteren banker ve sarraflardan borç alınması yoluyla karşılanmaya çalışılmıştır. 1856 yılında yapılan Paris Anlaşması ile Osmanlı Devleti'nin dış borç alması kolaylaştırılmış ve bu sayede Osmanlı Bankası kurulmuştur (Türkiye Bankalar Birliği, 2012, s.3). Tablo 2' de bu dönem içerisinde kurulan yabancı sermayeli kuruluşlar ve bankalar görülmektedir.

Tablo 2. 1856- 1875 Yılları Arasında Osmanlı Devletinde Kurulan Yabancı Sermayeli Bankalar

BANKALAR	YILLAR
Bank-ı Osmanî	1856
İttihadi Mali Bankası	1859
Türkiye Bankası	1860
Bank-ı Osmanî-i Şahane Bankası	1863
Şirket-i Umumiye-i Osmaniye Bankası	1864
Şirket-i Maliye-i Osmaniye Bankası	1865
İtibar-ı Umumiye-i Osmaniye Bankası	1869
Avusturya-Osmanlı Bankası	1871
Avusturya-Türk Bankası	1872
İkinci İstanbul Bankası	1872
Kambiyo ve Esham Şirket-i Osmaniyesi	1872

Kaynak: (Öztin, 1989, s.10)

Milliyetçilik eğilimlerinin 2.Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte artması ile ulusal sermaye birçok yerel ve tek şubeli banka kurma sürecine girmiştir. Bu tip ulusal bankacılık faaliyetinin ortaya çıkma nedeni, ülke içerisinde biriken sermayeyi yabancı banka ve kuruluşların tekelinden alıp ulusal ticareti geliştirmektir. Ulusal sermaye temelinde atılmış ilk kalıcı bankacılık girişimi 1863 yılında kurulan tarım kredi kooperatifinin 1888 yılında Ziraat Bankası'na dönüştürülmesidir. Bu yüzyılın sonlarında ulusal bankacılığın gelişmesine önem verilmiş fakat bu girişimlerle sınırlı kalmıştır. Bu nedenle ulusal sermayeye dayalı olarak kurulan bankaların ömürleri çok uzun süreli olmamış, bu bankalar yabancı sermayeli bankalar ile rekabet edemeyip kısa sürede kapanmışlardır (Ustaoglu, 2014, s.4).

1.3.2. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrası Bankacılık

Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı Devleti'nin yıpranmış olan maddi ve manevi mirası üzerine kurulmuş olup, tarıma dayalı bir ekonomiye dayanmaktadır. Cumhuriyetin kuruluş yıllarında yapılan siyasi, sosyal ve hukuki değişiklikler sorun olan ekonomiyi düzeltmeye yöneliktir. Yine bu yıllarda, altyapı yatırımlarına yönelik işletmeler, askeri fabrikalar ve imtiyazlı yabancı şirket dışında sanayi üretim olmayan bir ekonomik sistem bulunmaktaydı. Cumhuriyet' in ilk dönemlerinde tek şubeden oluşan yerel bankalar mevcutken, ilerleyen dönemlerde yabancı sermayeli bankalar, bankacılık sektöründe önemli bir yer edinmiş ve kredi piyasasının önemli bir kısmını ellerinde tutmuştur. Bu nedenden dolayı Cumhuriyet'in ilk dönemi sayılan 1923-1932 yılları arasındaki dönemde ulusal bankacılığın gelişmesine büyük bir önem verilmiştir. İzmir İktisat Kongresi'nin 1923 yılında toplanması ile bankacılıkla ilgili önemli adımlar atılması amaçlanmıştır. Hükümet ve toplumun ileri gelenlerinin de katılımı ile yapılan bu kongrede, ekonomik gelişimin sağlanması için ulusal bankacılığın kurulması ve geliştirilmesi gerektiği, kongreye katılan her kesim tarafından dile getirilmiştir. İzmir İktisat Kongresi'nde ifade edilen görüşlere göre; özel kesim henüz güçlü banka kurabilecek güçte değildir. Bankaların kurulmasında devlet katkısı olmalıdır. Kongreye katılan tüccarların bir ana ticaret bankası kurulması önerisi neticesinde 1924 yılında Türkiye İş Bankası kurulmuştur. Türkiye Sınâî ve Maadin Bankası, Emlak ve Eytam Bankası da yine bu dönemde kurulmuştur. Ayrıca tek şubeli yerel bankaların sayılarında artış meydana gelmiştir. Cumhuriyet döneminde bankacılık alanında atılan en önemli adımlardan birisi 1930 yılında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın (TCMB) kurulması olmuştur (Kaya, 2010, s.10).

Türkiye'de özel bankacılığın gelişme göstermeye başladığı yıllarda 2.Dünya Savaşı'nın başlaması, sektörü etkilemiştir. Türkiye savaşa katılmış olmamasına rağmen savunma giderleri artmış, bankalar iç ve dış borçlanmaya yönelmiştir. Savaşın sonlanmasını izleyen yıllarda ticaret faaliyetlerine artış olması, bankalara olan ihtiyacın artmasına neden olmuş ve bu dönemde özel bankacılık sektörü önemli gelişme kaydetmiştir. Bu durumun bir sonucu olarak 1944 yılında Yapı Kredi Bankası açılmıştır (Ustaoğlu, 2014, s.5).

Devlet yardımı ve teşvik politikaların uygulanmaya başlandığı 1950’li yıllarda bankacılık sektöründe gelişme yaşanmış ancak dışa kapalı ekonomik sistemin varlığı vb. nedenlerle istenen ilerlemeler görülemedi. Yine bu dönem içerisinde, bankacılık işlemlerinden alınacak komisyonun hükümet tarafından belirlenmesi ve döviz işlemi yapma yetkisinin yalnızca Merkez Bankası’nda bulunması, şube bankacılığına ve mevduat toplamaya dayalı rekabete önem kazandırmıştır. Şube bankacılığının gelişmesi ve yaygınlaşması, yerel bankacılık faaliyetlerinin tasfiye sürecine hız kazandırmıştır. 1958 yılında “bankalar arası dayanışmanın sağlanması, bankacılık mesleğinin gelişmesi ve haksız rekabetin önlenmesi” amacıyla Türkiye Bankalar Birliği kurulmuştur (Karakoç, 2011, s.8).

Devletin bankacılık faaliyetleri üzerindeki etkisi 1960’lı yıllarda ağırlık kazanmıştır. Planlı dönem olarak da adlandırılan bu dönem içerisinde, banka komisyon oranları, kredi limitleri, kredi-mevduatlara uygulanacak faiz oranları vb. birçok uygulama ithal ikame politikaları ile birlikte devlet kontrolü altında gerçekleştirilmiştir. Bu nedenden dolayı 1960’lı yılların başında birçok banka faaliyetlerine son vermiştir.

1970’li yıllar itibarıyla ekonomide yaşanan aşırı durgunluk, ödemelerdeki dengesizlik yeni bir sanayi planı belirleme ihtiyacını doğurmuştur. Bu durumda yola çıkılarak 1980 yılından sonra ithal ikameci politikaların dışına çıkılarak, dış piyasaya açık, piyasa ekonomisine dayalı bir kalkınma politikası izlenmiştir. 1980 yılı sonrasında yapılan reformlar Türkiye finans ve ekonomi sisteminde köklü değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Bu reformların etkileri ve yarattığı sonuçlarını genel olarak şöyle özetleyebiliriz (Karakoç, 2011, s.10);

- Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Kanununun çıkartılması, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)’nin canlandırılması, mevduat sertifikası, repo işlemleri, finansman bonusu, tahvil alım-satımı, hisse senedi gibi finansal işlemlerin hızlı bir biçimde gelişmesi bankaların düşük maliyetli fon olanaklarını ortadan kaldırmıştır.
- Bankaların kısa süreli fon fazlalarını eritmesi amacıyla 1986 yılında İnterbank piyasası (Bankalar arası piyasa) kurulmuştur.
- Para ve sermaye piyasasındaki gelişmeler bankaların iyi müşterilerinin bu piyasalara kaymalarına sebebiyet vermiş ve bankaların aktif kalitesinin

zayıflamasıyla sonuçlanmıştır. Bu nedenle bankalar riski az olan tüketici kredilerine yönelmişlerdir.

- Mevduat işlemlerinde pozitif faiz verilmesi nedeni ile mevduat maliyetlerinde artış yaşanmış, bankalar bu artışın önüne geçebilmek için etkin çalışma prensipleri geliştirmiştir.
- Bilişim alanında yaşanan gelişmeler, haberleşme maliyetlerini hızlı bir biçimde azaltmıştır. Bu durum, müşteri tercihleri ile beraber uluslararası piyasaların bankacılık sektörünü etkileme sürecinde de kısalma yaratmıştır.
- Bankacılık sistemi krizlerini engelleyebilmek adına Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu'na (TMSF) devri yapılan bankaların tasarruf mevduatlarına devlet garantisi getirilmiştir.
- Dövizde serbestleşme yaşanmış ve yabancı bankaların yurt içinde şube açmalarına ve yerli bankalarla rekabet etmelerine izin verilmiştir.

1990'lı yıllar finansal piyasalarda yaşanan gelişim ve değişimlerle bankacılık sistemini farklı bir yapıya büründürmüştür. Bu dönemde bankalar teknolojik alt yapı yatırımlarına yönelmiş, para ve sermaye piyasası kuruluşları kurumsallaşmıştır. Bu yıllarda Türk bankaları yurt dışında şube açmaya yönelmişlerdir. 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 1999 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte sektörde önemli bir değişim meydana gelmiştir. Bu kanun ile birlikte bankacılık sektörü uygulamalarının uluslararası standartlara göre düzenlenmesi, gözetimi ve denetimi, idari ve mali olarak özerk bir yapıya sahip olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na (BDDK) devredilmiştir (Kaya, 2010, s.15).

2000'li yıllara gelindiğinde Türk bankacılık sektörü tarihinin en büyük finansal krizi ile karşı karşıya kalmış, bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması ve bankaların mali sorunlarının halledilmesi zorunlu bir hal almıştır. Yaşanan bu krizler, bankacılık sektörünün yapısal sorunlarının çözülme zorunluluğu olduğunu ortaya koymuştur. Krizin aşılması amacı ile yapılan düzenlemeler çerçevesinde radikal değişiklikler yapılmış, bankacılık faaliyetlerinin düzenleme ve denetimi AB'ye uyum çerçevesinde yeni bir yaklaşımla ele alınmıştır. Yapılan düzenlemelerde ve denetim anlayışında, uluslararası kabul görmüş prensiplere önemli ölçüde yaklaşmıştır. Bu düzenlemeler ile sermaye yeterliliğini sağlayamayan bankalar TMSF kontrolü altına alınmış, gerekli düzenlemeler üstlenilmiştir. Bu düzenlemeler bankaların mali

yapılarının daha gerçekçi bir görünüm kazanmasını sağlamıştır. Bu amaçla yapılacak reformların başarılı olmasının ön şartı, istikrarlı bir makroekonomi çerçevesinin oluşturulması ve uygun bir bankacılık düzenleme ve denetleme sisteminin kurulmasıdır (Özdemir, 2002, s.59).

1.4. Katılım Bankacılığı

Katılım bankacılığı, mali sektörde faiz dışı prensiplere göre çalışan ve bu prensiplere uygun olarak her türlü bankacılık faaliyetini yerine getiren kuruluşlardır. Katılım bankaları, topladıkları fonları kuruluş veya kişilere kullandırma yoluyla, ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır (Özkan, 2012, s.4).

Katılım bankacılığı, İslami finans kuralları çerçevesinde faizsiz bankacılık işlemlerini gerçekleştiren bir yapıyı ifade etmektedir. İslami finans, her türlü finansal faaliyetin ve işlemin İslami kurallar içerisinde uygulandığı bir sistemdir. Faizin İslam dinine göre haram olarak kabul edilmesi nedeniyle, bu finans anlayışı alternatif olarak kabul edilmiştir (Pehlivan, 2016, s.299). Bu finansal yapı içerisinde faaliyet gösteren bankalara, “katılım bankası”, “İslami banka”, “kar-zarar ortaklığı bankası” veya “faizsiz banka” şeklinde isim verilmesine rağmen, bu bankaların işlevsel olarak klasik bankalardan pek farkı bulunmamaktadır. Katılım bankalarının konvansiyonel bankacılıktan en temel farkı tasarrufları toplama ve yatırıma aktarma işlevlerinin farklı olmasıdır (Yanpar, 2014, s.125).

Katılım bankacılığının temel prensibi ya da altın kuralı faizsizlik prensibidir. Bu prensip özünde (Pehlivan, 2016, s.299);

- Fon toplama işlemini yerine getirirken, kar ve zarara ortak olma temelinde fon kabul etmek ve müşteriye sabit gelir taahhüdünde bulunmamak,
- Fon kullandırırken krediyi nakit olarak vermeyip, müşterinin ihtiyaç duyduğu malı satıcıdan peşin olarak alıp, malı müşteriye vadeli olarak satmak ya da iş sahibi ile proje bazında ortaklık kurmaktır (Albaraka, 2015, s.9).

Katılım bankacılığında, müşteri ve banka arasında emek-sermaye ortaklığı oluşturulmaktadır. Bu duruma Türkiye’de kar-zarar ortaklığı da denilir. Katılım bankaları bu şekilde topladığı paraları bir tüccar vasfı ile işletmeyi ve işletme

sonucunda elde edilecek karı ortakları ile paylaşmayı taahhüt ve kabul etmektedir (Özulucan ve Deran, 2009, s.89).

Katılım bankacılığı; finansman yöntemi hizmetlerini alternatif olarak sunan, finans sektöründe faaliyet gösteren, reel ekonomiyi finanse eden ve bankacılık hizmeti sunan kuruluşlardır. Bu kuruluşlar; bankacılık faaliyetleri yürütmenin yanında, müşterilerden kar-zarar ortaklığı yolu ile topladıkları fonları, faizsiz finanse etme prensibine göre reel sektöre aktararak, meydana gelebilecek kar ya da zararı müşteriler ile paylaşmaktadır (Tunç, 2000, s.13).

1.4.1. Katılım Bankacılığının Tarihi

Katılım bankacılığının başlangıcı M.Ö 2123-2081 yılları arasında Babil' de hüküm süren Hammurabi' ye kadar uzandığı söylene de, İslam tarihinin bin yıla yakın önemli bölümünde modern anlamıyla katılım bankacılığına örnek gösterilebilecek bir kuruma rastlamak oldukça zordur (Dikkaya ve Kutval, 2014, s.36).

Katılım bankacılığına örnek olarak gösterilebilecek ilk model 1946 yılından Pakistan ve Hindistan henüz ayrılmadan önce bu bölgede yaşayan bir grup Müslüman'ın finansal faiz sistemine karşı bir araya gelerek yeni bir model oluşturma çabasıyla meydana gelmiştir. Bu sistemde kredi verilecek Müslümanlardan istenilen, borçlarının yanında kazançlarının da zekâtını belirli bir zamana kadar bankaya ödemesidir (Önk, 2015, s.27).

Katılım bankacılığı biçimde faizsiz bankacılık faaliyeti yürüttüğünü savunan ilk kuruluş 1963 yılında Mısır'da kurulan Tasarruf Bankası'dır. Bu banka 1965 yılında 6 şube ile faaliyet gösterirken 1966 yılında şube sayısı 9'a yükselmiştir. Mısır'daki sosyalist rejimin 1977 yılında bankaları milli hale getirmesi nedeniyle Tasarruf Bankası Mısır hükümeti tarafından aynı yıl kapatılmıştır. Mısır'daki bu girişimden sonra farklı ülkelerde birçok girişim ortaya çıkmıştır. 1971 yılında Mısır'da Nasır Sosyal Bankası, 1975 yılında Cidde'de İslam Kalkınma Bankası (İKB), 1975 yılında Dubai İslam Bankası, 1977 yılında Kuveyt Finans Kurumu bu finansal kuruluşlara örnek olarak gösterilebilir (Ustaoglu, 2014, s.19).

Liberalleşme politikalarının 1980 yıllarından sonra hızlı bir biçimde uygulanmasıyla bankacılık sistemi hızlı bir gelişme ivmesi içerisine girmiştir. Bu hızlı gelişmeden kendine düşeni alan katılım bankacılığı, yeni araçlar ile aktif finansal hareketlilik kazanmaya ve küresel ölçekli kurumlar açmaya çalışmıştır. Günümüzde kullanılan birçok İslami finansal aracın temeli de bu dönemde atılmıştır. Faizsiz bankacılığın tarihini üç aşamada özetleyebiliriz (Şen, 2011, s.42).

Doğuş Dönemi (1972-1975): Doğuş dönemi petrol gelirlerindeki ani yükselmenin ve büyük likiditenin hâkim olduğu dönemdir.

Gelişme Dönemi (1976-1983): Gelişme dönemi katılım bankacılığının Arap körfezinden doğuda Malezya, batıda İngiltere'ye kadar uzandığı dönemdir. Bu dönem içerisinde çok sayıda uluslararası banka kurulmuştur.

Olgunluk Dönemi (1983'den günümüze): Olgunluk dönemi körfez ülkelerinin petrol gelirlerindeki azalma, doların güç kazanması, faizlerin artması, OPEC ülkelerinden sermaye çıkışları gibi nedenlerle, ekonomik gerilemenin baş gösterdiği dönemdir. Bu durumlara rağmen, Amerika'da Arap sermayeli bankalar kurulmuş, İran, Pakistan ve Türkiye gibi ülkelerde katılım bankaları hizmete girmiştir.

1.4.2. Katılım Bankalarının Ortaya Çıkış Nedenleri

Türkiye'de katılım bankalarının ortaya çıkma nedenlerini üç ana başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar (Özulucan ve Özdemir, 2010, s.12);

- Dini ve Felsefi nedenler,
- Ekonomik nedenler,
- Sosyal nedenler.

1.4.2.1. Dini ve Felsefi Nedenler

Türkiye'de katılım bankacılığının ortaya çıkmasında dini nedenlerin başında İslamiyet' in faizi yasaklamış olması gelmektedir. Faizin yasaklanması nedeniyle Müslümanların belirli bir kesimi, bankalar ile ticari ilişki kurmaktan kaçınmaktadır. Bu nedenle, Türkiye'nin de içinde bulunduğu İslam ülkeleri kaynaklarını ekonomiye aktarabilmek için, dini inançlarla uyumlu bankacılık sistemleri geliştirmişlerdir.

Bunun yanı sıra, gerek Türkiye’ de gerekse diğer ülkelerde inanış biçimleri nedeni ile faizden uzak duran tasarruf sahiplerinin, tasarruflarını klasik bankacılık anlayışıyla bankacılık hizmeti veren bankalara yatırmamaları, milli ekonominin ve mali sistemin dışında kalan atıl fonların, reel ekonomiye kazandırılması gereği ortaya çıkmıştır. Bu sayede, bu kişilerin inançlarına ters düşmeden alternatif bankacılık sistemlerinin kurulması düşüncesi ortaya çıkmıştır (Ustaoğlu, 2014, s.15).

Faiz, İslamiyet ve Hıristiyanlık’tan çok önceki zamanlarda dahi insanlarda büyük ilgi uyandırmıştır. Eski yunan düşünürleri Platon ve Aristoteles gibi birçok filozof ve devlet adamı faizin ne olduğu, insan yaşamı üzerinde ne gibi etkiler yaratabileceği üzerinde açıklamalarda bulunmuşlardır (Dikkaya ve Kutval, 2014, s.30).

Platon faizi ahlaki açıdan aykırı görerek reddetmiştir. Platon’a göre ideal bir toplumda para bizzat servet değil, yalnızca servet edinmenin bir aracı olarak görülmelidir. Ayrıca faiz, gelir dağılımındaki dengesizlikleri artırdığı ve yoksulluğun yaygınlaşmasına ortam sağladığından uygulamalardan kaldırılmalıdır (Karakuş, 2006, s.11).

Görüldüğü gibi hem semavi dinlerde hem de düşüncede faize karşı çeşitli görüşler bulunmaktadır. Faizin ne olduğu, yasak olup olmaması temelinde yapılan bu tartışma ve dini prensipler katılım bankacılığı fikrinin ortaya atılmasında etkili olmuştur.

1.4.2.2. Ekonomik Nedenler

İslam ülkelerinin 1970’li yıllarda petrol kaynakları üzerinden elde ettikleri büyük gelirler, bu ülkelerin kalkınma ve gelişmesine katkıda bulunmak yerine, batı ülkelerine akması, İslam ülkelerini çözüm arama noktasına yöneltmiştir. Ayrıca yeterli sermaye birikimine sahip olmayan çok sayıda ülke bulunması, sermaye açığı ve fazlası olan İslam ülkeleri arasında yapılacak bir işbirliğinin İslam ülkeleri için olumlu sonuç verebileceği düşüncesi de İslami esasları temel alan bankacılık sistemlerinin gelişmesi için etken olan bir faktördür. Bu finans yapılarının doğmasına neden olan etkenlere, petrol gelirleri dışında şu nedenler eklenebilir (Dikkaya ve Kutval, 2014, s.31).

- Günümüzdeki ticari bankalar, ülkelerin kalkınma hedeflerine yönelik uzun vadeli yatırım kredileri yerine, ticari amaç taşıyan kısa vadeli kredileri tercih etmekte, bu durum gelişmekte olan ülke ekonomileri açısından kalkınma önünde engel teşkil etmektedir. Faizsiz finans kurumları kalkınma amacına yönelik bu tip kredileri finanse ederek, bu alandaki eksikliği giderebilir.
- Klasik tip bankacılık anlayışı, sanayi ve ticari ortaklıkları bulunmadığından, öncelikli olarak kendi çıkarlarını düşünmekte ve kredi açtıkları firmaların verimliliğini incelememektedir. Bu durum ülke ekonomileri açısından ciddi zararlara neden olabilir. Buna rağmen faizsiz bankalar, fon ortaklığı esasına dayandığından ülke ekonomisinin çıkarları dikkate almak zorunda olan bir tutum sergileme mecburiyetindedir.

1.4.2.3. Politik nedenler

Faizsiz bankacılığın uygulanması bazı durumlarda politik nedenlere dayandırılabilir. Bu konuda İran ve Pakistan gibi ülkeler örnek olarak verilebilir. Bu ülkelerde hem dini kurallar hem de sosyal adalet göz önüne alınarak İslami tip bankacılık zorunla hale getirilmiştir.

Uluslararası açıdan bakıldığında, İslam ülkeleri politik seviyede güç kazanmak ve uluslararası politikada söz sahibi olabilmek adına da faizsiz bankacılık sistemini kullanmıştır. Çünkü faizsiz bankacılık; ülkeler arasında yapılacak işbirliği ile ekonomik büyüme ve kalkınmanın yanı sıra uluslararası politikada güçlü olmayı hedeflemektedir (Bağcı, 2013, s.49).

1.4.3. Katılım Bankacılığının Amaçları

Katılım bankacılığının temel amacı, faize karşı tutum sergileyen ve bu nedenle parasını yastık altında saklayan bireylerin atıl fonlarını ekonomiye katarak ülkenin gelişmesine katkı sunmaktır

Katılım bankalarının belli başlı amaçları (Özulucan ve Deran, 2009, s.88);

- Faaliyette bulunduğu ülke toplumlarında gelişim sağlamak,
- Sosyo-ekonomik amaç ve hedeflere ulaşmak,
- Çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren işletmelere fon sağlamak,

- Yatırım getirilerini garanti altına almak ve bunun sürekliliğini sağlamak,
- İslami bankacılığı birtakım faaliyetler ve kurallarla daha geniş alana yaymak,

şeklinde sıralanabilir.

Faaliyet gösterilen ülkelerde kamu bilincini geliştirmek, tasarruf kültürünü teşvik etmek, sağlığa ve çevreye zararlı ürünleri yasaklama ve kumar, bahis gibi oyunların kötü etkilerinden insanları korumak, İslami bankacılığı yaymak gibi hedefleri bulunmaktadır.

1.4.4. Katılım Bankacılığının Önemi

Katılım bankacılığı gelir seviyesi düşük grupların tasarruflarını değerlendirme olanağı sunduğundan daha rekabetçi ve dayanışmaya açık bir bankacılık sistemidir. Faizin İslamiyet'te yasak olması nedeniyle dünya üzerinde yaklaşık 1,5 milyar Müslüman'ın fonları atıl olarak kalmaktadır. Faizsiz finans kuruluşları sayesinde kişi başı 100 Dolar civarında tasarruf ve kredi ülke ekonomisine kazandırılmaktadır. Petrol fiyatlarının hızlı yükselişte olduğu dönemlerde bu rakam daha da yükselebilmektedir. Katılım bankacılığının son dönemlerde gelişmesinin temel nedenlerinden biri petrol fiyatlarındaki artıştır. Petrol fiyatlarındaki artış Arap ülkeleri ekonomilerini etkiler. Ülkeler elde ettikleri geliri ekonomiye kazandırmak için katılım bankalarını kullanır ve ekonomi gelişir (Bağcı, 2013, s.53).

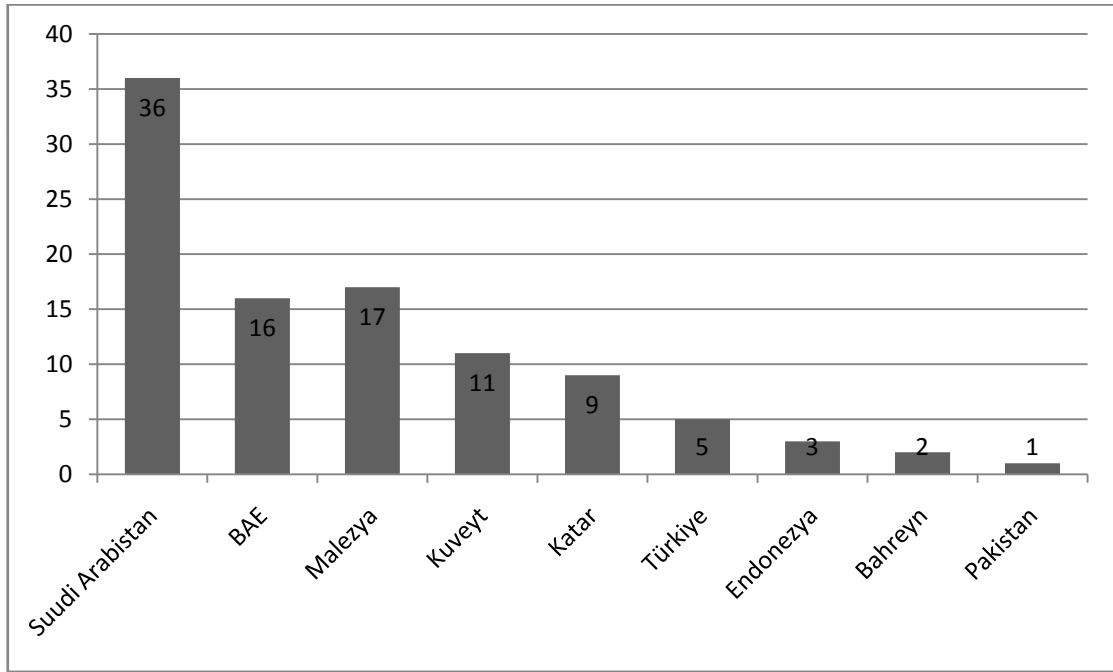
Katılım bankaları küçük miktarlarda tasarrufları ekonomiye kazandırırken yalnızca paranın dolaşmasını sağlar fakat paranın kendi başına hareket halinde olması bir anlam ifade etmez. Paranın mal ve hizmetleri peşinden sürüklemesi gerekir ancak bu şekilde dolaşan para ekonomiye kazandırılabilir. Mal veya hizmete dönüşmeyen para atıl fon olarak ifade edilir. Katılım bankaları para akışını mal ticareti ile sağlarken ticari bankaları faiz yoluyla sağlamaktadır (Bağcı, 2013, s.54).

1.5. Dünyada Katılım Bankacılığı

Kapitalizmin, sistemsel şekilde faizi yüceleştirmesi ve finans hayatının önemli bir unsuru haline getirmesine karşılık, temelini semavi dinlerden alan finansman anlayışları dünyada geliş göstermeye başlamıştır. 1970'li yıllardan itibaren

sömürgeciliğin etkinliğini artırması sonucu olarak, Petrol Krizi' nin ortaya çıkmasından sonraki dönemlerde İslami işbirliği ve finans girişimlerinin ivme kazandığı söylenebilir.

Dünyada 1,8 milyara ulaşan Müslüman nüfusu, İslami kurallara uygun ürün ve hizmet sunan bankaların ortaya çıkmasını tetiklemiştir. Bugün dünya üzerinde 100'ün üzerinde faizsiz sistemle faaliyet gösteren banka bulunmaktadır. Bu bankaların bulunduğu ülkelerin önemlilerine örnek olarak, Türkiye, Mısır, Sudan, Malezya, Suudi Arabistan, İran, Danimarka, ABD, Pakistan vd. ülkeler sayılabilir (Polat vd., 2009, s.84)

Şekil 1. Ülkelere Göre İslami Bankacılığın Dağılımı

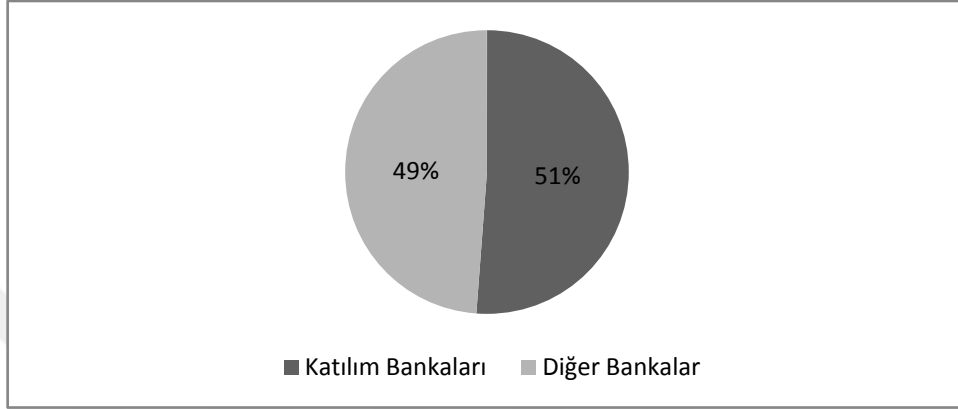
Kaynak: (Ernst ve Young, 2016, s.17)

Suudi Arabistan

Katılım bankacılığının kurulması ve gelişmesinde en etkin rolü, Suudi Arabistan'ın ileri gelen devlet adamları tarafından yürütülmüştür. Bu devlet adamları dünyanın birçok yerinde katılım bankacılığının gelişmesinde katkıda bulunmuştur (Akın, 1986, s.207).

İslam Kalkınma Bankası (Islamic Development Bank) ve Dar Al Mal AL İslam bankaları Suudi Arabistan'ın en büyük iki faizsiz bankasıdır. Bu bankalar uluslararası

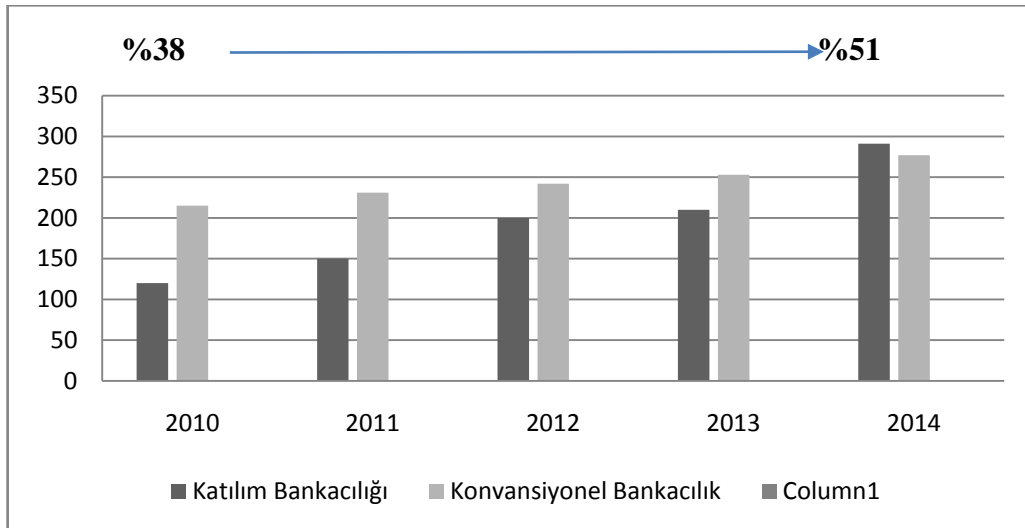
nitelik taşımaktadır. Al-Rajhi bankası Suudi Arabistan’da kurulmasına izin verilen ilk faizsiz bankadır. Al-Rajhi bankasının başlıca faaliyetleri; kredi verme, cari hesap açma, teminat mektubu verme, döviz ve mal alım-satımı, para transferi yapma işlemleridir. Suudi Arabistan’ın bir diğer finansal kurumu “ Dallah Group ” finansal kiralama tarzında işlemleri ile tanınmış bir bankacılık kurumudur (Şahin, 2007, s.40).

Şekil 2. Suudi Arabistan Finans Sisteminde Katılım Bankacılığının Payı

Kaynak: (Ernst ve Young, 2016, s.48)

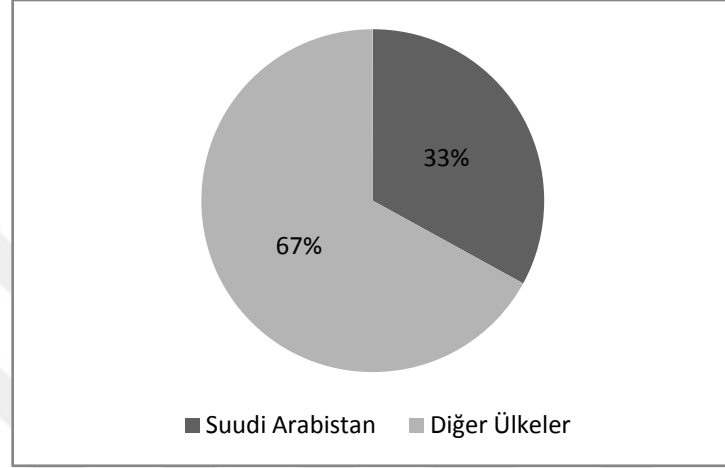
Şekil 2’de görüldüğü gibi Suudi Arabistan Finans Sisteminde Katılım Bankacılığının Payı %51 gibi yüksek bir seviyededir.

Şekil 3. Suudi Arabistan Bankacılık Toplam Aktifleri

Kaynak: (Ernst ve Young, 2016, s.48)

Şekil 3’ de görüldüğü gibi Suudi Arabistan’ da katılım bankacılığının bankacılık toplam aktifleri üzerindeki payı seneden seneye artış göstermektedir. Suudi Arabistan katılım bankalarının küresel finans sistemi içindeki payı %33 gibi ciddi bir orana denk gelmektedir.

Şekil 4. Suudi Arabistan Katılım Bankalarının Küresel Finans Payı

Kaynak: (Ernst ve Young, 2016, s.48)

Sudan

Sudan, faizsiz bankacılık faaliyetlerinin gelişmesi için izin veren ilk ülkelerdendir. Sudan’ da kurulan ilk faizsiz banka 1977 yılında faaliyetine başlayan Sudan Faysal İslam Bankası’dır. Sudan’ın diğer önemli İslam bankası Tadamon İslam Bankası’dır (Uçar, 2001, s.23).

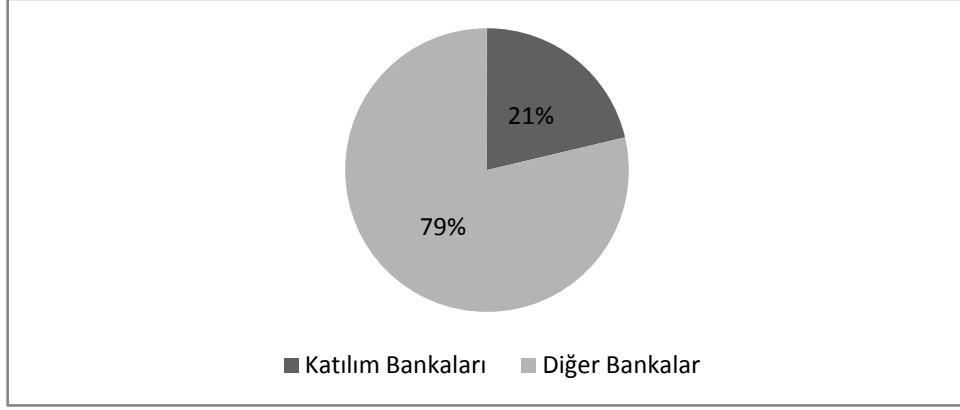
Sudan faizsiz bankacılık sisteminin gelişmesindeki en önemli adım 1984 yılında atılmıştır. Bu tarihte katılım bankacılığının gelişmesi ve temele oturması için geniş çaplı düzenlemeler yapılmış ve bu yönlü kararlar alınmıştır. Bu gelişmeler ile birlikte Sudan’da faizsiz temele dayanan banka sayısı hızla artış göstermiştir. Günümüzde Sudan’da finansal sistemin tamamı İslami bankacılık ürünlerinden oluşmaktadır (Özbay, 2014, s.30).

Malezya

Malezya Merkez Bankası, faizsiz bankacılık sistemini uygulayan diğer ülkelere model olacak biçimde finansal sistem alt yapısını geliştirmiştir. Bu haliyle Pakistan ve İran' da kurulan basit faizsiz bankacılık sisteminden daha etkili olmayı başarmıştır. Malezya' da faizsiz finans kurumları şeklinde faaliyet gösteren bankalar ayrı düzenleme ve kanunlara tabi tutulmaktadır. Denetim düzenlemeleri, rezerv oranı, likitide, ticari ödeme sistemleri, banka kabulleri ikincil pazarlara göz önüne alınarak geliştirilmiştir. Malezya' da faaliyet gösteren katılım bankalarının hukuka uygunluğunu sağlamak amacıyla bir merkez konseyi oluşturulmuştur. 1983 yılında çıkarılan İslam Bankacılık Kanunu ile Banka Negara (Malezya Merkez Bankası), faizsiz sistemle çalışan lisans ve denetim işleriyle ilgilenmektedir (Dikkaya ve Kutval, 2014, s.24).

Malezya' da bankacılık alanında, İslam Bankacılık Kanunu, Bafia Anlaşması ve Merkez Bankası anlaşması, üç düzenleyici araç olarak dual bankacılığa yumuşak bir geçiş sağlamıştır. Ülkede yirmi sene önce faaliyet göstermeye başlayan katılım bankacılığı sistemi, kısa bir zaman içerisinde gelişerek, 2001 yılında finans sektörünün %5' ine, 2003 yılında %10' una hâkim bir konuma gelmiştir. Faizsiz bankacılık sisteminin Malezya' da özellikle son yıllarda hızlı yükselişinin nedeninin; ülkenin kendisine özgü dual bankacılık modeli oluşturması ve faizsiz bankacılığının alt yapısının iyi bir şekilde sağlanması olduğu söylenebilir. Malezya'nın 2020 yılında dünyada faizsiz bankacılığın merkezi olmak istemesi ve sermaye piyasaları arasında bağlantı kurması gibi hedefleri olmasından dolayı, faizsiz bankacılık alanında en yenilikçi ülkeler arasındadır (Bilge, 2015, s.18).

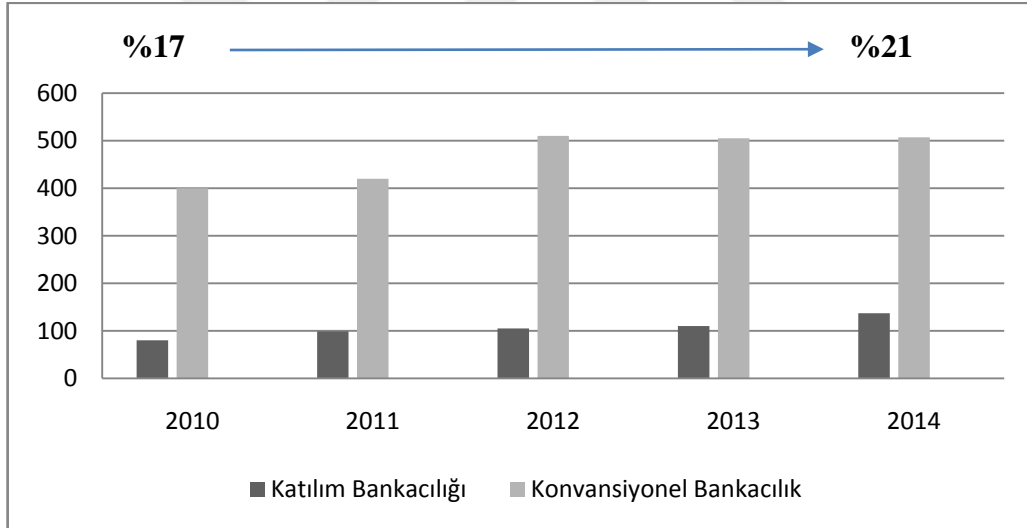
Özellikle 2002 yılından itibaren gerçekleştirdiği Sukuk ihraçları ile adını dünyaya duyuran Malezya Katılım Bankacılığı, günümüzde dünya İslami bankacılığın merkezi olma potansiyeli yüksek olan ülkelerindendir.

Şekil 5. Malezya Finans Sisteminde Katılım Bankacılığının Payı

Kaynak: (Ernst ve Young, 2016, s.50)

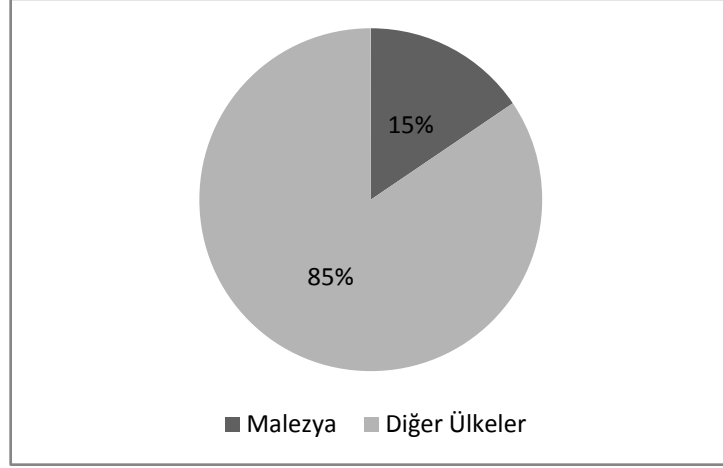
Malezya finans sisteminde katılım bankacılığının payı %21,3 gibi ciddi bir orana tekabül etmektedir.

Şekil 6. Malezya Bankacılık Toplam Aktifleri

Kaynak: (Ernst ve Young, 2016, s.50)

Şekil 6.'de görüldüğü gibi Malezya'da katılım bankacılığının bankacılık toplam aktifleri üzerindeki payı seneden seneye artış göstermektedir. Malezya' nın katılım bankalarının küresel finans sistemi içindeki payı %15,5 gibi ciddi bir orana denk gelmektedir.

Şekil 7. Malezya Katılım Bankalarının Küresel Finans Payı

Kaynak: (Ernst ve Young, 2016, s.50)

Mısır

1963 yılında ilk İslami banka olma vasfı taşıyan Myt-Gamr' in kurulmasına izin veren ilk ülke olması nedeniyle Mısır'ın faizsiz bankacılık tarihinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu gelişim aynı zamanda bu alandaki tecrübeyi de ifade etmektedir. Mütevazı bir biçimde kırsal kesimde yaşayan halkın ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla faaliyete başlayan bu bankaların karşılaştıkları beklenenin üzerindeki teveccüh, 1977 yılında kapatılmasına yol açılacak muhalefetin oluşmasına da neden olmuştur. Bankanın kapatılması sonucunda oluşacak boşluğu kapatmak için 1971 yılında Mısır hükümeti tarafından Mısır Nasır Sosyal Bankası kurulmuştur. Sonrasında 1977 yılında Mısır İslami Faysal Bankası ve son olarak 1980 yılında Milletlerarası İslam Kalkınma ve Yatırım Bankası kurulmuştur (Bilge, 2015, s.18).

Sanhuri tarafından Mısır' da yapılan çalışmaların bir sonucu olarak, belirli oranlarda faize izin verilir. Bu faizsiz bankacılık ve geleneksel bankacılığın bir arada yürütülmesini sağlamaktadır. Faizsiz bankacılık sistemi Mısır finansal sistemi açısından önemli bir rol üstlenmektedir. Mısır Faysal Bankası ve Milletlerarası İslam Kalkınma ve Yatırım Bankası, Mısır toplam mevduatının %17'sini elinde bulundurmaktadır (<http://www.tkbb.org.tr/>).

Kuveyt

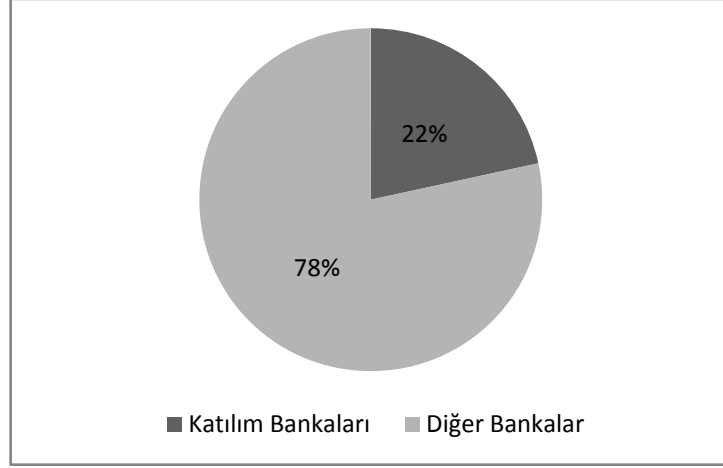
BAE Ticaret Kanunu, faiz konusunda bir takım sınırlamalar içermektedir. BAE’ de ticari borçlanma belirli bir oran dışında faize izin vermemektedir. Bunun dışında kalan yani ticari olmayan borçlanmalar suç olarak kabul edilmektedir. Benzer biçimde Kuveyt Anayasasında 1980 yılında getirilen kanun ile bunu uygun değişiklikler meydana getirilmiştir. Yapılan bu değişiklikler sonucunda, ticari işlemler için belirli oranlarda faiz alınabilirken, ticaret dışı işlemlerde uygulanan faiz suç sayılmaktadır (Özbay, 2014, s.30).

1991 Körfez savaşına kadar dünyanın en büyük faizsiz bankası “Kuwait Finance House” sahip olan Kuveyt, savaş sonrasında ağır bir darbe alarak, bu sektörde diğer ülkelere göre geride kalmıştır. Fakat 2012 yılı verileri göre 52 Milyar dolara yaklaşan bir aktif toplamı olan Kuveyt, İslami bankacılığın merkezleri arasında sayılmaktadır.

Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)

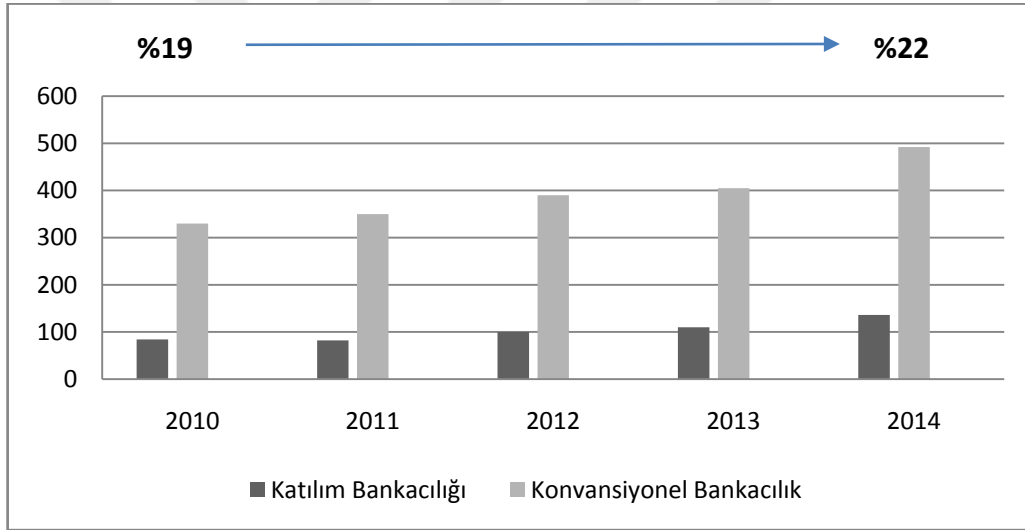
Birleşik Arap Emirlikleri yedi emirlikten meydana gelmektedir. Dünya Bankası’nın 2012 yılında yayınladığı rapora göre kişi başı GSMG sınıflandırmasında, BAE yüksek gelirli ülkeler sınıfında yer almaktadır (Dikkaya ve Kutval, 2014, s.86).

BAE’ de faizsiz bankacılığın temellerinin atılması konusunda ilk adım 1972 yılında iş adamlarından Said Ahmed tarafından atılmıştır. Said Ahmed’in çabaları 1975 yılında Dubai İslam Bankası’nın kurulması ile sonuçlanmıştır. Bu bankanın başlıca faaliyet gösterdiği alanlar, İslam bankacılığı doğrultusunda fon kullandırma, yatırım yapma ve uzun vadeli kredi temin etme, yöresel ticareti finanse etme ve şube açmaktır (Şahin, 2007, s.43).

Şekil 8. BAE Finans Sisteminde Katılım Bankacılığının Payı

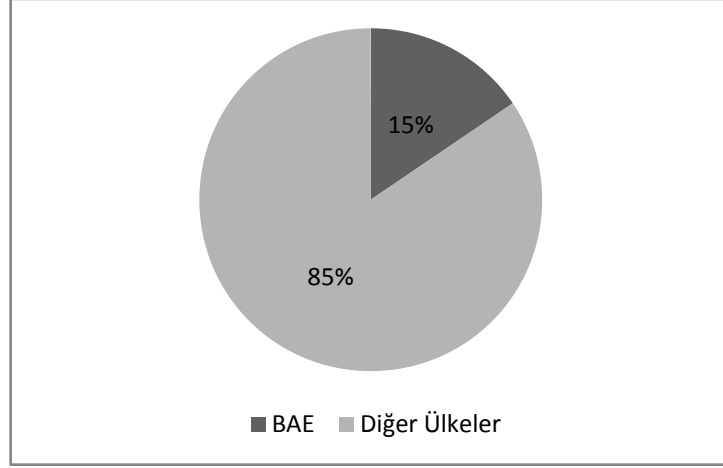
Kaynak: (Ernst ve Young, 2016, s.52)

Şekil 9. BAE Bankacılık Toplam Aktifler

Kaynak: (Ernst ve Young, 2016, s.52)

Şekil 9.'da görüldüğü gibi BAE' da katılım bankacılığının bankacılık toplam aktifleri üzerindeki payı seneden seneye artış göstermektedir. BAE' nin katılım bankalarının küresel finans sistemi içindeki payı %15,4 gibi ciddi bir orana denk gelmektedir.

Şekil 10. BAE Katılım Bankalarının Küresel Finans Payı

Kaynak: (Ernst ve Young, 2016, s.52)

İran

1980 yılında İran’ da gerçekleştirilen devrimle birlikte İran İslam düzenine geçtiğini ilan etmiştir. Devrim beraberinde ekonomik, siyasal ve sosyal alanda köklü değişiklikler getirmiştir. Devrimin hemen ertesinde faizin yasaklandığı ilan edilmiş ve yabancı unsurların mevcut durumuna son verilmiştir. Körfez savaşının başlamasıyla birlikte, faizsiz bankacılık sistemine geçişte birtakım gecikmeler meydana gelmiştir. Buna rağmen 1984 yılı itibari ile İran Bankacılık Yasası çıkartılmıştır (Akin, 1986, s.273).

İslami finansın en büyük merkezlerinden biri İran’dır. Ülkedeki bankacılık sisteminin tamamını faizsiz İslam bankacılığı kurallarına göre yapılandırılmıştır. 2011 yılı itibari ile İran’ da yaklaşık 390 milyar dolarlık bir bankacılık sektörü olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakam dünyadaki İslami faiz varlıklarının %4’ ünün İran’ da bulunduğunu göstermektedir. Bank Melli İram, Bank Mellat ve Bank Sederat İran başta olmak üzere dünya üzerindeki en büyük on İslam bankasından yedisi İran’ da faaliyet göstermektedir (<http://www.tkbb.org.tr/>).

İngiltere

1997 yılından itibaren AUB-UK Manzil adı altında faiz içermeyen icara ve murabaha temelli krediler sunulmaktadır. 2004 yılında İngiltere Merkez Bankası tarafından yapılan düzenlemeler ile birlikte, faizsiz konut kredilerinde ikili vergilendirme kaldırılmıştır. Geleneksel bankacılık ve İslam bankacılığı arasındaki farkın azaltılması ile İngiltere’ de faaliyet gösteren ticari bankalar bu alana ilgi duymaya başlamıştır. Buna rağmen İngiltere’ de tamamen bağımsız ve dini temellere dayanan bir banka henüz bulunmamaktadır. Bununla birlikte bu alan üzerinde ciddi değişimler yaşandığı söylenebilir. 2002 yılı başlarında İslamic House Of Britain adı ile İngiltere’de faaliyet gösteren ilk faizsiz banka olma amacı ile yola çıkan İslamic Bank of Britain, 2004 yılından itibaren hizmet vermektedir (<http://www.tkbb.org.tr/>).

İsviçre

İngiltere ve ABD gibi ülkelerin yanında dünyanın en önemli bankacılık merkezlerinden biri olan İsviçre de Batı ülkelerinde giderek yaygınlaşan faizsiz bankacılık sistemi benimsenmiş ve ülkedeki Federal Bankalar Komisyonu (CFB) Faisal Finance Switzerland’a faizsiz bankacılık esaslarına göre faaliyet göstermek üzere bankacılık lisansı vermiştir (<http://www.tkbb.org.tr/>).

1.6. Katılım Bankalarının Faaliyetleri

Bankacılık sistemi işlevsel olarak iki temel fonksiyon üzerinde çalışmaktadır. Bu fonksiyonlardan biri fon toplama diğeri ise fon kullandırma yöntemidir. Faizsiz bankacılık sistemlerinde de işleyiş mantığı aynı şekildedir. Faizsiz bankacılık ve konvansiyonel bankacılık faaliyetleri arasındaki fark sadece faizsiz bankacılık sisteminde İslami hassasiyetlere dikkat edilmesidir. Bu nedenle katılım bankaları faaliyetleri yerine getirirken İslami sınırlar içerisinde kalmaya dikkat etmektedir (Dikkaya ve Kutval, 2014, s.38).

1.6.1. Katılım Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankaları konvansiyonel bankalardan farklı olarak fonları “katılımcılık” ilkesi gereğince kar veya zarara ortak yapmak suretiyle fon toplamaktadır. Ancak, hesap türü ve vade yapısı açısından geleneksel bankalarla benzerlik göstermektedir. Buna göre iki tür hesaba fon toplanır. Bunlar (Canbaz, 2016, s.187);

- a) Cari Hesaplar,
- b) Katılma Hesapları’dır.

Bu hesapların dışında, doğrudan doğruya fon toplama faaliyeti şeklinde gerçekleşirse de, uluslararası finansal piyasalardan sağlanan kaynaklar bulunmaktadır. Bunlar da cari ve katılma hesapları gibi kredi/fon olarak sunulabilmektedir.

- c) Sendikasyon Kredileri

1.6.1.1. Özel Cari Hesaplar

Özel cari hesap, *Bankacılık Kanunu’nda; Katılım bankalarında açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen fonların oluşturduğu hesaplar* şeklinde tanımlanmıştır (Özulucan ve Özdemir, 2010, s.25).

Diğer bir tanımıyla özel cari hesaplar: “Ticari veya tüketim amaçlı ihtiyaçları karşılayabilmek amacıyla, ihtiyaç halinde el altında bulunan ve tedavüle hazır olan, sahipleri tarafından açılan hesaplardır.” Bu tür hesaplar, konvansiyonel bankalardaki vadesiz mevduat hesapları ile benzerlik göstermektedir. Bu nedenle özel cari hesaplar, katılım bankalarının en önemli kar kaynakları arasında yer alırlar (Takan, 2012, s.17).

Özel cari hesap fonu katılım bankacılığı sistemine duyulan güven faktörünü ön plana çıkarmaktadır. Çünkü toplanan fonun katılım bankasında kaldığı sürede, katılım bankası bu fondan yararlanabilmektedir. Bu durumda fonun değerlendirilmesinden sağlanan kazancın tamamı katılım bankasına ait olmaktadır. Katılım bankaları elde edilen bu fayda karşılığında, sadece hesap sahiplerine, bankacılık hizmetlerinden ücretsiz faydalanma olanağı tanımaktadır (Özkan, 2012, s.45).

Özel cari hesaplar, hesap sahibinin kendi işlemlerinin hızlı ve ücretsiz bir şekilde yapılmasına olanak tanırken, katılım bankalarının da müşteri edinme ve maliyeti çok düşük olan fon kaynağından yararlanabilmesine olanak tanımaktadır. Bu durum katılım bankalarının hizmetlerini çeşitlendirmesine ve daha fazla fon toplayabilmek için rekabet etmelerine neden olmaktadır. Bu durum ülkenin atıl fonlarının değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır (Önk, 2015, s.27).

Yukarıdaki açıklamalar sonucunda özel cari hesapların özellikleri şu şekilde özetlenebilir (Özulucan ve Özdemir, 2010, ss. 27-28);

- Özel cari hesaplar herhangi bir alt sınır olmadan açılabilir. Bu hesaptaki paranın tamamı veya bir kısmı istenildiği zaman hesabın sahibi veya yetkili kişi tarafından çekilebilir.
- Katılım bankalarında, fon işlemleri sonucunda elde edilen kar/zarar tutarı hesap sahibine ödenmemektedir. Yani katılım bankalarında özel cari hesap sahiplerine anapara dışında ödeme yapılmamaktadır.
- 50 bin Türk lirasına kadar özel cari hesaplar, TMSF kapsamındadır.
- Özel cari hesaplar TL veya döviz olarak ayrı şekilde muhasebeleştirilir.
- Katılma hesapları ve cari hesaplar ayrı şekilde muhasebeleştirilir.
- Özel cari hesaplar öz kaynaklar gibi değerlendirilir ve kredilendirme gibi işlemlerde fon kaynağı olarak kullanılır.
- Özel cari hesapların en son yazılı talimatı veya işleminden sonra geçen 10 yıllık süreçte işlem görmemesi durumunda, hesap bakiyesi hazineye aktarılmak üzere T.C. Merkez Bankası'na aktarılmaktadır.
- Katılım hesapları ve özel cari hesaplar gerçek veya tüzel kişiler adına açılabilir.
- Özel cari hesaplar katılım bankaları tarafından "takas ve mahsup yetkisi" altına alınabilir.
- Özel cari hesaplarda para yatırma veya para çekme konusunda herhangi bir şart bulunmamaktadır.

1.6.1.2. Katılım Hesapları

Bireylere ait tasarrufların; piyasa şartları içerisinde reel sektörde meydana gelen kar oranı ile belirli bir sürede kullanılması koşuluyla, kar veya zarar katılması şeklinde katılım bankalarına yatırıldığı hesap şeklidir. Bu sistem kar payı esasına göre işlemektedir. Finanse edilen işlerde zarar edilmesi de mümkün olduğundan, katılım hesapları vade sonunda ne kadar kar vereceğini belirtmemektedir. Katılım hesapları çerçevesinde elde edilen fonlar, katılım bankası toplam fonları içerisinde %90-95 civarında bir yere sahiptir (Kaçmaz, 2009, s.3).

Mevduattan farklı olarak, katılım hesaplarının özelliği, tasarruf sahipleriyle katılım bankası arasından borç-alacak ilişkisi yerine, kar-zarar ilişkisi kurmasıdır. Bu nedenle katılım hesaplarının mevduattan farklı olduğu söylenebilir (Büyükdeniz, 2000, s. 25).

Kişilerin katılım hesaplarını kapatmaları durumunda, bankadan talep edilebilecek tutar, hesap vadesinin dolduğu gündeki “birim hesap değeri” göz önüne alınarak hesaplanmaktadır.

$$\text{Birim Hesap Değeri} = (\text{Birim Değeri}) * (\text{Hesap Değeri})$$
 Şeklinde hesaplanır.

Katılma hesaplarının özellikleri, aşağıdaki gibi sıralanabilir (Özulucan ve Özdemir, 2010, s.30);

- Katılım hesapları, bir ay, üç ay, bir yıl gibi dönemler halinde açılacağı gibi serbestçe belirlenen vade biçiminde de açılabilir. Örneğin 74 gün, 113 gün gibi.
- Katılım hesaplarında biriken fonların bir kısmı katılım bankaları tarafından alınır. Katılım hesapların oluşan kar ya da zarar, katılım bankaları şubeleri tarafından müşterilerce görülecek yerlere asılmalıdır.
- Katılım bankalarının açıldığı anda geçerli olan oranlar vade bitimine kadar değişiklik gösteremez.
- Katılım hesapları sonucunda toplanan fonların kullanılması sonucu zarar söz konusu ise, hesap sahiplerine kar payı ödemesi yapılamaz.
- Birikimli katılım hesaplarında katılım süresi 5 yıl ile sınırlandırılmıştır.

- Katılım hesapları sonucunda toplanan fonlar birim hesap değeri üzerinden hesaplanır.
- Katılım hesaplarının işletilmesine dair harcamaların tamamı, banka tarafından karşılanır.
- Katılım hesaplarının işletilmesinden kaynaklanabilecek kar ya da zarardan katılım bankası en fazla %20 oranında pay alabilir.
- Katılım hesaplarında toplanan fonların 50 bin liraya kadar olan tutarı TMSF güvencesi kapsamındadır.
- Katılım hesaplarında vade tarihi öncesinde paranın çekilmesi durumunda vade bozulur. Bu durumda vade tarihine karşılık gelen kar tutarı hesap sahibine verilmez.
- Katılım hesapları sonucunda elde edilen gelirler, mevduat gelirleri kapsamındadır.

Katılım bankaları aracılığı ile toplanan fonların büyük bir kısmını katılım hesapları oluşturmaktadır. Katılım bankalarının toplanan fonları minimum riskle reel ekonomiye aktarması için çok çeşitli alternatifleri değerlendirmesi gerekmektedir. Bu uygulama şekli katılım bankalarını, konvansiyonel bankalardan ayıran temel prensiplerden biri olarak kabul edilmektedir.

1.6.1.3. Sendikasyon Kredileri

Katılım bankalarının özel cari hesaplar ve katılım hesapları dışında bir başka kaynak sağlama yolu daha bulunmaktadır. Bu yol, uluslararası finansal piyasalardan kredi sağlanması yoluyla gerçekleştirilir. Geleneksel bankalar gibi, katılım bankaları da 2010 yılı sonrasında yurt dışından kaynak/finansman temin etmektedir. Temin edilen bu kaynaklar toplanan fonların dışındadır ve alınan krediler hesabında izlenirler. Bu fonlar da yurt içinde toplanan fonlar gibi bir kredilendirme/kullanırma faaliyetinde kullanılabilir. Sendikasyon kredisi, birden fazla bankanın, belirli bir amaç doğrultusunda yine finansal kuruluşlar ve bankalarla büyük tutarlarda sağladıkları uluslararası fonlara denilmektedir. Sendikasyon kredilerinin vadesi, genelde bir yılın üzerinde olduğundan, ortalama vadesi kısa olan yurt içi mevduata göre daha çok tercih edilir (Canbaz, 2016, s.189).

1.6.2. Katılım Bankalarının Fon Kullandırma (Kredilendirme) Faaliyetleri

Katılım bankalarının fon kullandırmadaki temel amacı, dini esaslara uygun olan her türlü reel ekonomik faaliyeti kredilendirme üzerinedir. Katılım bankacılığında bir ticaret ya da ortaklığa dayandırılarak fon kullandırma faaliyeti gerçekleştirilir.

Katılım bankalarının fon kullandırmaları ile ilgili sınıflandırması aşağıdaki şekilde yapılmıştır (Özulucan ve Özdemir, 2010, s.36);

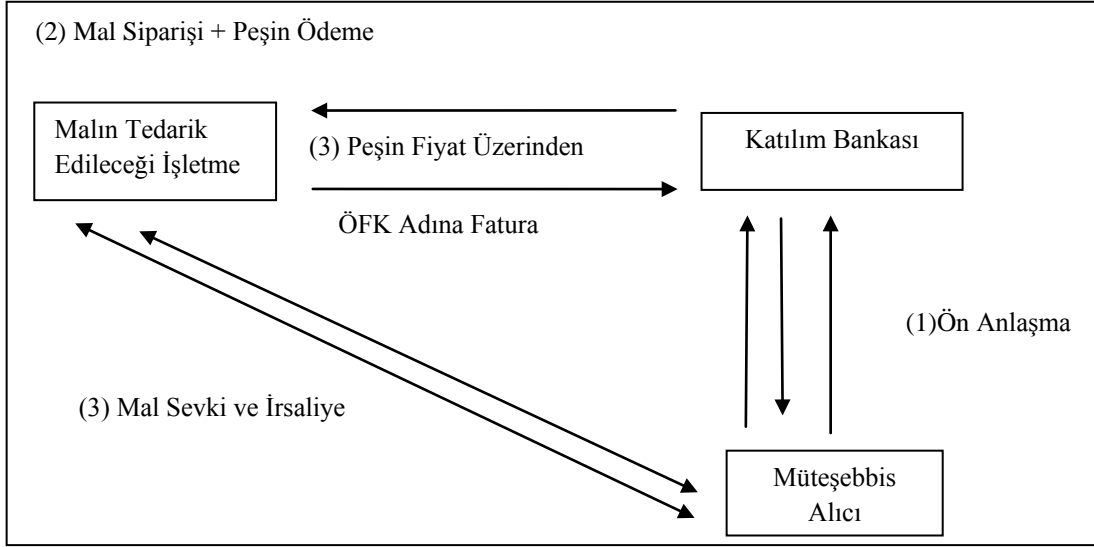
- i) Kurumsal finansman desteği
- ii) Bireysel finansman desteği
- iii) Kar-zarar ortaklığı yatırımı
- iv) Finansal kiralama
- v) Mal karşılığı vesaikin finansmanı
- vi) Ortak yatırımlar

1.6.2.1. Kurumsal Finansman Desteği

Katılım bankalarının işletme ve kurumları yaygın fonlama tekniğidir. Katılım bankası ile fon kullanıcısı arasında yapılacak sözleşme dâhilinde, ihtiyaç duyulan her türlü gayrimenkul, emtia ve hizmet bedelinin fon kullanıcısı adına satıcıya ödenmesi ve bunun karşılığında fon kullanan gerçek ya da tüzel kişinin borçlandırılması işlemidir. Kredi kullananlar önceden belirlenmiş kar payı ve vade üzerinden borçlandırılır. Borç, önceden yapılandırılmış bir ödeme takvimine göre ödenir. Üretim desteği olarak da bilinen bu yöntem, İslam Hukuku'nda "Murabaha" olarak tanımlanmaktadır (Canbaz, 2016, s.191).

Murabaha

Murabaha İslami bir satış yöntemi olarak bilinmektedir. Bu kavram "artma, çoğalma" anlamını taşımaktadır. Ticari, sınaî ve hizmet işletmelerinin faaliyetlerini sürdürebilmeleri için ihtiyaç duyulan mamul, yarı mamul, hammadde, makine vb. Malların üçüncü şahıslar tarafından peşin olarak satın alınıp, başvuran müşterilere vadeli olarak satılmasıdır Murabaha ile yapılacak işlemde, satın alınacak mal ya da materyali peşin fiyatı, kalitesi gibi ayrıntılar müşteriler tarafından belirlenmektedir. Malın teslim edilmesinden sonra anlaşılan para miktarı ve vadeye göre faturalandırılır

Şekil 11. Murabaha (Üretim Desteği) İşleminin Yapılışı

Kaynak: (Canbaz, 2016, s.192)

Muharaba işlem akışı aşağıda sıralandığı şekilde gerçekleştirilir; (Canbaz, 2016, s.192)

- 1- İlk olarak fon kullanma talebi kabul edilen müşteriyle Katılım Bankası arasında bir “ön anlaşma” yapılır.
- 2- Katılım bankası tarafından mal siparişi ile peşin ödemesi yapılır.
- 3- Satıcı işletme malları irsaliyesi ile birlikte müşteriye sevk eder, ardından peşin fiyat üzerinden banka adına düzenlenmiş olduğu faturayı bankaya gönderir.
- 4- Dördüncü ve son aşamada, banka peşin olarak satın aldığı mal bedeli üzerinden kar payını da ilave ederek, müşteri adına fatura düzenler.

Türkiye’de faizsiz bankacılık sistemlerinin çok sık olarak kullandığı muharaba yöntemi bu şekilde gerçekleşir. 1985 yılından bu yana katılım bankaları tarafından kullanılan fonların %90’lardan fazlasını, 2009 sonunda ise yaklaşık %98’lik bir kısmını bu yöntemle kullanmıştır. Muharaba yöntemi ile sağlanan ürünlerin maliyet kontrollerinin yapılması ve daha kolay hesaplanabilir olması, ihracat ve döviz taahhüdü olmadan dövizle endeksli borçlanabilir olması ve kaynak maliyetlerinin azaltılabilir olması bu yöntemin avantajlarından bazılarıdır (Yılmaz, 200, s.17).

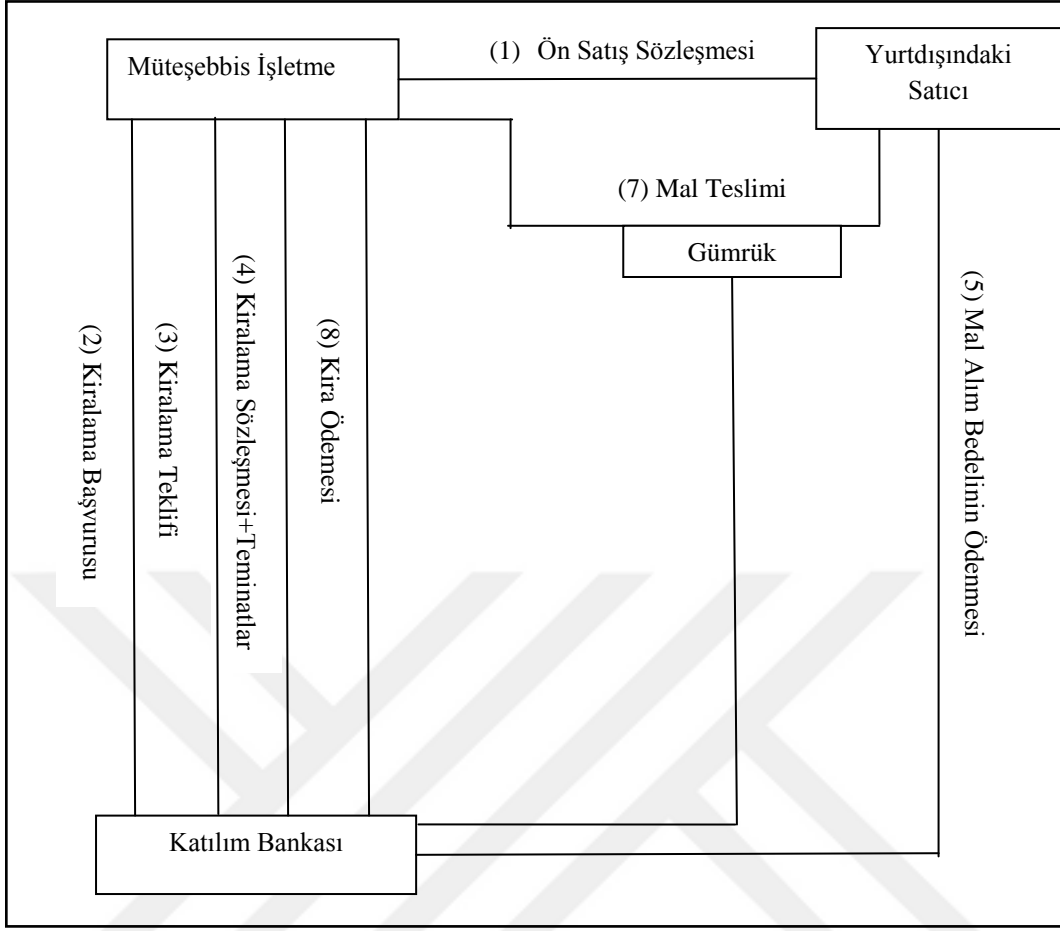
1.6.2.2. Finansal Kiralama- Leasing (İcare)

Finansal kiralama kavramı, Türk Finansal Sistemi'ne 1983 yılında ÖFK kuruluk Kararnamesi ile girmiştir. Ardından 1985 yılında çıkartılan 3326 sayılı Finansal Kiralama Kanunu ile daha güçlü bir zemine kavuşmuştur (Canbaz, 2016, s.193).

Finansal kiralama (İcare) sözleşme hükümlerine dayalı bir düzenlemedir. Bu sözleşmeye göre, kiralanacak varlığın sahibi, varlığın intifa hakkını kiralayanın kullanmasına izin verir. Varlığın mülkiyeti kiraya verende kalır, kiralayan kişi de belirli ödemelerde bulunarak varlığı kullanmamaya devam eder (İştar, 2009, s.51).

Tarihteki ilk kiralama örnekleri, arazilerin paylaşılması ile ortaya çıkmıştır. Kıymetli arazilerin mülkiyeti sahibinde kalmak şartı ile belirli bir kira karşılığında kiracı tarafından ekilip biçilmesine izin verilmesi ilk çağlarda görülen bir olaydır. Günümüz finansal kiralama örneğinin ilki ise 1986 yılında İngiltere'de müzik aletleri satan bir işletmenin bir piyanosunu bu yöntemle kiralaması ile başlamıştır. Daha sonra İngiliz Demir Yolları Şirketi vagon kiralama yöntemi ile taş ve kömür ocaklarına finansal kiralama yöntemini kullanmıştır (İştar, 2009, s.52).

Finansal kiralama yönteminin cazip bir hale gelmesinde, yatırım malı, makine teçhizatları satın almak yerine kiralamanın KDV' nin yüzde 1 olarak hesaplanması olmuştur. Aşağıdaki Şekil 1.12' de finansal kiralama işleminin yapılışı gösterilmektedir (Canbaz, 2016, s.194).

Şekil 12. Finansal Kiralama İşleminin Yapılışı

Kaynak: (Canbaz, 2016, s.195)

Finansal kiralama işleminin avantajları şunlardır (Canbaz, 2016, s.195);

- Diğer finansman şekillerine göre daha düşük maliyet oluşturur.
- Diğer finansman şekillerine göre daha uzun vadeli bir finansman olanağı sağlar.
- Özvarlıkları ve borçlanma olanağı sınırlı işletmelerde büyüme imkânı sağlar.
- Kira ödeme planı ve kira miktarları, kiralayan ve kiracının karşılıklı anlaşması ile kiracının ödeme gücü ve nakit akışı göz önüne alınarak tespit edilir.
- Kira ödemelerinin tamamı, şirket finansmanlarında kiralama gideri olarak gösterilebilir.
- Mal alınırken kira ödemelerinde düşük Katma Değer Vergisi (KDV) ödenir.
- Kiralama dönemi sonunda, kiralanan mal önceden belirlenmiş bir bedel karşılığında işletme tarafından satın alınabilir.

1.6.2.3. Kar-Zarar Ortaklığı

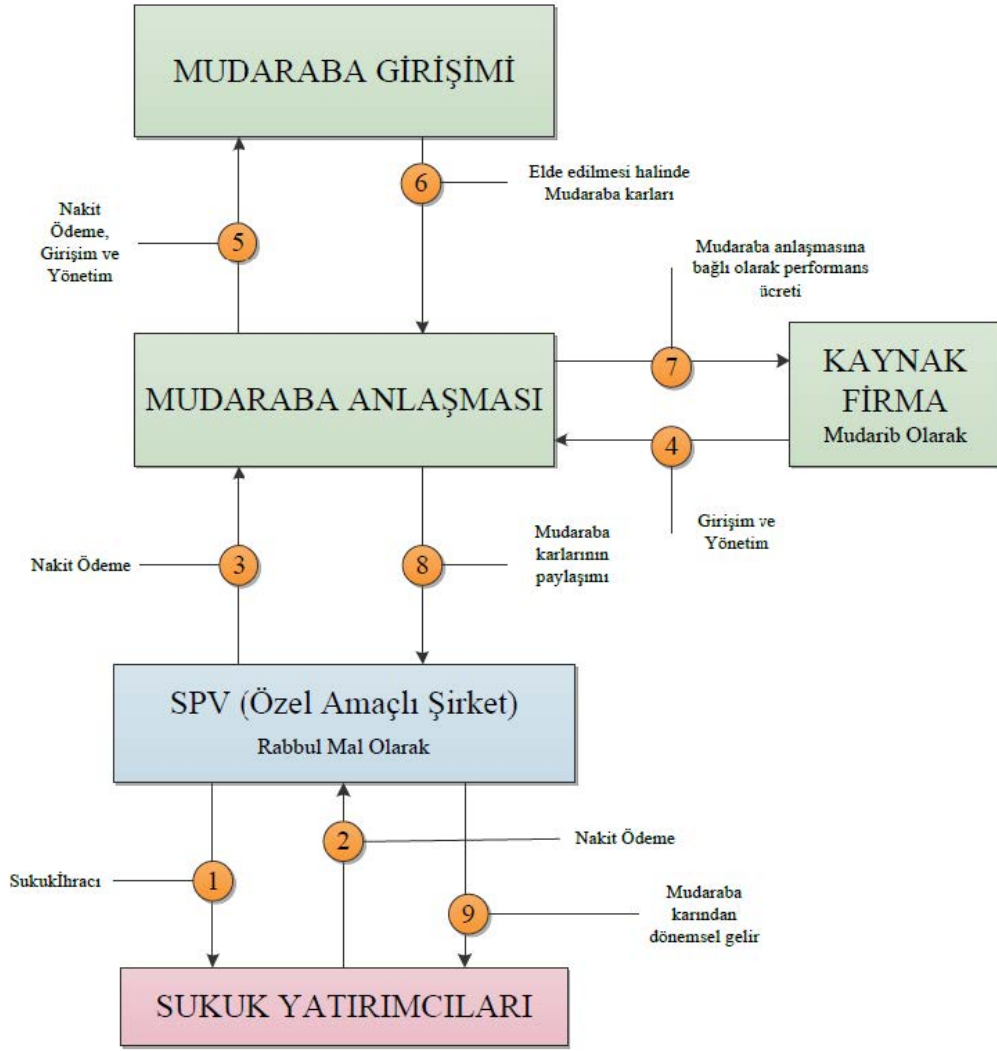
Kar-zarar ortaklığı yöntemi ile fon kullanılması için, Banka ve fon kullanacak kişiler arasında “Kar ve Zarara Katılma Yatırım Akdi” imzalanması gerekmektedir. Kar ve zarara katılma, fon kullanılan bütün faaliyetler için geçerli olabileceği gibi, belirli bir faaliyet için de geçerli olabilir. Banka, fon kullandığı tüzel ve gerçek kişilerin sözleşme konusu faaliyetlerinden ortaya çıkacak karına, sözleşmede belirtilen oranlarda iştirak edebilir. Fon kullandırma sonucu ortaya çıkan gerçek ve tüzel kişilerin zarar etmesi durumunda ise, kurum azami o işe tahsis ettiği para miktarı kadar katılır (Canbaz, 2016, s.195).

Kar-zarar ortaklığı iki farklı biçimde uygulanabilir. Bunlar;

- Emek- Sermaye Ortaklığı (Mudaraba)
- Sermaye- Sermaye Ortaklığı (Müşaraka) dır.

Emek-Sermaye Ortaklığı (Mudaraba)

Sermaye sahipleri ortak bir yatırım yapma amacıyla bankaya belirli bir süre için yatırım amacıyla para yatırmaktadır. Belirli şartlar altında yatırılan bu paralar kar-zarar ortaklığı neticesinde yatırım için kullanılır. Bu ortaklık teorik olarak üçe ayrılmaktadır. Birinci pay müteşebbise, 2.pay bankaya, 3.pay ise mudiye aittir. Uygulama alanında bu paylaşma farklı şekillerde uygulanmaktadır. Katılım bankası, yatırımcılar üzerinden gelen kar veya zararı ikiye bölerek, payın bir kısmını mudilere diğer kısmını ise banka hissedarlarına dağıtır. Mudarabanın iş ortaklığı ya da kar zarar ortaklığı olarak bilinen iki tarafı bulunmaktadır. Mudarabanın taraflarından biri emek, bilgi ve tecrübesini ortaya koyar ve faaliyet yönetimini üstlenirken bu tarafa mudarip denmektedir. Mudarabanın diğer tarafı yani sermayeyi sağlayan tarafa ise Rab-El-Mal denilmektedir. Rab-El-Mal yalnızca yatırımı denetlemek ile yetkilenebilir. Mudarabanın tarafları kara ortaktır. Mudaraba ortaklığında girişimcinin görevi yalnızca zaman ve emek harcamaktır. Yatırım sonucunda olası maddi zararlar banka tarafından karşılanır. Girişimcinin kötü yönetimi veya ihmalinin tespit edilmesi durumunda zarardan sorumlu tutulabilmektedir. Bu tip bir sözleşmeye kısıtlı mudaraba adı verilir. Bu sözleşme tipi genellikle kısa vadeli yatırım ve ticari projelerde kullanılmaktadır (Avcu, 2015, s.35).

Şekil 13. Mudaraba Çalışma Sistemi

Kaynak: (Aslan, 2012, s.44)

Mudaraba ortaklığının sermaye sahipleri sermayedarlardır. Ortaklık sonucunda meydana gelebilecek zararın tamamı sermayedarlar tarafından üstlenilir. Mudaraba sisteminde kar önceden belirlenmiş olmalıdır. Kar payı yatırımcılar arasında yapılan anlaşmaya göre değişiklik gösterebilir. Mudaraba ortaklığında bir zararın meydana gelmesi durumunda sermayedarların kaybı anapara ile sınırlı kalacaktır. İşletmecinin zararı ise harcadığı zaman ve emekle sınırlıdır (Avcu, 2015, s.35).

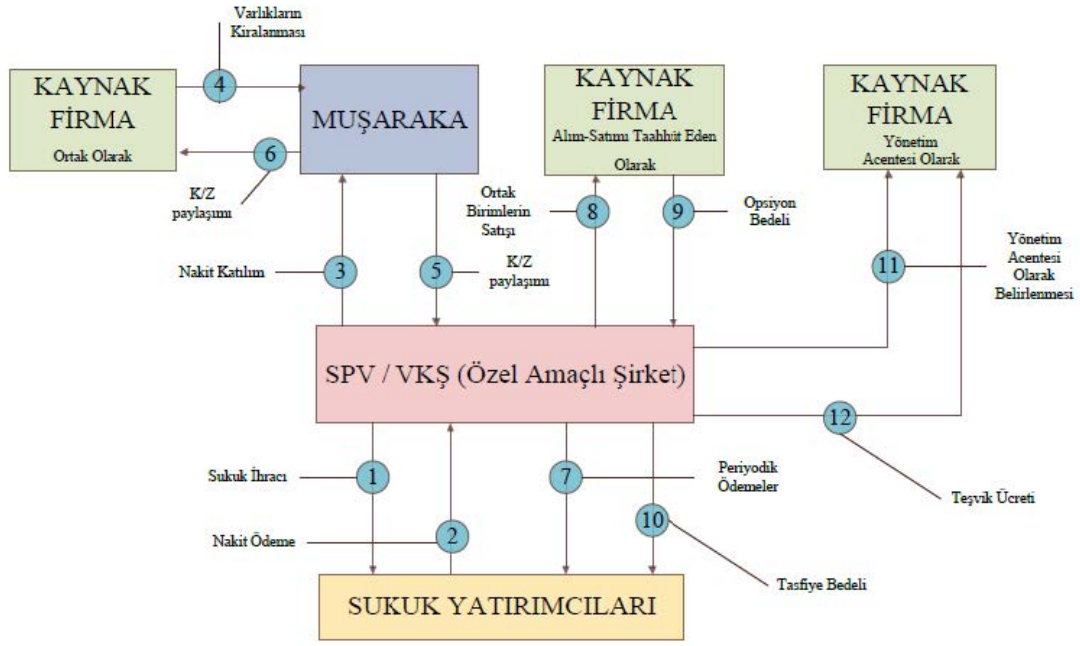
Sermaye-Sermaye Ortaklığı (Müşaraka)

Bir işletmeye ortak olma, o işletmenin sermayesine ortak olma anlamına gelmektedir. Müşaraka esası hem sermaye hem de ortaklığı öngörmektedir. Sermaye sahipleri bu şekilde bir işletmeye sermaye aktarmakta, bu şekilde işletmenin kar ve zararına ortak olmaktadır. Mudaraba emek-sermaye arasında kurulan ortaklık ilişkisi iken, müşaraka sermaye-sermaye arasında kurulur (Özgür, 2007, s.60).

Müşaraka sistemi İslam Hukukunda Şirket-ül İnan olarak adlandırılır. Müşaraka ortaklığında ortaya konulan sermaye eşit olmalıdır. Sermayedarların kar oranı taraflar arasındaki anlaşma ile belirlenmektedir. Kar payının sermaye miktarına bağlı olması zorunlu değildir. Katılım bankası bu ortaklık prensibi ile ortaklarına sermaye sağlarken kar paylaşma oranını anlaşma ile belirlemede serbesttir. Yine de kar payı oranlarının önceden saptanmış olması gerekmektedir. Kar paylarında durum böyleyken zarar paylaşımında taraflara serbesti tanınmamıştır. Müşaraka sisteminde zarar paylaşım oranları belidir. Bu oran sermayedarlar tarafından ortaya konan sermayenin toplam sermayeye bölünmesi ile hesaplanmaktadır (Erdoğan, 2011, s.51).

Müşaraka sistemi şu şekilde uygulanmaktadır; Katılım bankası ortağı durumundaki müşterisi tarafından istenilen sermayenin bir kısmını sağlama sorumluluğunu üzerine alır. Müşteri de kendi mali imkânları ve projesi doğrultusunda sermayenin geri kalanını finanse eder. Bankadan alınan mali yardımın idare ve denetimi müşterinin sorumluluğu altındadır (Özgür, 2007, s.60).

Sermaye sorumluluklarının müşteri üzerinde olması, müşteriye kardan daha fazla pay alma hakkı kazandırır. Müşaraka yönteminde net gelir şöyle dağıtılmaktadır; müşteri yaptığı iş ve uzmanlığı nedeniyle bir kar payı almaktadır. Geri kalan pay, yatırıma mali katkıda bulunan iki ortak ve iştirak payları ile orantılı şekilde dağıtılır. Bu yöntem genellikle sanayinin finanse edilmesinde kullanılmaktadır. Makine ve teçhizat sağlanmasında bu yöntem başarılı bir biçimde uygulanabilir. Müşaraka yöntemi ayrıca ticaret finansmanında da kullanılabilir (Erdoğan, 2011, s.52).

Şekil 14. Müşaraka Çalışma Sistemi

Kaynak: (Aslan, 2012, s.45)

1.6.2.4. Proje Finansmanı

Proje finansmanı, belirli bir projenin başlangıcında ve geliştirilmesinde geri dönülmez finansmanı içeren ve borcun geri ödenebilmesi için proje sponsorunun kredibilitesinden çok projenin gelecekte sağlayacağı nakit akışları ile proje varlıklarının esas alındığı bir finansman türüdür. Özellikle önemli miktarda nakit gerektiren projelerin finanse edilmesinde kullanılan bir finansman tekniğidir. Proje finansmanı tekniği ile köprü, yok, baraj ve enerji santralleri gibi büyük projelere kaynak sağlanır (Canbaz, 2016, s.197).

1.6.2.5. Bireysel Finansman Desteği

Bireysel ihtiyaçlar için, gerçek kişi alıcıların doğrudan satıcılardan aldıkları, mal veya hizmet bedelinin, katılım bankası tarafından satıcıya ödenmesi koşuluyla fon kullanıcı kişinin borçlandırılması işlemidir. Bu kapsamda, yaygın olarak araç, konut, mobilya, beyaz eşya gibi kişisel ihtiyaçların finansmanı sağlanır. Kullanılan yöntemler ise genelde Murabaha ve Finansal Kiralama olmaktadır (Dikkaya ve Kutval, 2014, s.45).

1.6.2.6. Karz-ı Hasen

Karz-ı Hasen yöntemi ihtiyaç sahiplerine bir sözleşme ile faizsiz olarak borç verme şeklinde gerçekleşir. Bu yöntemde göre ödemeler iki tarafın üzerinde uzlaştığı belirli periyotlar halinde yapılmaktadır. Karz-ı Hasen fonu olağan dışı durumlar, hastalık, evlenme, küçük sanayi girişimlerine ait projelerin başlatılması gibi durumlarda verilmektedir. Bu fonları kullanan ihtiyaç sahiplerinin geçerli nedenlerle borçlarını ödeyememesi durumunda söz konusu borç, bankanın sosyal fonundan temin edilir (Avcu, 2015, s.38).

1.6.3. Diğer Bankacılık Hizmetleri

Katılım bankaları yukarıda verilen hizmetleri dışında, başka hizmetler de sunmaktadır. Bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir (Canbaz, 2016, s.198);

- Türk lirası veya dövizle yurtiçi ve yurtdışına her türlü havale ve transfer işlemini yapmak,
- Döviz alım satımı ve faizsiz her türlü döviz işlemini yapmak,
- Her türlü kambiyo işlemi yapmak,
- İthalat ve ihracat işlemlerinde aracılık hizmeti vermek,
- Kiralık kasa hizmeti vermek,
- Bireysel krediler vermek,
- Yatırım, yönetim gibi konularda müşavirlik hizmeti vermek,
- Kredi kartı ve POS hizmeti vermek,
- Çağrı merkezi hizmeti vermek,
- ATM kurmak.

2. TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞI

2005 yılında yapılan kanuni değişiklik sonucunda Özel Finans Kurumlarının adı Katılım Bankaları olarak değiştirilmiştir. Türkiye’ de yaklaşık 30 yıldır faaliyette bulunan katılım bankaları istenilen potansiyele ulaşamamıştır.

2.1. Türk Katılım Bankacılığı Gelişimi

1980’li yıllarda liberalleşme hareketlerinin hız kazanmasıyla birlikte Türk finansal sisteminin değiştirilmesi ve zenginleştirilmesi adına köklü değişiklikler yapılmıştır. Yapılan bu köklü değişikliklere rağmen Türk finansal sistemindeki sermaye sorunu ortadan kaybolmamıştır. Bu noktada sermaye sorununa çözüm bulmak amacıyla sermaye birikim yüksek olan Orta Doğu ülkelerinden Türkiye’ ye sermaye akışı sağlanması amacıyla faizsiz finansal hizmet sunan kuruluşlar ön plana çıkmıştır (Ayriçay vd., 2013, s.120).

Türkiye faizsiz bankacılık sistemine geçiş aşamasında hem ulusal hem de uluslararası çevrelerde önemli adımlar atmıştır. Örneğin 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası kurucu üyeleri arasında yer almış ve 1984 yılında kuruluşun en büyük bileşenlerinden biri haline gelmiştir. Bu durum Türkiye’ nin İslam Kalkınma Bankası üzerindeki etkinliğinin artmasına neden olmuştur. Bunun yanı sıra yurt dışı tasarrufları faizsiz olarak değerlendirmek üzere Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş (DESİYAB) 1975/78 yılları arasında faaliyet göstermiştir. Bu faaliyetlerin faizsiz bankacılık konusunda Türkiye’ye önemli tecrübeler kazandırdığı söylenebilir (www.anadolufinans.com.tr).

Katılım bankacılığının temeli olan Özel Finans Kurumlarının (ÖFK) isim belirlenmesi ayrı bir anlam taşımaktadır. Bunun altında 1980 yıllarında baş gösteren ekonomide liberalleşme eğilimleri etkilidir. “Özel” ve “Finans Kurumu” kelimelerinin altının çizilmesinin nedeni bu şekilde kurulan bankaların kamusal anlam ifade etmeyeceğinin istenmesidir. Diğer taraftan İslami Bankacılık olarak geçen sistemin, laiklik esaslarına uymayacağı endişesi ile Türkiye’ de bankacılık sistemine isim verilirken “İslami” kelimesinin kullanılmasından kaçınılmıştır (Bilgin, 2011, s.45).

1985 yılında ilk Özel Finans Kurumu olarak kurulan Albaraka Türk' ten sonra, 1989 yılında Kuveyt Türk, 1990' da Anadolu Finans, 1995' de İhlas Finans ve son olarak da 1996 yılında Asya Finans kurulmuştur.

ÖFK'lar 16 yıllık süreçte kararnameye bağılı olarak faaliyet göstermiş ve bunun sonunda 1999 yılında 4389 Sayılı Bankalar Yasası kapsamında yapılan değişlikle sağlam bir hukuki zemine oturtulmuştur.

Katılım bankalarına yönelik bu hukuki düzenleme, katılım bankalarını Bankalar Kanunu kapsamı içerisine alırken, banka mı banka dışı mali kuruluş mu yoksa ticari bir işletme mi olduğu tartışmalarına son vermiştir. Diğer bir ifadeyle Katılım bankalarının bir banka türü olduğu kabul edilmiştir (Battal, 2000, s.197).

1995 yılında faaliyet başlayan İhlas Finans 2001 yılında likidite sorunları nedeniyle BDDK' ya devredilmiş ve faaliyetleri sonlanmıştır. 1996 yılında kurulan Asya Finans, 2015 yılında faaliyetlerine son verilmiştir.

Bu tip tecrübeler bankalarda olan fon güvence sistemlerinin ÖFK'lar için de ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Bankalar Kanununda yapılan değişlikle 4672 sayılı Kanun ile Özel Finans Kurumları Birliği (ÖFKB) kurulmuş ve katılım bankalarındaki fonlar güvence altına alınmıştır.

Tablo 3. Türk Katılım Bankaları İçin Önemli Olaylar (1983-2016)

YILLAR	GELİŞMELER
1983	837506 Sayılı Kanun Kuruluş
1985	Albaraka Türk Kuruluşu
1989	Kuveyt Türk Kuruluşu
1990	Anadolu Finans Kuruluşu
1995	İhlas Finans Kuruluş
1996	Asya Finans Kuruluş
2001	İhlas Finans Tasfiye Edildi.
2005	Family Finans ve Anadolu Finans Birleşti. Yeni isim Türkiye Finans oldu.
2005	Özel Finans Kurumları “Katılım Bankası” ismini aldı
2006	4 Banka Faaliyetlerini Katılım Bankası Unvanı ile Yürütmeye Başladı
2015	Ziraat Katılım Faaliyete Geçti
2015	Asya Finans Tasfiye Edildi
2016	Vakıf Katılım Faaliyete Geçti

Kaynak: (Dikkaya ve Kutval, 2014, s.102)

ÖFK adı altında Türkiye’ de faaliyet gösteren faizsiz finans kuruluşları, uluslararası piyasada kimlik, tanınabilirlik gibi konularda sorun yaşamaktadır. Yaşanan bu sorunların ortadan kaldırılması amacıyla 2005 yılında yürürlüğe giren Bankacılık Kanunu ile Özel Finans kurumlarının isimleri Katılım Bankası olarak değiştirilmiştir. Bu tarihten itibaren bankalar ile aynı piyasada faaliyet gösteren katılım bankalarına ait katılım fonları ve cari hesaplar da TMSF güvencesi altına alınmıştır (Aras ve Öztürk, 2011, s.170).

2.2. Katılım Bankalarının Kuruluş Nedenleri

2.2.1. Dış Faktörler

1974 yılından itibaren petrol fiyatlarında meydana gelen hızlı artış, petrol üretici ülkelerde döviz rezervlerinin birikmesine yol açmıştır. Petrol fiyatlarında meydana gelen bu devamlı ve hızlı yükselme aynı zamanda petrol ihraç eden ülkelerin de petrol giderlerini hızlı bir biçimde artırarak, bu ülkelerin kalkınma hızlarına olumsuz etki yaratmaktadır. Bu durum hem petrol üreticisi ülkeleri hem de petrol tüketicisi ülkeleri etkilemektedir. Petrol gelirleri üzerinden kazanılan dövizin batı ülkelerinin ekonomik

sistemi içinde bankacılık ve diğer mali kuruluşlarında, o sistemin temeli olan faiz düzeni içinde kullanılabilenlerin dışında yalnızca kar ve zarar düzeni içinde kullanılması isteğinde bulunulan belirli bir miktarı mevcuttur. Bu yalnızca kar ve zarar unsurları içerisinde kurulan sistemde kendine yer bulamayan çevreler elindeki fonları faizsiz sisteme yöneltmişlerdir (Yahşi, 2001, s.103).

Petrol gelirleri sonrasında toplanan fonu Türkiye' ye çekmek amacı ile ülkelerle yakın ilişkilere girilmekte, fakat ekonomideki farklı sistemler nedeniyle ilk zamanlarda uyum sağlanmasında zorluk çekilmektedir. Bu farklılıkların minimize edilmesi amacıyla petrol üretici ülkelerin mali yapılarına ters düşmeyen bir bankacılık sisteminin kurulması zorunlu hale gelmiştir. Böylece Türkiye' ye yatırımları çekebilmek için yeni düzenlemelere gidilmiştir (Özgür, 2007, s.67).

Türkiye' nin son dönemlerde petrol zengini Ortadoğu ve diğer İslam ülkeleri ile olan siyasi ve ticari ilişkilerinde hızlı bir gelişme görülmüştür. Buna rağmen ortak girişimler ve mali ilişkilerde gelişme görülmemiştir. Bu durumda ekonomik ilişkilerin yeniliği kadar ülkelerin mali yapıları arasındaki farklılığın da önemli bir rolü bulunmaktadır (Yahşi, 2001, s.103).

Türkiye' nin tarihi bağları bulunan Ortadoğu ülkeleriyle mali yapılarına ters düşmeyen bir yapı meydana getirerek onların Türkiye' de mali ve fiziki yatırım girişimlerini artırmak amacı ile faizsiz finansal kurumların açılmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Bu kurumlar bir yandan İslam ülkelerindeki fonları ülkeye çekebilecek, diğer yandan ülkeler arası ticari faaliyetlere kuvvet ve yoğunluk kazandırabilecektir.

2.2.2. İç Faktörler

Geleneksel bankalar ile ilişkiden bulunmayan muhafazakâr kesimlerin tasarruflarını, finansal sistem içerisine çekebilmek, önemli bir sermaye birikimini piyasaya girişi anlamına gelmektedir. İnançları dolayısıyla faiz gelirini yerine parasını altın, döviz veya gayrimenkule yönelen bireylerin tasarruflarının üretim sürecine çekilmesine gerekmektedir. Bu sayede üretime ek kaynak oluşturulacak ve buna bağlı olarak üretimde artış meydana gelecektir. Bunu sağlamak ancak inançlara ters

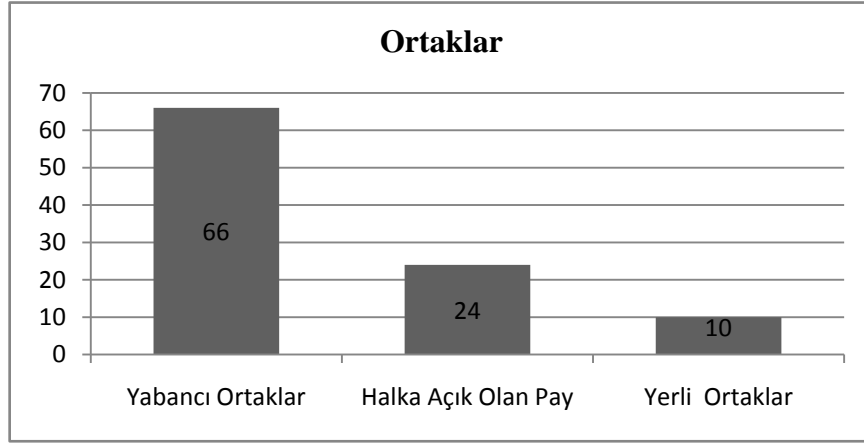
düşmeyen bir banka sisteminin oluşturulmasıyla mümkün olmaktadır (Özgür, 2007, s.68).

Yeterli kadar tasarrufun olmadığı Türkiye’ de faiz geliri elde etmeme dışında kalan kişi ya da kurumların banka sistemi dışında kalması, bankacılık sistemi açısından doğru bir ekonomik yaklaşım olarak görülemez. Türkiye’ nin kendine özgü olan çalışma prensipleri gerek iç gerekse dış faktörler açısından faizsiz bankacılık sisteminin oluşturulması zorunlu hale gelmiştir. Türkiye’ nin sosyo-ekonomik yönden kalkınmasını düzenli bir biçimde devam ettirmek için enflasyon, finansman açığı, işsizlik gibi problemler karşısında ekonomik açıdan faizsiz bankacılık sisteminin yararları göz ardı edilemez. Faiz sistemi tasarrufların yatırıma yönelmesini engellemektedir. Bu durum istihdam olanaklarının gelişmemesine neden olur. Yeni istihdam olanaklarının sağlanamaması, işsizliğin artmasına neden olacaktır. Buna rağmen sisteme girilen kaynak dolayısıyla üretimde artış yaşanırken, banka kaynakları üzerinde var olan talepte düşme yaşanması da mümkündür. Bu durum bankaların Merkez Bankası ile daha az çalışması sonucunun doğurur fakat emisyon hızını düşürmek için yeni bir yol açılmasını sağlar. Bu sayede banka kredileri için yapılan emisyonun neden olduğu enflasyon baskısı düşürülebilir (Özgür, 2007, s.68).

2.3. Türkiye'de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları

2.3.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.

Albaraka Türk Katılım Bankası Türkiye faizsiz bankacılığının ilk ve öncü bankasıdır. Banka 1984 yılında kuruluşunu tamamlamış olup 1985 yılında faaliyete geçmiştir. Albaraka Türk bankacılık faaliyetlerini 5411 sayılı kanuna tabi olarak devam ettirmektedir. Ortadoğu’nun önde gelen katılım bankalarından olan Albaraka Bankacılık Grubu (ABG), İslam Kalkınma Bankası ve yerli sanayi ortaklığından kurulan Albaraka Türk’ ün ortaklık yapısı içerisinde, yabancı ortakların payı % 66, halka açık olan pay %24 ve yerli ortakların payı %10 seviyelerindedir (www.albarakaturk.com).

Şekil 15. Albaraka Türk Ortaklık Yapısı

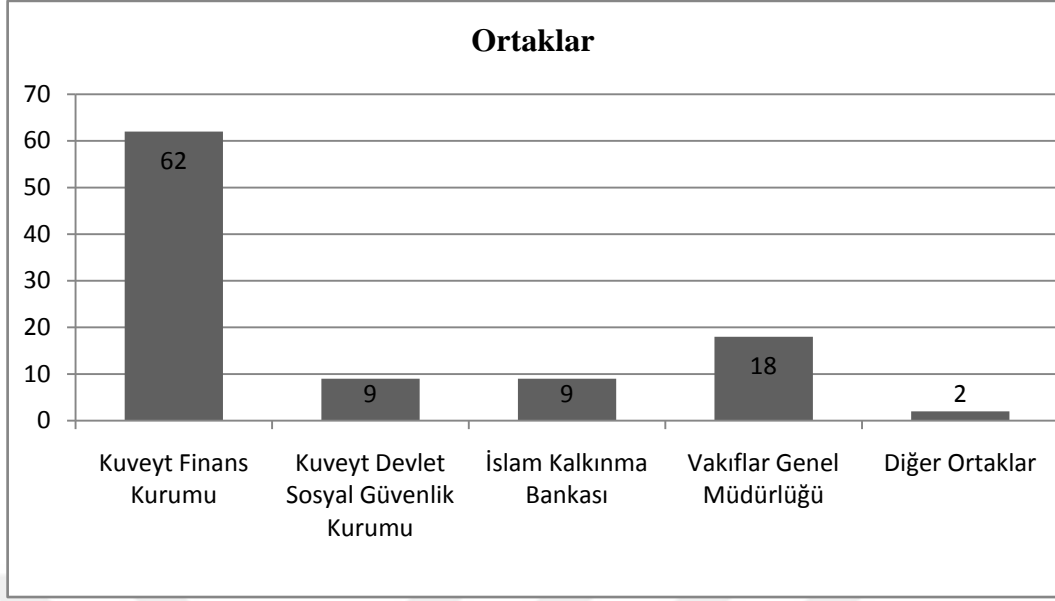
Katılım hesapları ve cari hesaplarla toplanan fonları, bireysel ve kurumsal finansman, kar-zarar ortaklığı gibi hizmetler ile ülke ekonomisine geri kazandıran Albaraka Türk, faizsiz bankacılık uygulamalarıyla bankacılık ve çok çeşitli finansman hizmetleri sunmaktadır. Albaraka Türk, İngiltere’ den Singapur’ a, Fas’tan Güney Afrika’ ya birçok bölge ve ülkede 1000’ e yakın banka şubesi ile hizmet sunmaktadır (Bilir, 2010, s.15).

Albaraka Türk katılım bankası bireysel ve küçük işletme bankacılığı faaliyeti de yürütmektedir. 01.11.2016 tarihli verilere göre yurt içinde 212 yurt dışında 1 şubesi olmak üzere toplam 213 şubesi ve 3.695 çalışanı ile müşterilerine, ortaklarına, çalışanlarına ve ülkeye değer katmaktadır.

2.3.2. Kuveyt Türk Katılım A.Ş

Kuveyt Türk 831/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı esas ve ilkelerine uygun olarak 1989 yılında ÖFK statüsünde kurulmuştur. 1999 yılında alınan karar ile diğer özel finans kurumları gibi Kuveyt Türk de katılım bankası unvanını almış ve 4389 sayılı Bankacılık Kanununa tabi hale gelmiştir.

1989 yılında kurulan Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.’nin sermayesinin %62’si Kuveyt Finans Kurumu’na (Kuwait Finance House), %9’u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kurumu’na, %9’u İslam Kalkınma Bankası’na, %18’u Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne, %2’i de diğer ortaklara aittir (Erdoğan, 2011, s.28).

Şekil 16. Kuveyt Türk Ortaklık Yapısı

Kuveyt Türk' ün %62 ile en büyük ortağı olan Kuveyt Finans Kurumu (Kuweit Finance House) milyarlarca dolarlık fonu ile faizsiz finans kurumları içerisinde dünyada ilk sıralarda yer almaktadır. Kurulduğu günden günümüze kadar yatırım alanlarındaki istikrarlı tutumu, çağdaş ve güvenilir hizmeti ile çalışmayı sürdürmektedir (www.kuveytturk.com.tr)

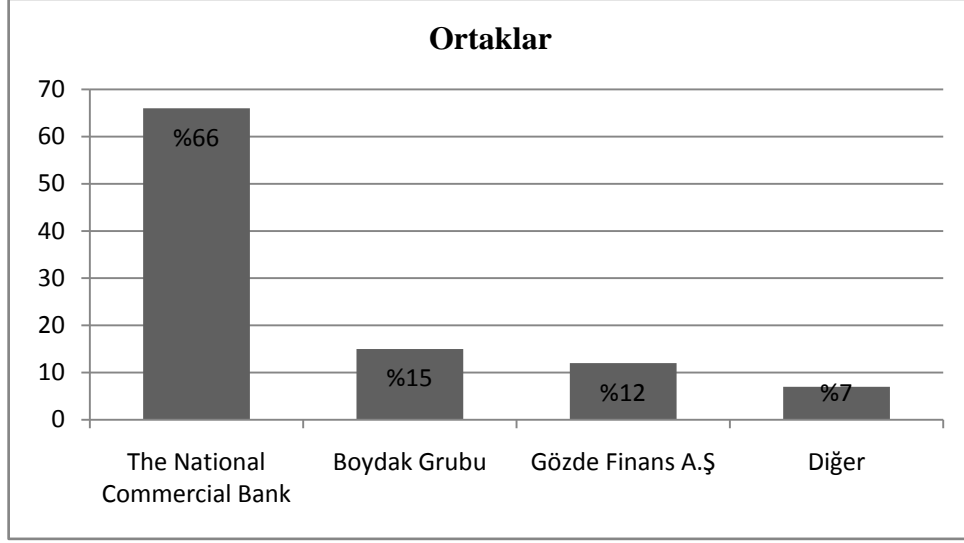
Kuveyt Türk katılım bankası bireysel ve küçük işletme bankacılığı faaliyeti de yürütmektedir. 01.11.2016 tarihli verilere göre yurt içinde 382 yurt dışında 2 şubesi olmak üzere toplam 384 şubesi ile müşterilerine, ortaklarına, çalışanlarına ve ülkeye değer katmaktadır

2.3.3. Türkiye Finans

Katılım bankaları piyasasının okulu olarak kabul edilen Faisal Finans' ın başlangıcı, Family Finans, Anadolu Finans kurumlarının tarihi başlangıçlarıyla Türkiye Finans Katılım Bankası'nın tarihçesi de başlar. Bu finans kurumları arasında piyasanın okulu olarak nitelendirilen Faisal Finans 1984' de İstanbul'da kuruldu ve resmi olarak 02.04.1985 tarihinde hizmete başladı ve Faisal Finans Kurumu Türkiye' nin ilk finans şirketi olarak faaliyette bulunmuştur. Bu finans kurumunun hisse sahibi olan Dar Al-Maal Al-İslami S.A. (DMI) Grubu 1998' de hisselerini İsviçre' de bulunan OLFO S.A. şirketine bıraktı. Bu şirketin hisse oranlarının %38.82' lik kısmını Sabri ÜLKER devir

olarak şirketin ismini Family Finans Kurumu şeklinde değiştirdi. 2001 yılına gelindiğinde şirketin sermayesi önce 20 trilyona daha sonra 50 trilyona çıkarıldı. Kurum içerisindeki hisse payı oranları değişti ve Sabri Ülker şirketinin hisse oranı %98'e çıkarılarak neredeyse kurumun hisselerinin tamamına sahip oldu. Anadolu Finans Kurumu ortaklarının tamamının Kayserili yerli girişimciler oluşturmaktadır ve bu kurum ilk faaliyetine 1991'de Ankara'da başladı. Ekonomik şartların değişmesi sonucunda kurum 1998 yılında Genel Müdürlük birimini İstanbul'a getirdi. 1999 senesinde Hazine Müsteşarı'nın izniyle kurum sahip olduğu tüm sermayeyi Boydak Grubu'na devretti. Boydak Grubu mobilya, ev, tekstil sektörlerinde önde gelen önemli şirketlerden biridir. 19.08.2005 tarihli BDDK'nın yapacağı bir düzenleme sonucunda Anadolu Finans Kurumu ile Family Finans tek şirket bünyesinde birleştiler. Her iki kurumun birleşmesinin tescil edilmesi adına verilecek olan karar BDDK'nın kararı ile onaylandı (Şahin, 2007, s.127).

BDDK'nın 1747 sayılı 30.11.2005 tarihli değişikliği ile Banka unvanı yerine Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. şeklinde değiştirildi. Devir şeklinde yapılan birleştirme 2005 yılında tamamlandı ve şirketin tescili Türk Ticaret Kanunu hükümlerine uygun olacak şekilde yapıldı. Sonuç olarak Boydak ve Ülker Grupları şirketlerinin tarihlerine baktığımızda Türkiye ekonomisine büyük değer katan her iki şirket ülkede kayda değer hizmetlerde bulunmuş ve kendi kararları doğrultusunda 2005 tarihinde Türkiye Finans Katılım Bankası adıyla birleşmişlerdir. Boydak Holding 12 bin işçi çalıştırma kapasitesi ile istihdama önemli katkı sağlamış Hes Kablo, Bellona, Mondi, Deco, Hukla gibi birçok lider marka ile adını duyurmuştur. Sürekli olarak gelişme kaydeden bu şirket Merkez Çelik, HesKablo, Boytaş Mobilya, İstikbal Mobilya, Boyteks Tekstil ve Form Sünger ISO 500 listesine 6 iştirakıyla katılabilmektedir. Ülker Grubu'nu ele aldığımızda yurt içinde ve yurt dışında olmak üzere 70 kadar şirketiyle dünyada rekabet gücüne sahip dev bir şirket konumundadır.. Küçük ölçekli olarak başlayan bu şirket 62 yıllık faaliyeti sonucunda Ülker Şirketler Topluluğu'na dönüşmüştür (Şahin, 2007, s.127).

Şekil 17. Türkiye Finans Ortaklık Yapısı

2.3.4. T.C. Ziraat Katılım Bankası

Ziraat Katılım Bankası 29 Mayıs 2015 tarihinde sektöre kamu katılım bankası olarak girmiştir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'ndan aldığı izin sonucunda faaliyete başlayıp kısa sürede 22 şube ve 307 çalışanı ile hızlı bir şekilde gelişme göstermiştir.

2.3.5. Vakıf Katılım Bankası

Ziraat Katılım Bankası'ndan sonra sektöre ikinci kamu katılım bankası olarak 17.02.2016 yılında Vakıf Katılım Bankası katılmıştır. 2016 yılı sonuna kadar 30 şube ile çalışmayı hedefleyen Vakıf Katılım yüksek ödenmiş sermaye miktarına sahiptir.

2.4. Katılım Bankalarının Banka Dışı Mali Kuruluşlarla Karşılaştırılması

1983'ten beri sermaye ve para piyasasında etkin olan mali kuruluşların sayısı her geçen gün çeşitlenerek artmaktadır. Mali piyasada faaliyet gösteren bankalar, bu alanda faaliyet gösteren diğer kuruluşlardan farklılık göstermektedir. Örneğin bankaların temel faaliyet alanı olan menkul kıymetlerin halka arzına ve satışını aynı zamanda aracı kuruluşlarda yapmaktadır. Ancak kurumsal açılarından benzerlikten bahsedebilmek için bu benzerlik yeterli olmamaktadır. Mali yapı içerisinde katılım bankaları da faaliyet göstermektedir. Katılım bankaları mevduat bankalarına faaliyet alanı bakımından benzerlik göstermektedir. Aynı zamanda katılım bankaları yatırım ortakları ve bilhassa yatırım fonlarına faizsiz işlem yapma özelliği açısından oldukça birbirine benzedikleri görülmektedir. Faizsiz bankacılıkta çift katlı ortaklıkta var olan üç taraflı ilişki yatırım

ortakları yatırım fonlarında da var olduğu görülmektedir. Tarafların konumu ve faaliyetleri de bakımından da önemli benzerliklerin olduğu söylenebilir. Hesapların bağımsızlığı açısından bakıldığında Yatırım fonları yatırım ortaklıklarına göre daha farklı ve katılım bankalarına ise daha benzer hükümlerin yer aldığı görülmektedir. Yatırım fonlarına para yatıranların da esas amacında aslında bu fonun işletilmesi neticesinde kazanılan kardan pay almaktır. Burada herhangi bir net kar elde edileceğinin garantisi verilmediği gibi anaparanın da geri alınacağına dâhil herhangi bir güvence verilmemektedir. Yatırım fonları bu taraflardan bakıldığında katılım bankalarının esas hesap türü olan katıma hesaplarına büyük bir benzerlik olduğu söylenebilir (Küçükkoçaoğlu, 2005, s.29). Bir diğer benzerliğin de fonda biriken paraların işletilmesi neticesinde oluşan riskin dağıtılması yöntemi açısından da olduğu söylenebilir. Oluşabilecek reel riskini en aza indirebilmek için her iki mali kuruluşta mevcut parayı ya tek bir alan veya işe ya da birden fazla işe veya alana yatırılarak, bölge, sektör ve kişi bazında riski farklı yönlerde dağıtmaktadır. Bu ilke esasında bankalarda dâhil olmak üzere tüm mali yapılar ve basiretli bir şekilde ticaret yapan tüccarlarda, zararın asgari seviye indirmek için uygulamaktadır. Böylece bu kişi ve kuruluşlar ne kadar başarılı olursa o kadar çok zarar riskini önlemiş olurlar (Küçükkoçaoğlu, 2005, s.30).

2.5. Katılım Bankalarının Hukuk Düzenlemesi

16 Aralık 1983 tarih ve 83/7506 sayılı Kararname ile Bakanlar Kurulu tarafından Özel Finans Kurumlarının (Katılım Bankası) kurulmasına onay verilmiş ve bu kararnamede Resmi Gazetenin 19 Aralık 1983 tarih ve 18256 sayılı mükerrer sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Yahşi, 2001, ss.100-107).

19 Aralık 1999 tarih ve 4389 Bankalar kanununda yapılan değişiklikle Özel Finans Kurumları (Katılım Bankaları) bu Bankalar Kanunu kapsamına sokulmuştur. Özel Finans Kurumlarının hukuki dayanağı bu kanunlara dayanmadan önce Türkiye Cumhuriyetinde faizsiz esasa göre işlem gören Özel Finans Kurumlarının hukuki temelini oluşturmaktadır. Hazine Müsteşarlığı ile T.C. Merkez Bankası bu kararnameye göre Özel Finans Kurumlarına ilişkin denetleme ve düzenleme ve yetkisi vermektedir. Bu kurumların bugüne kadar gelebilmelerinde Hazine Müsteşarlığı ve T. C. Merkez Bankası faaliyetleri neticesinde çıkarmış oldukları tebliğlerin olumlu etkisi vardır. Özel Finans kurumların kanunla değil de bir kararname ile faaliyetlerin sürdürmesi sürekli bir

tartışma neden olmuştur. Çünkü bu kuruluşlarında güven ögesi önemli bir unsur ve ayrıca bu kuruluşlar oldukça fazla büyüklüklere ulaşmışlardı. Normlar hiyerarşisine göre kanun hükmünde kararnameden sonra gelen Bakan Kurulu Kararı ile kurulmuş olmaları hem kuruluşların sahipleri hem de çalışanları uzun bir dönem huzursuz etmiştir. Çünkü baktığımızda özel finans kuruluşlarında farklı olarak, Mali piyasalarda faaliyet göstermekte olan finansal kiralama sirkelerinin Finansal Kiralama Kanunu'na, bankaların Bankalar Kanunu'na, , sigorta şirketlerinin Sigorta Kanunu'na tabi oldukları bunlar normlar hiyerarşisinde kanun hükmünden kararname eşit olan üst düzey bir hukuki düzenlemeyle kuruldukları görülmektedir (Altaner, 2002, ss.61-62).

Üç farklı görüş Özel Finans Kurumlarının hangi hukuki çerçevede yer alması konusunda ortaya atılmıştır. Bu görüşlerden ilki Özel Finans Kuruluşların var olan halleri kalıp Bankalar Kanunu kapsamına alınması, ikincisi sadece Özel Finans Kurumlarını kapsayan atı tek bir kanun çıkarılması, üçüncüsü ise diğer bankalarında Özel Finans Kurumlarının faaliyetleri alanını yapabilmesi mümkün hale getirerek Bankalar Kanunu içerine yer almasıdır. Sonuç olarak yasa koyucu Özel Finans Kurumları 4491 sayılı Kanun ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına dâhil ederek ilk seçeneği tercih etmiştir (Yahşi, 2001, ss.100-107).

20 Eylül 2001 tarih 24529 sayılı Resmi Gazete de “Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliği” BDDK tarafından yayınlanmıştır. Özel Finans Kurumlarını daha önce düzenleyen Bakanlar Kurulu Kararı bu yönetmelikle yürürlükten kaldırmış, Özel Finans Kurumları yeni bastan düzenlenmesi sağlanmıştır. Özel Finans Kurumları Birliği kurulmasını sağlayan, 26.01.2001 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan bir diğer düzenleme yürürlüğe girmiştir. Bankalar Birliği konumunda olan bu kurumun özelliklerini Özel Finans Kurumları için üstlenmektedir. Bu birliğin en önemli avantajı tasarruf mevduat sigorta fonu benzeri Güvence Fonu'nun kurulması görülebilir (Karapınar, 2003, s.24).

2.6. Türkiye’de Faizsiz Bankacılığın Temel Özellikleri

Çeşitli özellikleri olan katılım bankalarının temel birkaç özelliği şu şekilde sıralanabilir. (Güneş, 2002, s.4):

- Katılım bankalarının temel amacı piyasa dışında kalan ve atıl konumda olan kişi veya kurumların tasarruflarını piyasaya kazandırarak Türkiye ekonomisini büyümesini amaçlayan toplumsal ve ekonomik bir ihtiyaçtan doğmuştur.
- Katılım bankaları aynı mali sektörde yer alan diğer bütün kurumlar gibi yasal kuruluş olup, T.C. Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığı’nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı üzerine faaliyetlerini yapmaktadır. Ve bu kurumlar kurulurken detaylı bir şekilde idari ve teknik incelenmelerden geçmektedir.
- Avrupa ve ABD bulunan önemli bankalar günümüzde çağdaş bir finansman modeli olan katılım bankalarını faaliyetlerini toplumsal ve ekonomi açısından çeşitli ihtiyaçları karşıladığını görerek katılım bankalarını faaliyet alanlarında kendi içerlerinde oluşturdukları özel birimlerle faaliyete geçmiştir.
- Türk mali sisteminde 1980’li yıllarda faaliyete geçen ve yeni bir finans yöntemi olan katılım bankaları yeni yöntemler kullanarak mali yapının çeşitlenmesini ve derinleşmesinde katkı sağlamaktadır. Kurum ve kişilerden çeşitli nedenlerle, geleneksel bankalara mevduat olarak gitmeyen tasarrufları mevcut yasalar ölçüsünde kar-zarar ortaklığı temelinde toplayan katılım bankalarının fonları, ülkemizde uzun vadeli sermaye piyasalarının geliştirilmesine ve derinleşmesine önemli faydalar sağlayabilecek bir çeşit risk-sermayesi (venture capital) özelliğindedir. Ancak Türk Mali Sisteminin tamamlayan, derinleşmesini ve gelişmesini sağlayan katılım bankaları diğer bankalara rakip olarak görülmemelidir.
- 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nda 17.12.1999 tarih ve 4491 sayılı Kanun’la yapılan düzenlemeyle katılım bankaları Bankalar Kanunu içerisine alınmış ve aynen diğer mevduat bankaları gibi, ilgili kamu otoriteleri tarafından ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun tarafından düzenli bir şekilde denetlenmektedir. Bu bankalar, Yeminli Murakıpları elemanları, Hazine Müsteşarlığı ve Merkez Bankası denetim elemanları ile diğer ilgili resmi

merciler tarafından, diğer bankaların denetlendiği gibi periyodik olarak denetlenmektedirler. Ayrıca bu kurumlar her yıl Merkez Bankası'nın uygun göreceği bağımsız denetim şirketlerince düzenli bir şekilde denetlenmektedir.

- Katılım bankalarının, kullanılabilir kaynaklarının tümünü proje çapında kar-zarar ortaklığı, üretim desteği (peşin alım-vadeli satım), finansal kiralama uygulamaları ile reel sektörün finansmanını sağlamaktadır. Uluslararası standartlar ve teamüller ile tarafsız mali kriterler göre fon kullandırılan işletmeler seçilirken bu kriterlerden faydalanmaktadır. Türk sanayicisi ve tüccarın yatırım yapabilmesi için, yatırım malı, hammadde, yarı mamul, mamul gereksinimlerini temin etmek için doğrudan üretimi ve yatırımı finansmanını katılım bankaları sağlamaktadır. İktisadi ve mali istikrar düzenini bozacak faaliyetlerde kaçınmaya özen göstermektedir.
- Küçük ve orta ölçekli işletmelere (KOBİ) katılım bankaları ekonomik destek vermektedir. Ayrıca çok sayıda küçük ve orta ölçekli işletmeye katılım bankaları kiralama uygulamaları yöntemiyle uygun şartlarda yatırım malları elde etmek yoluyla üretimin ve istihdamın büyümesine destek olmaktadır.
- Kayıt dışı ekonominin önleminde önemli katkılar sağlamaktadır. Türkiye'de önemli bir problem olan kayıt dışı ekonominin kontrol altına alınmasında katılım bankaları, kullandıkları finansman yöntemleri ile önemli bir görevler almaktadır. Sanayici ve tüccarın gereksinimi olan malı faturalama ve nakdi finansman yapmama yöntemini kullanan katılım bankaları ekonominin kayıt altına alınarak büyümesinde büyük bir katkı sağlamaktadır. Bu uygulama ile hem devletin vergi gelirinin artmasına hem de ekonominin kayıt altına alınmasını sağlamaktadır.
- Katılım bankaları diğer klasik mevduat bankalar gibi vergilenmektedir ve herhangi bir ayrıcalığa sahip değildir. Katılım bankaları, hem fon kullandırma faaliyetleri hem fon toplama ve hem de kendi kazançları dolayısıyla Banka Sigorta Muameleleri Vergisi, Kurumlar Vergisi, Gelir Vergisi, Katma Değer Vergisi ve mükellefi ve sorumlusudur.

- 1998-1999'da yaşanan Küresel Kriz, 1990 Körfez Krizi, 1994 Döviz Krizi'nden katılım bankaları herhangi bir zarar göremeden atlatmayı başarmıştır (Akyüz,1998, s.3).

2.7. Katılım Bankalarının Sorunları

Katılı Bankaları çeşitli sorunlar yaşamasına rağmen şüphesiz bu sorunlardan mevzuata ilişkin yaşadıkları hukuksal sorunlar, bu sorunların en başında yer almaktadır. Uzun bir hukuk serüveni olan katılım bankaları, 4491 sayılı Bankalar Kanunu'nda yapılan düzenlemeye kadar çok kez değişikliği uğramıştır. Bu nedenle katılım bankaları üzerinde bu mevzuat değişikliklerinin olumsuz etkisi oldukça fazladır. Diğer sorunları ise, katılım bankaların yeterli düzede reklam tanıtım yapamayışı, katılım bankası finans uygulamalarına uyumlu bir şekilde çalışan işletmelerin azlığı ve kurumların belirledikleri araçların yetersizliği, alternatif yetersizliği katılım bankaların yaşamış oldukları sıkıntılardan birkaçıdır. Katılım bankalarının kendilerinin yeterince ifade edememekte ve araç türü bakımından oldukça yetersizdir. Katılım bankaları kurulurken kuruluş zamanındaki koşullara göre düşünülerek kurulmuştur ve o zamanda araç çeşitliği açısından hiç dikkate alınmadığından yapısı oluşturulduğundan günün koşullarında araç türü bakımından oldukça yetersiz kalmaktadır (Çürük, 2013, s.36).

Katılım bankalarının yaşamış olduğu bir diğer önemli problem ise finansal piyasadaki mevduat bankalarının katılım bankalarını kendilerine bir rakip olarak görmeleri ve onları muhtemel tehdit olarak algılamaları katılım bankalarını olumsuz etkilemektedir. Ancak bakıldığından katılım bankaları mevduat bankalarına tamamlayıcı konumda olup, onlara rakip konumda değillerdir. Esasında çünkü katılım bankalarının nihai hedefi ekonomide yastık altında ekonomik değeri bulunan kıymetleri piyasa ekonomisi içerisine sokmayı hedeflemektedir. Bu kesimlerin tasarruflarının geneli faize karşı duyarlı olan yastık altı paralardan meydana gelmektedir (Önal, 2000, s.15).

- Türk Finans sisteminin en büyük sorunlarından biri olan ekonominin hacim açısından istenen düzeyde büyüklüğe sahip olmaması, bu sistem içerisinde yer alan katılım bankaların da önemli sorunlarında biridir. Söz konusu sistemin yetersizlikleri şu şekilde sıralanabilir. (Türkiye Katılım Bankaları Birliği web sayfası):

- Türkiye’de 1995’ten bu yana kamu borçlanma senetleri banka mevduatlarına alternatif olmuş, bu da ülkenin giderek daha fazla iç borçlanmasını neden olmuştur. İç borçlanma oranının artması kamu borç stokunu milli gelir içerisindeki payının artmasına neden olmuştur. Artan borç stokun vergilerin yeterince tahsil edilememesinden dolayı kamu finansman açığı giderek artmış bu karşılayabilmek için devletin reel faiz oranını %40'lara çıkarması neticesinde kamu tasarrufların çoğu devlet senetleri yatırması sonucunda finans sektörü olumsuz yönde etkileyerek zayıflamasına neden olmuştur. Bu nedenle devlet kâğıtlarının faiz oranı yüksek olmasından dolayı uzun bir dönem tasarruf sahipleri tarafından mevduata alternatif yatırım olarak görülmüştür Finans sektörünün güçlenebilmesi için reel faiz oranlarının düşürülerek kamu borçlanma senetlerin banka mevduatlarına bir alternatif olarak görülmesi engellenmelidir.
- Türkiye’de bulunan tasarruf sahipleri tasarruflarını mevduatlara yatırmak yerine daha çok altın, gayrimenkul ve döviz gibi alanlara yatırmaktadır. Tasarruf sahiplerinin bu tercihlerinin nedeni geleneksel olmak birlikte altın, döviz ve gayrimenkul tercih etme sebebi ise tasarruf veya servetlerinin kıymetinin bu alanlarda daha çok değerlendirileceği dürtülerden gelmektedir. Bu nedenlerle tasarruflar mevduatlardan çok diğer yatırım alanlarına yönelmektedir. Milli paranın daha değerli hale gelmesi, enflasyonun tek haneli rakamlara çekilebilmesi ve ülke ekonomisinin büyümesi için tasarrufların altın, döviz ve gayrimenkulden bankalara yönelmesinde fayda bulunmaktadır.
- Ülkede mevcut olan siyasi ve ekonomik belirsizlikler ülkeye dışarıdan doğrudan veya dolaylı yoldan yabancı sermaye gelmesine engellediği gibi ülkede bulunan tasarruf sahiplerini bir bölümünün tasarruflarını ya yurt dışına yönelttiklerini ya da evlerinde tuttıkları kasalarda muhafaza ettikleri görülmektedir. Örnek vermek gerekirse Şubat 2001’de ortaya çıkan krizde hem yerli hem yabancı yatırımcılar fonlarını büyük bir kısmını yurt dışına transfer ettikleri görülmüştür. Yurt dışına çıkan bu fonların tekrardan ülke finans sistemine dönüşü oldukça zor olduğu görülmektedir. Ülkedeki siyasi ve ekonomik belirsizliklerin azalarak ekonominin istikrara kavuşmasıyla bilhassa 2003 yılının ikinci yarısından sonra hem yurt dışına çıkan fonların ülke ekonomisine geri döndüğü hem de ülkedeki

tasarruf sahiplerinin bir kısmını tasarruflarını ekonomiye soktukları görülmüş bu durum da YTL'nin büyük bir hızla değer kazanmasında önemli bir oynamıştır. Tasarrufların sisteme girmesi ancak siyasi ve ekonomik istikrarın kalıcı olarak sağlanması ile mümkün olmaktadır. Bu nedenle siyasi ve ekonomik istikrar tasarrufların ekonomik sisteme girmesinde büyük rol oynamaktadır.

- Türkiye'deki kayıt dışı ekonominin % 50'den fazla olduğu düşünülmektedir. Bu da önemli ölçüde ekonomik varlığın finansal sisteme dâhil olmamasına neden olmaktadır. Böylece finansman sistemin derinleşmesine ve güçlenmesine kayıt dışı ekonomi engel olmaktadır.

2.8. Katılım Bankalarının Değerlendirilmesi

2.8.1. Güçlü Yönleri

Dünyada katılım bankaları benzeri kar ve zarar ortaklığı temelinde faaliyet göstermekte olan kurumlar sağlam çalışma ilkeleri sayesinde kamuoyunda güvenilirlikleri artmakta ve her geçen gün çeşitlenerek sayıları artmaktadır. Dünyada ve Türkiye'de bu tür mali kuruluşlar ortaya çıkan ekonomik krizlerden yapıları gereği daha az oranda etkilenmekte olup iflas eden birçok mali kuruşa karşın varlığını sürdürmeye devam etmektedir. 1997 yılında Uzak Doğu Asya ülkelerinde ortaya çıkan ekonomik krizde bunun en sağlam örneği görülmüştür. Katılım bankaları türü finans kurumlar bu krizde hayatta kalmasına rağmen diğer birçok banka krizden olumsuz etkilenerek iflas etmek zorunda kalmıştır. Kasım 2000 ve Şubat 2001'de Türkiye'de ortaya çıkan ekonomik krizde, 20'den fazla banka yaşamış oldukları büyük kayıplar kapanmıştır. İflas eden bu bankalara limitsiz devlet güvencesi verilmesi nedeniyle zararını devlet üstlenmesi nedeniyle, ülke ekonomisine bu bankalar büyük bir yük oluşturmuştur. Bunun durumun aksine katılım bankaları ortaya çıkan krizler sırasında yarı yarıya kadar fon çekilmiş olmasına karşın ve herhangi bir devlet güvencesi olmamasına rağmen ayakta kalmayı başarmışlardır. Bu durum şu şekilde ifade edilebilir. (www.tkbb.org.tr):

- Kriz ortaya çıktığında katılım bankaları faizsiz araçlarla faaliyetleri sürdürdüklerinden krizde kur ve faiz riski almamakta sadece piyasa ve kredi riskiyle karşı karşıya gelmektedir.

- Katılım Bankaları yapılarından dolayı fon kullandırırken sadece gerçek ekonomik faaliyetlere finansman sağlamaktadır. Böylece katılım bankaları krediyi kullanan işletme yerine direk malı tedarik eden satıcıya ödeme yapması sonucunda, kredinin gerçek veriliş amacı dışında verimsiz, spekülâtif ve riskli iş ve alanlarda kullanılması engellenmektedir. Bu nedenle diğer mevduat bankalarda problemlili kredilerin daha çok olmasının önemli sebebi verilen kredilerin, veriliş amacı dışında spekülâtif ve riskli iş ve alanlarda kullanılması ve ayrıca temel finansman ilkesine aykırı olarak kısa vadeli kredilerle yatırım yapılmaya çalışılması önemli bir neden olarak görülebilir. Bu olumsuzluklar katılım bankalarında kredinin verilen işleme göre ve bankanın denetimi altında kullandırılması ve satıcıya doğrudan ödememesi ile önemli bir oranda önlenmektedir.
- Kısa vade yöntemi toplamış oldukları fonları katılım bankaları kısa vadeli ekonomik faaliyetlerin finansmanında kullanmaya özen göstermektedir. Bilançonun pasifi ve aktifi arasında böylece vade dengesi sağlanmış olur. Ayrıca bu durumda likidite riski de engellenmesi sağlanmaktadır. Uzun vadeli yatırım kredisini de bu işletmeler bir yıldan uzun vadeli kendi yapılarında mevcut olan finansal kiralama araçları ile sağlanması ile her kredi asıl amacına uygun bir şekilde kullanılması sağlanmaktadır. İşletmeler böylece almış oldukları kredinin ödemesini faaliyetlerinde kazanmış oldukları fonlara ve nakit akışına uyumlu bir şekilde ödemekte ve böylece ayrıca likidite riski de engellemiş olmaktadır. Bu kullandığı enstrümanlar sayesinde katılım bankaları kriz dönemlerinde kısa süreli fonları tahsilâtını sağlamakta böylece fonları buluna tasarruf sahipleri isteklerini yerine getirebilmektedir.

2.8.2. Zayıf Yönleri

Katılım bankaları 1994 yılından bu yana banka mevduatlarına uygulanan limitsiz devlet garantisi nedeniyle haksız rekabet ile karşı karşıya kalmaktadır. Katılım bankaları bu nedenle yeterli düzeyde gelişmemektedir. Bankalara verilen bu güvence karşılık her ne kadar katılım bankalarına yatırılan tasarruf sahiplerine ait tasarruflar belirli bir orana kadar Katılım Bankaları Birliği bünyesinde bulunan Güvence Fonu içerisine alınmış ise de Bankalarda bulunan limitsiz güvence psikolojik açıdan daha fazla etkili olduğu söylenebilir. Güvence fonunda bulunan kaynakların gereksinimleri yeterli

düzeyde karşılayamaması halinde bir nevi müteselsil sorumluluk içerisinde bakiyenin diğer katılım bankalarında tahsil edilecek olması nedeniyle güçlü yapılara sahip olan katılım bankalarının riske girmesine sebebiyet vermektedir (www.tkbb.org.tr).

3. KATILIM BANKACILIĞI'NIN TÜRK FİNANSAL SİSTEMİ'NDEKİ YERİ VE EKONOMİYE KATKILARI

3. 1. Katılım Bankacılığı'nın Türk Finansal Sistemi'ndeki Yeri

Katılım Bankacılığı Türk Bankacılık Sektörü açısından birçok dikkat çekici noktayı barındırmaktadır. Katılım bankacılığı sadece farklı bir bankacılık sisteminin gelişmesi ve derinlik kazanmasıyla sınırlı kalmayı şube ve çalışan sayısı, aktifler ve kullanılan fonların artışı ve buna paralel olarak bankacılık sistemindeki payı ve önemi gün geçtikçe artmaktadır.

1984 yılında faaliyete başlayan “faizsiz finans kurumları” bir taraftan yetişmiş personelin eksikliği, diğer taraftan sistemin yeteri kadar bilinir olmaması gibi sorunlar nedeniyle tecrübe eksikliğinin görüldüğü bu ortamda “kurumlaşma” çabası ile karşı karşıya kalmışlardır. Bu nedenle faaliyete başlayan ilk faizsiz finans kurumları bir tecrübe okulu olarak görülmüşlerdir. 2000’li yıllara kadar genelde, bankacılık işlemleri ile sınırlı olan faaliyetler daha sonraki yıllarda yetişmiş insan gücü ve kamusal destek sayesinde yeni bankacılık ürünlerini sisteme kazandırmaya başlamıştır. Böylelikle bir taraftan derinlik ve çeşitlilik artmış, diğer taraftan kurumsallaşma süreci geliştirilmeye çalışılmıştır (Doğan, 2008, s.68).

2000 yılı itibari ile yalnızca faizsiz finans kurumları değil genel olarak Türk Finansal ve Bankacılık Sektörü ciddi ve hızlı bir yapılanma sürecine girmiştir. Bu süreçte Türk Finansal Sektörü 2005-2010 yılları arasında 591,5 Milyon TL seviyesinden 1.342,2 Milyon TL bilanço büyüklüğüne ulaşmıştır. Bu yıllar arasında Türk finans sektörü içinde bankacılık sektörünün payı %68,8 seviyesinden %75 seviyelerine kadar yükselmiştir. 2014 yılı sonunda, finansal sektör aktif büyüklüğü 2,3 Trilyon TL düzeyinde iken, bankaların bilanço büyüklüğü 1.994 Milyar TL’ ye yükselmiştir.

Ziraat Katılım Bankası, 2015 yılı itibariyle Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları arasına katılmıştır. Ziraat Katılım Bankası’nın sektöre girişi ile sektörün gelişiminin hızlanması beklenmektedir. Asya Katılım A.Ş.’nin Aktifleri’nin erimesi

nedeniyle 2015 yılı sonucunda katılım bankacılığının bankacılık sektöründeki payında az da olsa düşüş yaşanmıştır.

Tablo 4. Türk Bankacılık Sektörü ile Katılım Bankacılığının Karşılaştırılması

Kalemler	Katılım Sektörü (Milyon TL)	Türk Bankacılık Sektörü (Milyon TL)	Katılım Sektör Payı (Yüzde)
Toplam Aktif	120.258	2.357.458	5,10
Toplanan Fonlar	74.362	1.250.016	6,00
Kullandırılan Fonlar	79.451	1.525.847	5,20
Öz Varlık	10.645	262.275	4,06
Personel Sayısı	16.645	217.759	7,60
Şube Sayısı*	1.080	12.273	8,80
(*) Yurt içi ve yurt dışı dâhil			

Kaynak: (www.tkbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri---mukayeseli-tablolar)

3.1.1. Aktif Gelişimi

Katılım Bankaları'nın payı 2012 yılına kadar olan dönemde %5'in altında iken bu yıldan itibaren az da olsa yükselme meydana gelmiş ve 2015 yılı itibariyle %5,10 seviyesine ulaşmıştır. Katılım bankalarının aktif gelişimi Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5. Türk Bankacılık Sektörü ile Katılım Bankaları'nın Aktif Gelişimi ve Değişimi

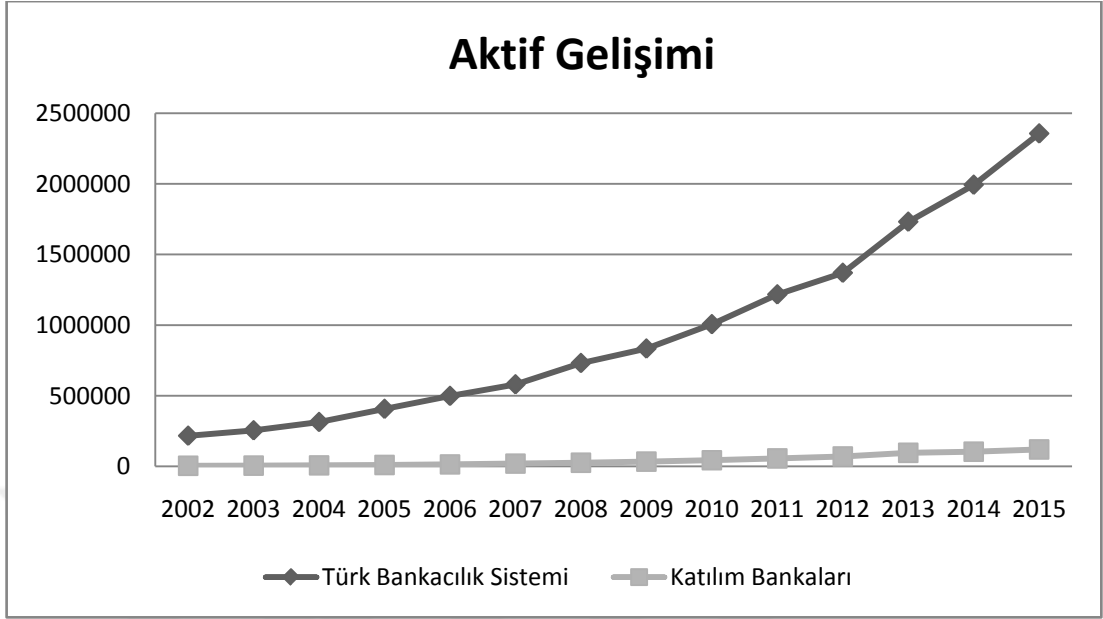
Yıl	Bankacılık Sektörü (Milyon TL)	Bankacılık Sektörü Değişim	Katılım Bankaları (Milyon TL)	Katılım Sektör Payı	Katılım Bankaları Değişimi
2002	216.637	0	2.365	1,83	0
2003	254.853	0,18	5.112	2,01	2,01
2004	313.751	0,23	7.298	2,33	0,43
2005	406.915	0,30	9.945	2,44	0,36
2006	498.587	0,23	13.729	2,75	0,38
2007	580.607	0,16	19.435	3,35	0,42
2008	731.640	0,26	25.769	3,52	0,33
2009	833.968	0,14	33.628	4,03	0,30
2010	1.006.672	0,21	43.339	4,31	0,29
2011	1.217.695	0,21	56.148	4,61	0,30
2012	1.370.642	0,13	70.293	5,13	0,25
2013	1.732.419	0,26	96.086	5,55	0,97
2014	1.994.159	0,15	104.229	5,22	0,08
2015	2.357.458	0,18	120.258	5,10	0,15

Kaynak: (www.tbb.org.tr/content/upload/faaliyet-raporu)

Tablodan görüldüğü gibi,

- Bankacılık sektöründe Katılım Bankaları'nın payı yıllar itibari ile yükselen bir eğilim içerisindedir.
- Yeniden yapılanma süreci ile son dönemlerde yükselişte olan Türk Bankacılık Sektörü büyüklüğü, 2002 yılı itibarıyla 216.637 Milyon TL iken, 2010 yılında 1 Trilyon 6 Milyar TL seviyesine ulaşmış, 2015 yılında gelindiğinde ise 2.357 Trilyon TL seviyesini yakalamıştır.
- Finansal krizler sonrasında bankacılık sektörü üzerindeki bu istikrarlı büyüme eğilimi, Katılım Bankaları'na da yansımıştır. 2005 yılında 9,9 Milyar TL olan "Aktif" büyüklük, 2010 yılında 43,3 Milyar TL seviyesine 2015 yılı sonunda ise 120,3 Milyar TL seviyesine ulaşmıştır.
- Böylece Katılım Bankalarının Türk Bankacılık Sistemi içerisindeki payı 2002 yılında 1,83 iken, 2010 yılında 4,31'e yükselmiş ve 2015 yılı sonunda 5,10 seviyesine ulaşmıştır.
- Katılım Bankaları'nın aktif payları tüm yıllarda artış göstermiştir. Fakat bu artış bankacılık sistemi büyüme hızından daha düşük bir seviyede kalmış ve bu nedenle toplam bankacılık sektöründeki payında bazı yıllarda azalma meydana gelmiştir.
- 2002 yılı sonrasında Katılım Bankacılığı ve Türk Bankacılık sistemi büyümesi istikrarlı bir ivme yakalamıştır. Bu dönemde 2002-2014 yılları arasında Katılım Bankacılığı sistemi 26,3 kat büyürken Türk Bankacılık Sistemi aynı dönem içerisinde 9,2 kat büyümüştür. Bu verilere rağmen Katılım Bankacılığı hala bankacılık sisteminin küçük bir parçasıdır.

Bu verilere dayanarak Türk Bankacılık Sistemi'nin daha ileri bir teknolojiye sahip olduğu söylenebilir. POS, ATM, internet gibi yeni teknolojileri kullanmaktadır. Şubesiz bankacılık sistemleri olarak da ifade edilen bu sistem Türk Bankacılık sektöründe faaliyet gösteren konvansiyonel bankalara önemli avantajlar sağlamıştır. Ayrıca işlem maliyetlerini düşürerek bina, personel gibi temel maliyetlerin azalmasını sağlamış ve daha fazla kazanç sağlama aracı haline gelmiştir. Türk Bankacılık Sistemi ve Katılım Bankaları'nın Aktif toplamı gelişimi Şekil 18' de verilmiştir.

Şekil 18. TBS ve Katılım Bankaları'nın Aktif Toplamı Gelişimi

3.1.2. Fon Toplama ve Kullandırma Gelişimi

Finansal kurumlar ve bankaların, ekonomiye ve finansal sisteme katkısının yanı sıra temel amaçları, küçük parçalar halinde kaldıkça etkin ve verimli bir biçimde kullanılmayan fonları/paraları toplama yoluyla, daha önemli ve büyük tutarlara dönüştürmesi ve bunları yatırımcılara kullandırmalıdır. Diğer bir deyişle, fon fazlası olanların ellerindeki kaynakları fon açığı olanların kullanımına aracılık etmeleridir (Canbaz, 2016, s.210).

Bu arada “Toplanan Fonlar” içerisinde yer almasına rağmen, son yıllarda uluslararası piyasalarda farklı fon kaynakları yer bulmuştur. Bu piyasalardan, Katılım Bankaları tarafından önemli bir tutarda “sendikasyon kredisi/fonu” temin edilmiştir (Albaraka Türk, 2012). Global finans krizi sonrasında Türkiye’yi siyasi ve ekonomik istikrar olarak gören Körfez kaynaklı fonlar faizsiz bankacılık yoluyla sisteme girerek, hem ülke hem de katılım bankalarının gelişimi açısından önemli bir katkı sağlamıştır.

Katılım Bankaları'nın temel bankacılık işlevi olan yurt içi ve yurt dışı yerleşiklerden fon toplama faaliyetlerinin ulaştığı rakamsal büyüklükler Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Türk Bankacılık Sektörü ve Katılım Bankacılığında Toplanan Fonlar (TL) Gelişimi ve Değişimi (%)

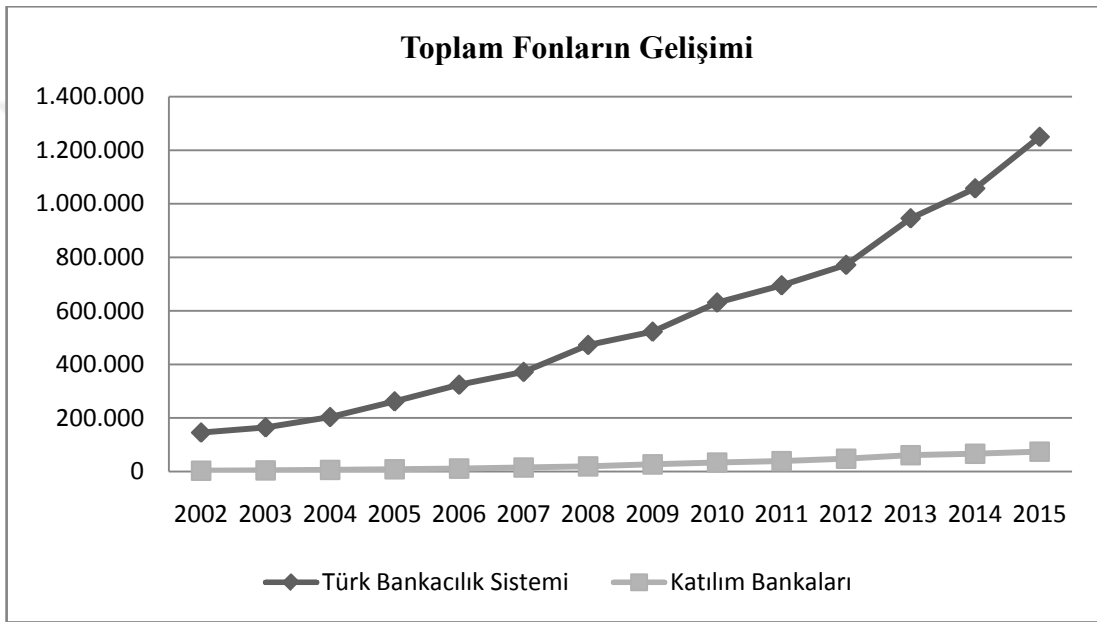
Yıl	Bankacılık Sektörü	Bankacılık Sektörü Değişim	Katılım Bankaları	Katılım Sektör Payı	Katılım Bankaları Değişimi
2002	145.594	0	3.206	2,20	0
2003	164.923	0,13	4.111	2,49	0,28
2004	203.385	0,23	5.992	2,95	0,46
2005	261.948	0,29	8.369	3,19	0,40
2006	324.069	0,24	11.237	3,47	0,34
2007	371.927	0,15	14.943	4,02	0,33
2008	472.695	0,27	19.210	4,06	0,29
2009	522.415	0,11	26.841	5,14	0,40
2010	631.119	0,21	33.828	5,36	0,26
2011	695.496	0,10	39.220	5,64	0,16
2012	771.884	0,11	47.921	6,21	0,22
2013	945.770	0,23	61.313	6,48	0,28
2014	1.057.638	0,11	66.787	6,31	0,09
2015	1.250.015	0,18	74.362	6,00	0,11

Kaynak: (www.tbb.org.tr/content/upload/faaliyet-raporu)

Tablo 6'dan elde edilen verilere göre;

- Türk Bankacılık Sistemi'ne bakıldığında sistemin %53'lük bir kısmını "Toplanan fonlar-Mevduat" oluşturmaktadır. Bu oran Katılım Bankaları açısından %64 gibi bir orana denk gelmektedir. Yani Katılım Bankaları'nın toplamış olduğu fonların miktarı içindeki oranı, Türk Bankacılık Sistemi'nde toplanandan fazladır.
- Katılım Bankaları faaliyete geçtiği ilk yıllarda (1995-2001) istikrarsız bir durum yaşamıştır. Bu dönemde sektörel pay yerinde saymıştır. Bu durumda iflas eden İhlas Finans Kurumu da etkili olmuştur.
- 2005 yılında 8,36 Milyar TL olan Katılım Bankaları'nda toplanan fonların Türk Bankacılık Sistemi sektör toplam fonları içindeki payı, %3,19 iken, 2010 yılı sonunda %5,36'ya, 2015 yılı sonunda ise 74,4 Milyar TL toplanan fonla %6 seviyesini yakalamıştır. Yani Türk Bankacılık Sisteminde toplanan her 100 TL'lik toplanan mevduatın 6,00 TL'si Katılım Bankaları tarafından toplanmıştır.
- Diğer taraftan, 2005 yılında, Katılım Bankaları'na mevduat yatıran "mudi"lerin hesap bakiyesi pozitif (+) olanların sayısı 833,9 bin iken, 2011 yılı sonunda 2 Milyon 480,7 bine ulaşmıştır.
- Bu arada, Türk Bankacılık Sistemi içindeki fon ve mevduatların analizi ile elde şu tespitler elde edilmektedir (Canbaz, 2016, s.213);
 - 2010 yılı sonu itibari ile bankacılık sistemindeki toplam mevduatın %56,7'lik bir bölümü, belirli bir vadede "tasarruf mevduatından" oluşmaktadır. Ancak, Katılım Bankaları'nda bu oran %76,5'tir. Bankalar için tasarruf mevduatının önemi mevduatın kredi kaynağı olarak kullanılmasıdır (BDDK, 2011, s.49).
 - Bankacılık sistemindeki vade yapısı genel olarak kısa vadeli mevduatlardan oluşmaktadır. 2010 yılı sonunda toplam mevduatın %91,5'lik kısmı 1-3 aylık kısa vade iken, 2012 yılı sonunda bu oran %87, 2015 yılı sonunda ise %54 seviyelerine kadar gerilemiştir. Buna rağmen, bir yıl üzeri vadeli mevduatın oranı 2010 yılı sonunda %2,7 iken 2012 yılında bu oran %4,5 seviyesine gelmiştir. Bu yükselme eğilimi artarak devam etmektedir.

- Diğer yandan, Katılım Bankaları tarafından organize edilen altın toplama günleri sayesinde banka tarafından standart altına dönüştürülmesi, 2012 yılı sonunda vadeli kıymetli maden depo hesaplarının payı%18,2 seviyesine kadar yükselmiştir. Bu sistem son yıllarda Katılım Bankaları dışında kalan bankalar tarafından da kullanılmaya başlamıştır.
- Türk Bankacılık Sistemi'nin 2004 yılına kadar süren istikrarsız eğilimi bu tarihten sonra gerçekleştirilen yapısal reformlar ile sağlıklı bir görünüme kavuşmuş ve istikrar kazanmıştır.

Şekil 19. TBS ve Katılım Bankaları'nın Toplanan Fonlarının Gelişimi

Bankaların temel işlevlerinden biri tasarruf sahiplerinin ellerinde bulunan atıl fonların ekonomiye kazandırılması amacıyla aracılık hizmetini yerine getirmesidir. Toplanan bu fonlar “mevduat” olarak adlandırılır. Mevduat banka bilançolarının “Pasif” tarafındaki en önemli kalemlerden biridir. Katılım Bankaları açısından mevduat, tasarruf sahiplerinin kar payı ile tasarruf sahiplerinden emanet aldığı paralardır. Türk Bankacılık Sektörü ve Katılım Bankacılığı'nın fon kullandırma alanında gösterdiği gelişme Tablo 7' de verilmiştir.

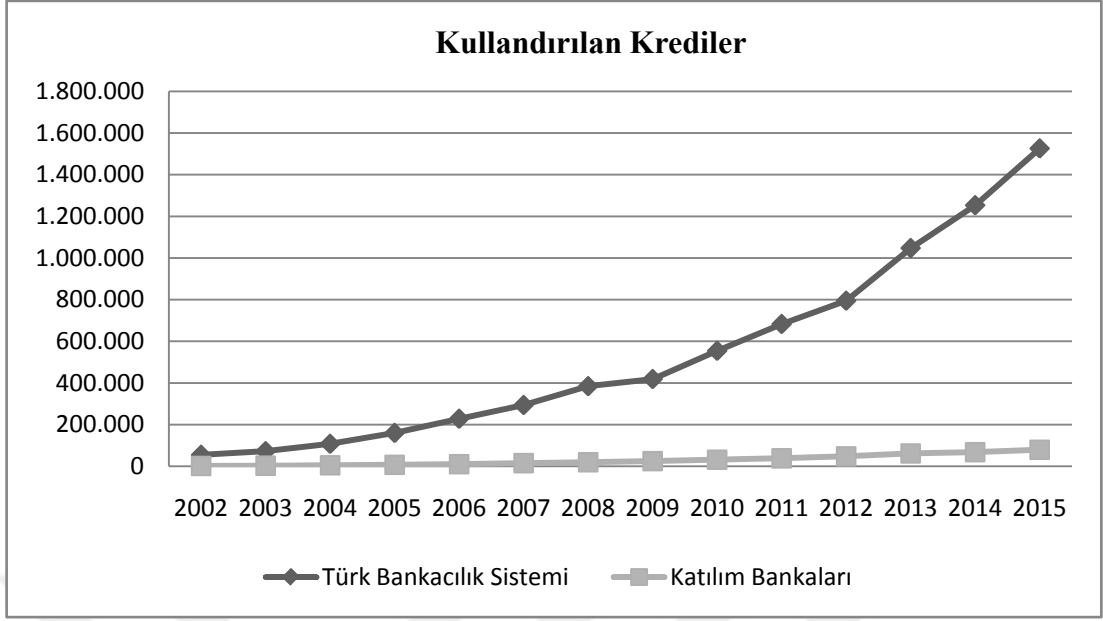
Tablo 7. Türk Bankacılık Sektörü ve Katılım Bankaları'nın Kullandığı Fonların Gelişimi (Milyon TL)

Yıl	Bankacılık Sektörü	Bankacılık Sektörü Değişim	Katılım Bankaları	Katılım Sektör Payı	Katılım Bankaları Değişimi
2002	54.860	0	2.101	3,83	0
2003	72.169	0,32	3.001	4,16	0,43
2004	107.615	0,49	4.894	4,55	0,63
2005	160.005	0,49	7.407	4,63	0,51
2006	228.141	0,43	10.492	4,60	0,42
2007	293.928	0,29	15.332	5,22	0,46
2008	384.417	0,31	19.773	5,13	0,29
2009	418.684	0,09	24.911	5,95	0,26
2010	554.128	0,32	32.084	5,79	0,29
2011	682.893	0,23	38.538	5,64	0,20
2012	794.756	0,16	47.961	6,03	0,25
2013	1.047.428	0,32	62.042	5,92	0,29
2014	1.253.165	0,20	68.165	5,44	0,10
2015	1.525.847	0,21	79.451	5,20	0,16

Kaynak: (www.tbb.org.tr/content/upload/faaliyet-raporu)

Tablo 7’den elde edilen verilere göre;

- Katılım Bankaların kurulma amaçlarına uygun olarak fon ve öz kaynaklarının önemli bir bölümünü reel ekonomiye aktarmış ve kriz yılları haricinde sektör paylarını sürekli bir biçimde artırmıştır.
- 2005 yılında bankacılık sistemi içinde kullanılan kredilerin payı %39,3 iken bu oran 2014 yılı sonunda %62,8’e ulaşmıştır. Bu durum bize bankaların asıl fonksiyonu olan kredilendirme faaliyetlerine yoğunlaştığını göstermektedir.
- Türk Bankacılık Sektöründe 2002 yılı itibari ile Katılım Bankacılığı’nın payı 3,83 iken, 2010 yılında %5,79, 2015 yılı sonunda ise %5,20 seviyesinde gerçekleşmiştir. Buna rağmen Katılım Bankalarının nominal değerleri 2010 yılı sonunda 32,1 Milyar TL, 2015 yılı sonunda ise 79,5 Milyar TL seviyesine gelmiştir.
- Tablodaki verilere dayanarak Türk Bankacılık Sisteminde kullanılan her 100 TL’ lik fonun 2002 yılında 3,83 TL’si, 2010 yılında 5,79 TL’si 2015 yılında ise 5,20 TL’si Katılım Bankaları tarafından kullanılmıştır.
- BDDK tarafından hazırlanan Türk Bankacılık Sistemi Raporu’na göre, kullanılan krediler içerisinde bireysel krediler önemli bir yer tutmaktadır (BDDK, 2011: 47).
- Katılım Bankaları’nın, 2010 yılı sonunda bankacılık sistemi içerisindeki toplam “kurumsal müşteri kredileri” içindeki payı %6,3 KOBİ kredileri içindeki payı %9,3 seviyesindedir. Bireysel müşteri kredilerinden aldığı pay ise %2,6’ dır (Canbaz, 2016: 217).
- Katılım bankaları tarafından kullanılan kısa vadeli kredilerin “murabaha yöntemiyle” kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 20. Türk Bankacılık Sektörü ve Katılım Bankaları'nın Kullandırdığı Fonların Gelişimi (Milyon TL)

3.1.3. Diğer Göstergelerde Gelişim

Katılım Bankacılığı temel göstergeler açısından gelişimsel olarak istikrar kazanmıştır. Temel göstergeler dışındaki diğer göstergelerde de bu durum paralel bir eğilim içerisinde. Bunlarla ilgili bazı bulgular aşağıdaki Tablo 8' de verilmiştir.

Tablo 8. Katılım ve Konvansiyonel Bankaların Bazı Göstergelerinin Karşılaştırılması

Göstergeler	Türk Bankacılık Sistemi (TBS)		Katılım Bankaları (KB)		KB/TBS (%)	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Öz Varlık (Milyon TL)	193.807	232.000	8.333	8.559	4,6	3,7
Şube Sayısı	11.986	12.211	965	991	8,1	8,1
Çalışan Sayısı	214.263	216.880	16.763	16.280	7,8	7,5
Net Kar (Milyon TL)	24.686	24.660	1.052	1.068	4,3	4,3
Banka Sayısı	49	51	4	4	8,1	7,8

Kaynak: (www.tbb.org.tr/content/upload/faaliyet-raporu)

Katılım Bankacılığı'nın Öz varlık açısından Türk Bankacılık Sistemi içerisindeki payı 2013 yılı sonunda %4,6 iken, şube sayısı bakımından % 8,1 ve çalışan sayısı bakımından %7,8 gibi bir yeri ifade etmektedir. Bu durumda ifade edilmesi gereken, şube ve personel sayılarının müşteriler açısından önemlidir. Katılım Bankaları eğer Türk Bankacılık Sistemi'nde daha iyi bir yer elde etmek istiyorsa şube ve personel sayılarını artırmalıdır. Aşağıda Tablo 9'da Katılım Bankalarının şube ve personel sayısı değişimi yıllara göre verilmiştir.

Tablo 9. Katılım Bankalarının Şube ve Personel Sayısı Değişimi (2004/15)

Yıllar	Şube Sayısı	Büyüme (%)	Personel Sayısı	Büyüme (%)
2004	255	36	4.789	36
2005	290	14	5.740	20
2006	355	22	7.114	24
2007	422	19	9.215	30
2008	530	26	11.022	20
2009	569	7	11.802	7
2010	607	7	12.677	7
2011	685	13	13.851	9
2012	828	21	15.356	11
2013	966	17	16.763	9
2014	990	2	16.270	-3,1
2015	1.080	9	16.554	1,7

Kaynak: (BDDK Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü, 2015)

Türkiye Katılım Bankaları Birliği tarafından yayınlanan rapora göre Katılım Bankaları'nın aktif ve öz kaynaklarında yaşanan değişim Tablo 10'da verilmiştir.

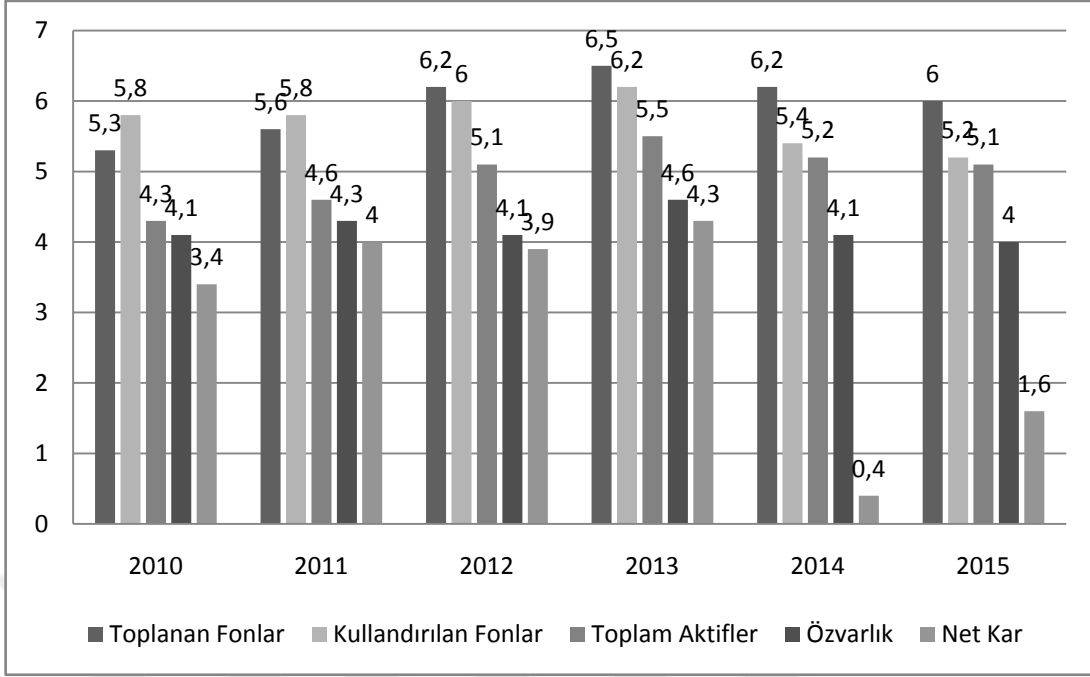
Tablo 10. Katılım Bankaları'nın Aktif ve Öz kaynaklarında Değişim

Kurum	Aktif Toplamı (Milyon TL)					Öz kaynak Toplamı (Bin TL)				
	2000	2013	2014	Değişim		2000	2013	2014	Değişim	
				00/13	13/14				00/13	13/14
Albaraka Türk	487,0	17.216	23.044	46.3	1,34	25,2	1.497	1.790	70.07	1,20
Türkiye Finans	288,5	25.126	33.494	115.1	1,33	11,6	2.552	3.153	270.8	1,25
Kuveyt Türk	334,1	25.893	34.008	100.8	1,31	39,5	2.303	3.022	75.53	1,31
Bank Asya	237,3	27.784	13.679	56.6	0,49	12,4	2.551	591,5	46.70	0,24

Kaynak: (BDDK Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü, 2015)

- Katılım Bankaları'nın aktifleri 2000/2013 yılları arasında 71.29 kat büyüyerek 1,34 Milyar TL'den 94 Milyar TL'ye yükselmiştir. 2014 yılında Bank Asya'da yaşanan gelişmeler sonucunda Katılım Bankacılığı aktif gelişmelerinde düşüş yaşanmıştır.
- Katılım Bankaları'nın Öz kaynakları toplama 2000 yılında 88,7 Milyon TL iken 2013 yılında 99,5 kat büyüme göstererek 8,8 Milyar TL seviyesine ulaşmıştır.

Şekil 21' de Katılım Bankalarının bankacılık sektöründen aldıkları payların yıllara göre değişimi verilmiştir.

Şekil 21. Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründen Aldıkları Paylar (2010/15)

Kaynak: (Canbaz, 2016, s.234)

3.2. Katılım Bankalarının Türkiye Ekonomisine Katkıları

Kuruluşundan itibaren Katılım Bankaları konvansiyonel bankalara paralel olarak onların gerçekleştirdiği hemen her işlemi faizsiz usule dayanarak gerçekleştirmektedir. Türk Bankacılık Sisteminin tamamlayıcı bankaları Katılım Bankaları'dır. Katılım Bankaları fonksiyonel olarak mevduat bankalarına benzemelerine rağmen fon toplama ve kullandırma teknikleri açısından bu bankalardan ayrılmaktadırlar. Katılım bankaları transfer ve havale işlemleri, kambiyo hizmetleri, kredi hizmeti, döviz alım-satımı, teminat mektubu verilmesi, çek ve poliçe gibi menkul kıymetlerin keşidesi, tanzimi, kabul edilmesi gibi çeşitli bankacılık ve ürün hizmetlerini sunmaktadır (Ekrem, 2000: 74).

Katılım Bankaları Türkiye ekonomisine önemli katkıları bulunan bankalardır. Finansal sistem içerisine alınamayan atıl fonların sisteme kazandırılması yoluyla tasarruf sahiplerine kazanç sağlanması, gelir dağılımını düzenleyici etkileri, kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin kayıt altına alınması, reel sektöre kaynak aktararak ekonominin gelişmesine katkıda bulunulması, kurumlar vergisi, KDV ödeyerek kamu maliyesine

katkı sunması, reel sektöre fon sağlaması ile istihdama olan katkısı ve sosyo-kültürel faaliyetlere etkisi sayılabilir (Özbay, 2014, s.75).

Katılım bankalarının Türkiye ekonomisi üzerindeki etkilerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

3.2.1. Atıl Fonların Ekonomiye Kazandırılması

Katılım Bankacılığı, özellikle faiz sistemi dışında kalmak isteyen ve bu nedenle sistem dışında kalan tasarrufların bankacılık prensipleri çerçevesinde faaliyet göstermeleri sonucunda sisteme dâhil olurlar. Bu atıl fonların yatırım olarak ülke ekonomisine kazandırılması Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin gelişmesi açısından oldukça önemlidir. Türkiye’de dini inançlarından dolayı klasik bankacılık sistemine mevduat yatırmayan ciddi bir potansiyel olduğu düşünülmektedir. Katılım Bankacılığı bu mevduatın ekonomiye kazandırılmasına büyük bir başarı sağlayabilmektedir (Eskici, 2007, s.108).

3.2.2. Kayıt Dışı Ekonomiye Engelleyici Etkisi

Dünya Bankası'nın yaptığı tanımlamaya göre kayıt dışı ekonomi resmi istatistikî hesaplara katılmayan işlemlerdir. Bu işlemler ya yasal olup belgelendirmeyen veya vergi kaçırma amacı ile belgelendirmeyen işlemlerdir, ya da yasadışı işlemlerdir (Worldbank, 2015). AB Terimler Sözlüğü'nde ise kayıt dışı ekonomi resmi istatistiklere girmeyen daha çok vergilendirme bildirilmeyen nakit işlem faaliyetleri olarak tanımlanmıştır.

Başka bir tanımlamaya göre kayıt dışı ekonomi, mal ve hizmet üretimi içerisinde yer aldıkları halde, ölçülmeyen ve milli gelir hesaplamalarında ihmal edilen faaliyetlerdir (Bal, 2004: 169).

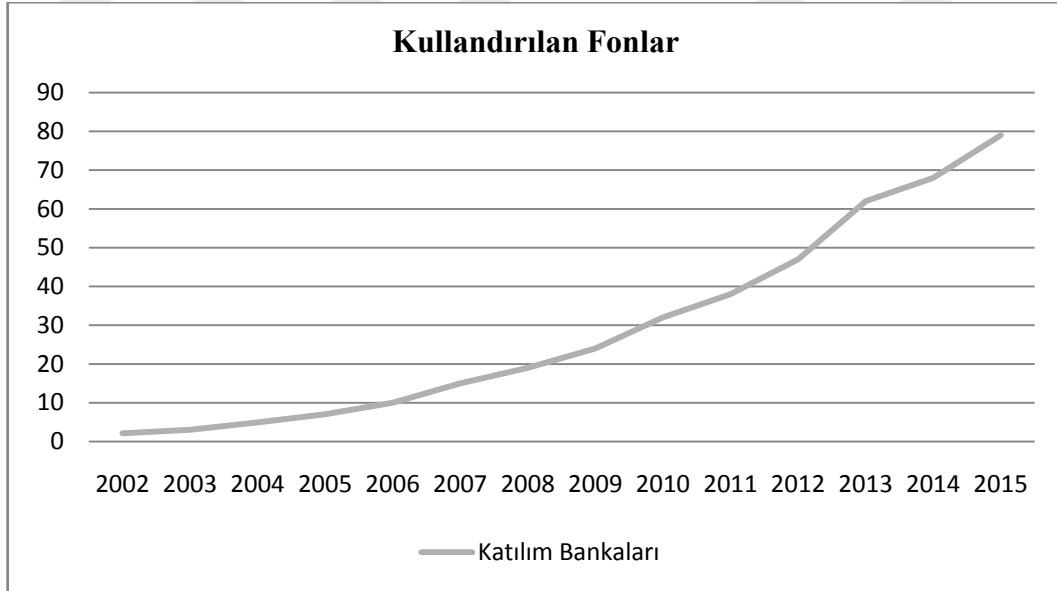
Katılım Bankaları fon kullandırma faaliyetleri ile gerçek ekonomik faaliyetleri finanse etmektedir. Banka tarafından verilen kredinin, kredi kullanan firma yerine mal tedarik eden satıcıya ödenmesi nedeni ile verilmiş amacı dışında, verimsiz, spekülatif, riskli ve kayıt dışı işlerde kullanımı engellenmektedir.

Türkiye ekonomisinin en büyük sorunlarından biri kayıt dışı ekonomidir. Katılım Bankaları, ekonomiye destekleyen bir yapıya sahiptir. Bankalarda

gerçekleştirilen bütün işlemler kayıtlı ekonomiye dâhildir. Bu nedenle ekonomisinin büyümesine ve vergi gelirlerinin artmasına katkı sağlamaktadır.

Ülke ekonomilerinde birçok soruna neden olan kayıt dışı ekonomi sorunu Katılım Bankaları faaliyetleri sonucunda ciddi bir şekilde düşüş göstermektedir. Katılım Bankaları kayıtsız olmayan ve faturasız işleme finansman sağlanmayan yapısı ile vergi kayıplarının önüne geçmektedir. Örneğin; konut, taşıt alımlarında işlemlerin mutlaka onaylanması ve kayıt altına alınması gerekmektedir. Bu işlemler sonucunda tahsil edilen vergi ve harçlar devlet hazinesine kazandırılacaktır. Makine, hammadde ve diğer ihtiyaçların karşılanması işlemlerinde fatura teminlerinin sağlanarak doğrudan tedarikçiye ödeme yapıldığından kayıtlı ekonomi oluşturulmaktadır. Bunun en doğal sonucu olarak devletin vergi gelirleri artacaktır (Polat, 2015: 62).

Katılım Bankacılığının yaygınlaşması ve sağladıkları finansmanın artması kayıt dışı ekonomi oranının düşmesini sağlayacaktır. Kullandırılan fon oranının artması, faturasız ve kayıtsız işlemlerin önüne geçecek, devlet Katılım Bankaları'nın işlemleri sonucu daha fazla vergi geliri elde edebilecektir.

Şekil 22. Katılım Bankaları'nın Kullandırdığı Fonların Gelişimi (Milyon TL)

3.2.3. Reel Sektörün Finanse Edilmesi

Katılım Bankaları, kullanılabilir kaynaklarının tamamını kurumsal finansman desteği, finansal kiralama ve proje bazında kâr veya zarar ortaklığı yöntemleriyle reel sektörün finansman ihtiyacını karşılamaktadır. Kaynak kullanılacak firmaların seçiminde uluslararası standartlar ve objektif mali ölçütler kullanılmaktadır.

“Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) Başkanı V.Derya Güreker’in 2014 yılı değerlendirme, 2015 yılı beklenti ve öngörüsü konuşma metninde Katılım Bankaları kanalıyla İslami finansın Dünya ve Türkiye reel sektörüne katkılarını şöyle özetlemiştir.” (Polat, 2015: 44).

Derya Güreker'e göre dünya ekonomisi 2014 yılında 2013 yılı ile aynı oranda ve % 3,4 oranında büyümüştür. Bu büyümede Asya ülkeleri başta olmak üzere gelişmekte olan ülkeler yine belirleyici olmuştur. Nitekim gelişmekte olan ülkeler % 4,6 büyürken gelişen Asya ülkeleri ise % 6,8 büyümüşlerdir. Ortalama % 1,8 büyüyen gelişmiş ülkeler tarafında ise ABD ekonomisi % 2,4 ile diğer ülkelerden ayrılarak olumlu bir büyüme performansı sergilerken, Japonya ve Euro Bölgesinde iktisadi faaliyet zayıf seyrine devam etmiş ve küresel büyümedeki yavaşlamanın temel belirleyicileri olmuşlardır. 2015 yılında ise; ABD’de ilk çeyrekte görülen sürpriz yavaşlama (% 0,2) ve gelişen Asya ve Japonya’da görülen yavaşlamalar nedeniyle küresel büyüme oranı 2014 yılının altında kalabilecektir. Bu biraz da Rusya ve Ortadoğu’daki jeopolitik risklerin seyrine bağlı bulunmaktadır. Türkiye 2014 yılındaki büyüme oranı 2013’den 1,3 puan daha az, 2012’den 0,7 puan daha yüksek gerçekleşmiştir. 2014 büyüme hızı % 3’lük tahmine çok yakın çıkmıştır. Aslında 2014 yılındaki makro ihtiyat tedbirlerinin iç talebi kısması, ülkemizin etrafındaki jeopolitik gelişmelerin ihracatı olumsuz etkilemesi nedeniyle büyüme hızındaki yavaşlamaya rağmen ekonomik performansın düşmediği anlaşılmaktadır. Bu faktörler Türk ekonomisinin siyaset algısının giderek azaldığını göstermektedir. Bu azalma büyük ölçüde makroekonomik dengelerin ve finans sektörünün sağlıklı bir yapıya kavuşmasından kaynaklanmıştır. 2014 yılına damgasını vuran en önemli olaylardan birisi de petrol fiyatlarının 110 dolarlardan 50 dolara kadar inmesidir. Son zamanlarda tekrar yükselişe geçmesine rağmen eski seviyelerine çıkması beklenmemektedir. Petrol fiyatlarının düşmesi Türk

ekonomisinde hem dış ticaret açığını azaltıcı etki yapmış, hem de Rusya, Irak, İran ile körfez ülkelerinin petrol gelirlerinin azalmasından dolayı, başta ihracat olmak üzere turizm ve bavul ticaretinde gelir azaltıcı etkiler yapmıştır. Dolar kurundaki hızlı yükselişe rağmen Nisan ayı hariç, ihracat gelirlerinin istenen düzeyde artmamasının en önemli nedeni bu ülkelerdeki sıcak gelişmeler ve petrol gelirlerinin düşmesidir. Türk bankacılığı özellikle son 12 yıl içinde yapılan sağlam reformlar ile son derece güçlü bir yapıya kavuşmuştur. Günümüzde bankacılık sektörümüz öz varlık, sermaye ve likidite yeterliliği, aktif kalitesi gibi önemli başlıklarda oldukça iyi durumdadır. Bankacılık sektörünün karlılık artışı son 3-4 yıldır yeterli değildir. Bu durum bizi, reel sektörün finanse edilmesinde bankalarımızın gerekli fedakârlığı gösterdiği sonucuna götürebilir. Ancak daha sağlam ve karlı bankacılık sektörü için sektör üzerindeki kamu maliyetlerinin azaltılması, bunun için de son zamanlarda yürürlüğe konulan zorunlu karşılıklara nema ödenmesinin yeterli düzeye çıkarılması ya da zorunlu karşılıkların azaltılması gibi hususlar dikkate alınmalıdır. Katılım Bankacılığının 2014 yılındaki artış oranları toplanan fonlarda % 5,7, kullanılan fonlarda , %3,8 aktifte % 8,5, öz varlıkta ise % 9,5 olmuştur. Ana kalemlerdeki söz konusu artış hızlarındaki yavaşlaması, bir bankanın özel durumundan kaynaklanmış olup sektörün diğer üyeleriyle sektörün aktifleri % 33, toplanan fonlar %30 ve kullanılan fonlar %31 nispetinde artış gösterdiği görülmektedir. 2014 yılında bankacılık sektörü içindeki payımız ise, toplanan fonlarda % 6,3, kullanılan fonlarda %5,5 aktifte ise % 5,2 olarak ortaya çıkmıştır. 2015 yılındaki gelişme seyrine baktığımızda, bu yılın ilk 4 ayında toplanan fonlarda % 5, kullanılan fonlarda, % 9, aktifte ise % 8 artış sağlanmıştır. Yeni bir banka olan Ziraat Katılım Bankası'nın ve diğer oyuncuların sektöre girmesi sayesinde sonraki yıllarda daha başarılı bir çizgi öngörülmektedir. (Tosun, 2000, s.105).

Finansal Başlıklar		Katılım Bankaları		
		Ara.2014	Ara.2013	Değişim(%)
TOPLANAN FONLAR **	TP	38.979	36.696	6,2
	YP	23.004	20.267	13,5
	YP-MADEN	3.422	4.532	-24,5
	TOPLAM	65.405	61.495	6,4
KULLANDIRILAN FONLAR ***		69.639	67.248	3,6
TASFİYE OLUNACAK ALACAKLAR (NET)		1.213	799	51,8
TOPLAM AKTİF		104.242	96.086	8,5
ÖZ VARLIK		9.648	8.852	9,0
NET KAR		89	1.071	-91,7
PERSONEL SAYISI		16.249	16.763	-3,1
ŞUBE SAYISI	YURTIÇİ	986	961	2,6
	YURTDIŞI	4	4	0,0
	TOPLAM	990	965	2,6

Şekil 23. Katılım Bankalarının Ekonomik Göstergeleri

Kaynak: BDDK

3.2.4. Rekabetin Geliştirilmesi

“Katılım bankalarının gelecekte bir diğer değerlendirilmesi gereken durum ise müşterilerinin üçte birine yakınının katılım bankalarının yanı sıra diğer geleneksel bankaların da müşterisi olmalarıdır. Müşterilerin büyük bir kesiminin sadece katılım bankaları ile çalışmamaları, geleneksel bankaların ürün/hizmet ağının genişliği ve müşterilerin finansal beklentilerinin halen rekabet alanında önemli bir faktör olduğu görülmekle ve katılım bankalarının bu alanlarda yapacakları atılımlarla çok daha geniş kitlelere yönelebilecek olmaları bir fırsat olarak göze çarpmaktadır. Katılım bankalarının, önümüzdeki dönemde pazar payını büyütme ve tüm finansal sektör ile rekabet edebilecek hale gelebilmeleri için önemli konular.” (Eskici, 2007: 47).

Fonlama olanaklarının artırılması;

“2013 yılında yayınlanan Uluslararası Kredi Derecelendirme Kuruluşu Standard and Poors (S&P) raporuna göre, Türkiye’de gelişen İslami Bankacılık sektörünün bu hızla büyümesini desteklemek için, sadece yurtiçi tasarrufların çekilmesi yeterli

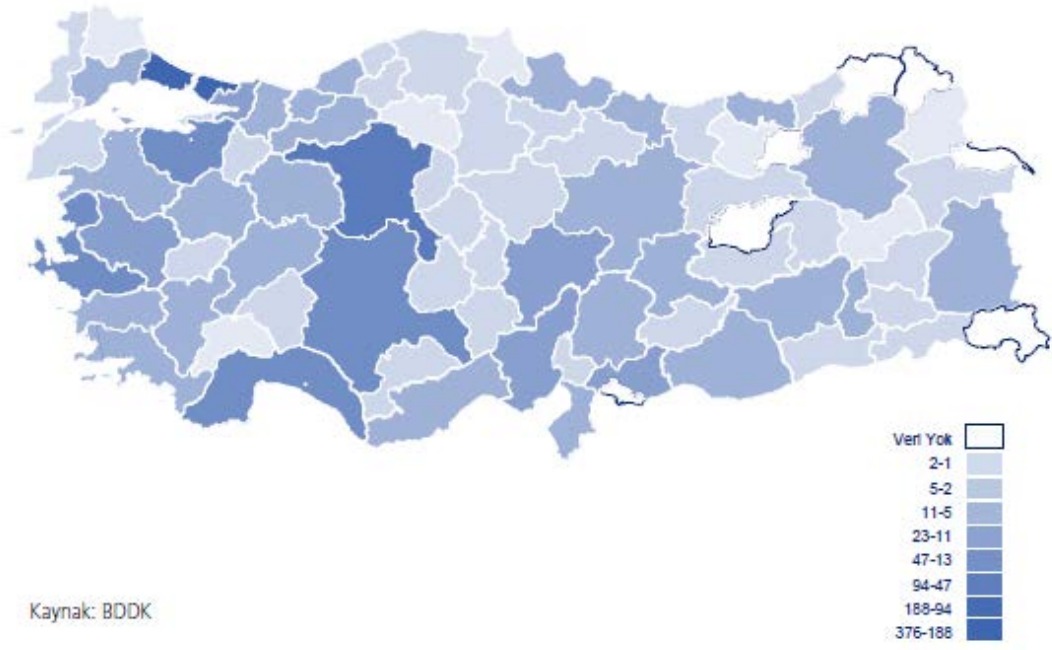
olmayacak, taze sermaye ve fonlama ihtiyacının da doğması beklenmektedir. İş modelleri nedeniyle katılım bankalarının geleneksel bankalara göre daha kısıtlı fonlama kaynakları bulunmaktadır. Özellikle 2011 yılında Kuveyt Türk tarafından başlatılan ve dört katılım bankası tarafından değerlendirilen sukuk ve murabaha sendikasyonu işlemleri sayesinde büyümeye önemli destek verilebilmiştir (2013 yılında Türkiye’de yaklaşık 7 milyar liraya ulaşması beklenmekte olup 2012 yılında 240 milyar dolara ulaşan Dünya sukuk piyasasında Türkiye’nin payı oldukça küçük kalmıştır). Gerek İslami finans kurumlarının finans piyasasındaki etkinliği gerekse devletin önemli yasal düzenlemeleri ile Malezya 154 milyar dolar ve %64 pay ile sukuk piyasasının öncüsü olmuştur. Malezya, BAE gibi öncü ülkeler özellikle alt yapı hizmetlerini fonlamak amacıyla kamu kurumları aracılığıyla sukuk ihraç etmişlerdir. Türkiye’nin sukuk ihracı piyasasının gelişmesi için en önemli unsur kamu kurumlarının daha fazla devreye girmesi ve alt yapı projelerinde sukuk finansmanının daha çok kullanılmasıdır.”

Daha geniş kitlelere ulaşım sağlanması;

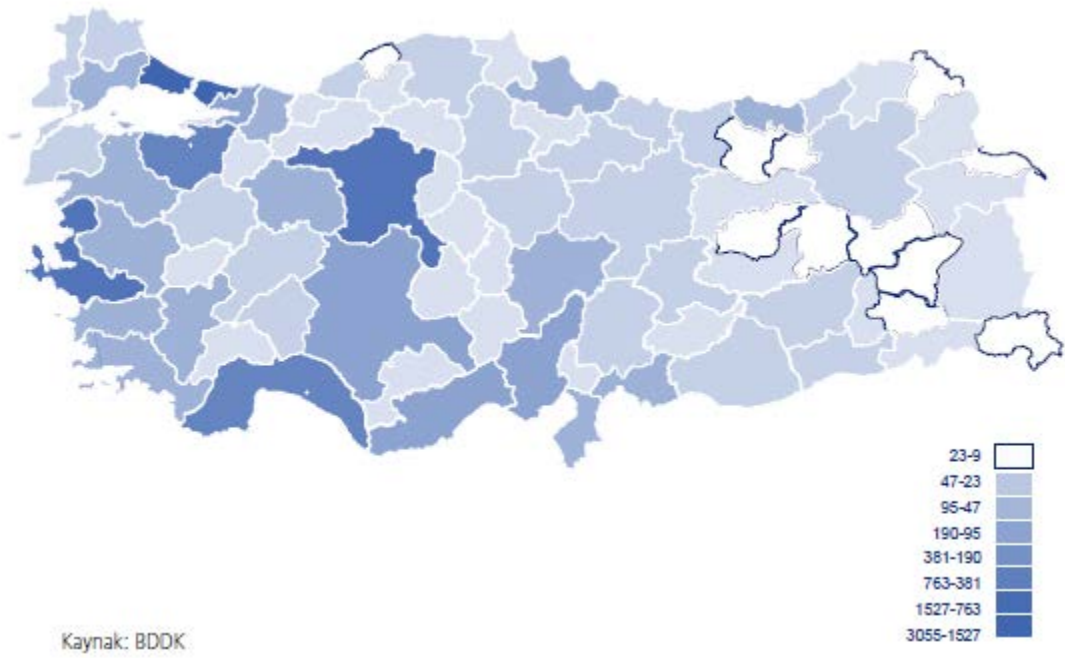
“Katılım bankalarının faaliyet modelleri nedeniyle halen bankalarla çalışmayan ve güvene önem veren kitlelere ulaşma potansiyeli geleneksel bankalara göre oldukça yüksek olup, bugünkü şube sayıları ve dağılımı yeterli görülmemektedir. Katılım bankalarının özellikle son yıllarda hızla şubeleşme çabalarını önümüzdeki yıllarda da devam ettirmeleri gerekmektedir.”

Ürün ve hizmet çeşitliğinin artırılması;

“Bugün, katılım bankalarının ürün ve hizmet ağını yurtdışında İslami finans pazarının gelişmiş ülkelere göre daha geliştirecek alanları mevcuttur. Konu sadece ürün geliştirmeye yapılacak yatırımların artması olmayıp, gerekli yasal düzenlemelerin sağlanması ve teknolojinin önderliğini sağladığı ürünlerin sunulmasıdır.”

Şekil 24. Katılım Bankaları Şube Ağı Dağılımı

Şekil 25. Mevduat Bankaları Şube Ağı Dağılımı

“Bugün halen katılım bankalarının bulunmadığı şehirler olup, mevduat bankaları ile ülke üzerinde benzer bir dağılıma sahip bulunmaktadır. Bugün bir caddesi üzerinde aynı bankanın birden çok şubesi bulunabilen büyük şehirlerdeki rekabet Anadolu’daki potansiyele doğru yönelmekte olup halen sadece 51 ilimizde dört katılım Bankasının da şubeleri bulunmakta ve halen 7 ilimizde de hiçbir katılım bankası bulunmaktadır. 81 ilin 81’inde de en az 9 şubesi bulunan mevduat bankaları ile katılım bankalarının rekabet edebilmeleri için ülke genelinde daha fazla şube ağını geliştirerek müşteriye yaklaşımları gerekmektedir (Polat, 2015: 49).

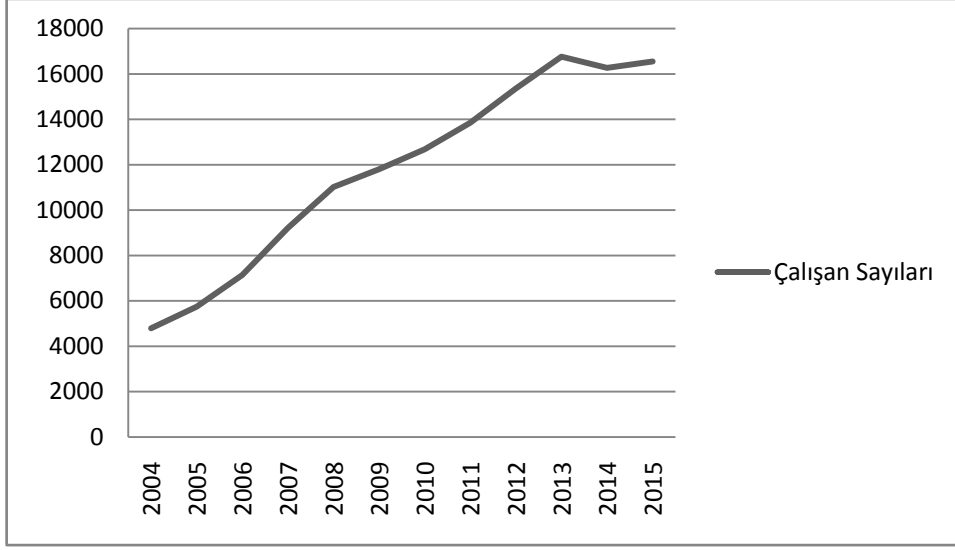
3.2.5. Krizlerden Etkilenme

Türk ekonomisinin ve özellikle finans sektörünün maruz kaldığı 4 büyük krizden yani 1990 körfez krizi, 1994 finansal kriz ve 1998–1999 Güney Doğu Asya krizi ve 2001 finansal krizinden, katılım bankaları en az hasarla çıkmışlardır. Bu da, katılım bankalarının gösterdikleri başarı ve performansın en büyük kanıtıdır. Bu krizlerin ekonomiye ve finans sektörüne yapmış olduğu tahribat hatırlandığında, katılım bankalarının hem model olarak hem de uygulamada göstermiş olduğu başarı daha iyi anlaşılabilir olur. Çünkü katılım bankaları bu krizlerden kamu kaynaklarından hiçbir şekilde yararlanmadan hatta böyle bir desteğe ihtiyaç bile duymadan çıkmayı başarmışlardır (İştar, 2009, s.76).

3.2.6. İstihdama Katkı Sağlama

Bankacılık sektörü ekonomik gelişme hedeflerinin önemli bir unsuru olarak 90’lı yıllardan itibaren sistematik bir biçimde, hızla ve derinleşerek küresel krizlerin ardından çok özel bir anlam kazanmıştır. Sektörel olarak bankacılık yalnızca ekonomik işleyişin bir unsuru olmanın dışında dünya ekonomilerinin etkilenebileceği risklerinde odağını oluşturur.

Katılım bankaları, KOBİ’lerin faaliyetlerini sürdürebilmeleri, reel ekonomiye kaynak sağlamanın yanında istihdamı artırıcı etki de oluşturmaktadır. Reel sektöre fon sağlayarak istihdamı olumlu yönde etkilemenin yanında, bünyelerinde faaliyet gösteren çalışanlar sayesinde de istihdamı artırıcı etkiye sahiptir.

Şekil 26. Katılım Bankaları'nın Çalışan Sayılarının Yıllara Göre Değişimi

SONUÇ

İslami finans üzerine ilk çalışmalara 1963 yılında Mısır'da rastlanılmaktadır. Daha sonra 1970 yılında yaşanan enerji krizi, petrol fiyatlarının yükselmesine ve İslam ülkelerinin artmasına neden olmuş, bu nedenle oluşan sermaye fazlalığının değerlendirilmek istenmesi, İslami kurallara uygun ilk bankaların kurulmasına yol açmıştır. Bu tarihte Türkiye'de yaşanan sorunlar, liberal politikaların önünü kesmiş ve İslami bankacılığın ülkeye sermaye girişini engellemiştir.

Türkiye finans ve mali sektöründe liberalleşme eğilimindeki çalışmaların 24 Ocak 1980 kararları sonrası yürütülmeye başlandığını görülmektedir. Liberalleşme ile birlikte Türk mali sektöründe meydana gelen sermaye sıkıntısının çözülmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla konvansiyonel bankacılık işlemleri dışında kalan fonların toplanması amacıyla "Özel Finans Kurumları" kurulmuştur. Böylelikle Körfez ve Orta Doğu ülkelerinin sermayeleri ve Türkiye'de İslami hassasiyetler nedeniyle bankacılık sistemine dâhil olmayan bireylerin birikimlerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Fakat bazı ekonomik ve siyasal nedenlerle ÖFK'lerden istenilen verim alınamamıştır.

Siyasi ve mali nedenlerle çıkan krizler ÖFK'leri derinden etkilemiştir. Bu nedenle 2000'li yıllara kadar Türkiye bankacılık sistemi sıkıntılı bir dönem yaşamıştır. 2001 yılı itibari ile ortaya konulan yeni düzenlemeler ve kurumlar ile sağlam bir bankacılık modeli oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu duruma paralel olarak ÖFK'ler 2005 yılına kadar geçen süreçte %40 ile %60 arasında bir büyüme trendi yakalamıştır. 2005 yılında çıkartılan kanun ile ÖFK'ler yerini "Katılım Bankacılığı" olarak anılan bankacılık sistemine bırakmış ve bununla beraber birçok sorun çözülmüştür. Bu durum Türkiye'yi katılım bankacılığı sistemi açısından dünyanın en iyi sistemleri arasına sokmuştur.

2009 yılı itibari ile dünya genelinde yaşanan ekonomik kriz bankacılık sistemlerini etkilemiştir. Bu nedenle klasik bankacılık sistemi yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Bu durum katılım bankacılığının klasik bankacılık sistemine alternatif hale gelebileceği görüşünü ortaya çıkarmıştır. Özellikle katılım bankacılığı sisteminin temel dayanaklarından biri olan "Sukuk" yani "İslami bonolar" küresel ilgili odağı halini

almıştır. Küresel bazda birçok ülke 2013 yılında İslami Finans Sektöründe merkez olabilmek için yarışa girmiştir.

Türkiye dokuz komşusunun altısı Müslüman olan, Körfez ülkeleri ve Ortadoğu'da köklü bir tarihi bulunan, Avrupa ile Asya arasında köprü niteliği taşıyan ve İslami Finans Merkezi olabilecek en uygun Müslüman ülke olarak görülmektedir. Bu potansiyelin değerlendirilmesi için çalışmaların bu doğrultuda yapılması gerekmektedir. Ayrıca, çıkartacağı İslami Finans Enstrümanları'nı çeşitlendirmesi ülkemizin finansal tabanını genişletecektir. Bu da fon kullandırma yöntemleri üzerinde detaylı bir biçimde çalışılması ile mümkün olacaktır.

Bankacılığın geçmişi milat öncesi zamanlara dayanmaktadır. Bankacılığın klasik olarak gerçekleştirildiği dokuz asırlık dönemden sonra geçtiğimiz yüzyıl içerisinde "faizsiz finans ve bankacılık" teorileri ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada Türkiye'deki tanımıyla Katılım Bankacılığı ele alınmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ortaya koyduğu bulguları şöyle özetlemek mümkündür;

- İslami esasları temel alan faizsiz bankacılık 20.yy itibari ile ortaya çıkmış ve bankacılık işlemlerinin büyük bir bölümü helal-haram ölçüleriyle değerlendirilmiştir.
- Faizin İslamiyet'te yasak olması nedeniyle bankacılık sistemine giremeyen atıl fonların ekonomiye kazandırılması, faizsiz bankacılık sisteminin temel gerekçesidir. Yine benzer gerekçelerle kredi kullanmaktan kaçınan ciddi bir kitle katılım bankacılığı aracılığı ile iş ve işletme kurma imkânı bulmuştur. Bu girişimler sayesinde muhafazakâr kesin olarak adlandırılan kesim sisteme girmiş, ihracat artmış ve çok sayıda sivil toplum örgütü kurulmuştur.
- Katılım Bankacılığı faaliyetleri İslam'ın ekonomik esasları dikkate alınarak yapılmaktadır. Bu kurallar başta faizin yasak olması, haramdan kaçınma, sözleşmeye bağlılık gibi kurallardır.
- Klasik bankacılık sistemi olan konvansiyonel bankacılık, 1929 yılında gerçekleşen büyük "Büyük Buhran" dan sonra etkisi halen devam eden bir küresel finans krizi etkisi altındadır. Başta Amerika ve Avrupa ülkeleri olmak üzere birçok ülke daha sıkı bir piyasa disiplini anlayışına geçmiştir. Ne var ki

yapılanma kurum ve kurallara yönelik değil, daha çok para ve banka kredisi sistemine odaklanmıştır.

- Ülkelerin ideal finans sistemi oluşturabilmeleri için Uluslararası İslami Finans Standartları'na uyum sağlaması gerekmektedir. Türkiye henüz bu çalışmalara başlamamış ve bu konuda gecikmiştir. Bu yalnızca ülke içi yatırımcılar açısından değil, uluslararası yatırımcılar açısından da olumsuz bir durumdur.
- Türk Finans Sisteminde ilk faizsiz bankacılık sistemi örneği 1985 yılında kurulan faizsiz finans kurumları ile gerçekleştirilmiştir. Bu kurumlar 1983 yılında çıkartılan kanunla "Özel Finans Kurumu" olarak faaliyete başlamıştır. 1999 yılında başlayan ve 2001 yılında ağırlaşan finansal kriz bankacılık sisteminin yeniden yapılanması ihtiyacını doğurmuştur. ÖFK'lar statüleri gereği bu krizden daha derin etkilenmiştir.
- Faizsiz bankacılık sistemini yürüten ÖFK'lar radikal bir değişim yaşayarak "Katılım Bankacılığı" unvanını almış ve kanun kapsamına alınmıştır. Bu değişiklik sonrası hızlı ve istikrarlı bir şekilde büyümeye başlamıştır. Çalışma esaslarından kaynaklı toplanan fonların büyük bir kısmı reel ekonomiye aktarılmıştır.

Katılım bankacılığı sisteminin yani faizsiz bankacılığın önemli bir deneyim olduğu ortadadır. Kurulduğu günden bu yana ekonomiye olan katkıları düşünülecek olursa gelişmesinin süreceği söylenebilir. İstikrarlı büyümenin sürmesi için şubeleşme ve personel sayısının artırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akın, C. (1986). *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*. 1. Baskı. İstanbul.
- Albaraka. (2015). *Katılım Bankacılığı Sistemi Çalışma Esasları ve Uygulaması. Kurumsal Yayın.*
- Aras, O. (2011). Öztürk M., Reel Ekonomiye Katkıları Bakımından Katılım Bankalarının Kullandığı Fonların Analizi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*. C.3. N.2. İstanbul.
- Aslan, H. (2012). *Alternatif Bir Yatırım ve Finansman Aracı Olarak Sukuk: Yapısı, İşleyişi ve Türkiye Piyasası İçin Öneriler*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Ayrıçay, Y. Ada Ş. Kaya A. (2013). *Katılım Bankacılığının Gelişimi Önündeki Engeller: Bir Alan Araştırması*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF Dergisi, S.1 Kahramanmaraş.
- Bağcı, H. (2013). *Ticari Bankalar ile Katılım Bankalarının Kârlılık Performanslarının Topsis Yöntemi ile Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi. İzmir.
- Battal, A. (2000). *Yeni Bankalar Kanunu'na Göre Finans Kurumlarının Hukuki Temeli ve Bankacılık Sistemi İçerisindeki Yeri*. Türkiye Finans Kurumları. Albaraka Türk Yayınları:17, Kültür Kitapları:2, İstanbul.
- Bilge, F. (2015). *Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Uygulamaları ve 2008 Küresel Finans Krizi Sürecinde Faizsiz Bankaların ve Konvansiyonel Bankaların Performansı Üzerine Bir Analiz*. Yüksek Lisans Tezi. Düzce Üniversitesi.
- Bilgin, T. Türkiye Katılım Bankaları Birliği 10. Olağan Genel Kurulunda Yaptığı Konuşma. Erişim Tarihi. 18.05.2011.

Bilir, A. (2010). *Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyetinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi. Adana.

Büyükdeniz, A. (2000). *Faizsiz Finans Kurumlarının Mali Sistem İçerisindeki Yeri ve Çalışma Prensipleri*. Türkiye’de Faizsiz Finans Kurumlarının Kuruluş Sertüveni. Albaraka Türk Yayınları:17. İstanbul.

Canbaz, M. (2016). *Katılım Bankacılığı*, 1.Baskı. İstanbul. Beta Yayınları.

Çürük, S. (2013). *İslami Finansın Türkiye'deki Gelişimi, Mevcut Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi. Konya.

Dikkaya, M. Kutval Y. (2014). *Katılım Bankacılığı Türkiye Örneği*. 1.Baskı. Ankara. Savaş Yayınları.

Doğan, S. (2009). *Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.

Erdoğan, D. (2011). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye Ekonomisine Katkıları*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul.

Ernst & Young. (2014). *World İslamic Banking Competitiveness Report*. EY Global Takaful Insights

Ernst & Young. (2016). *World İslamic Banking Competitiveness Report*. EY Global Takaful Insights

Eskici, M. (2007). *Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankalarının Müşteri Özellikleri*. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.

Kaçmaz, A. (2009). *Katılım Bankalarının 2005-2008 Yılları arasında Türk Bankacılık Sektöründeki Gelişimi*. Fatih Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Projesi. İstanbul.

Karakuş, A. (2006). *İslam Hukuk Kaynaklarında Faiz Kavramının Modern Ekonomi Bağlamında Yeniden Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Üniversitesi.

Karakoç, Y. (2011). *Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankacılığının Yeri ve İşleyişi*. Beykent Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Kaya, Ö. (2010). *Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Türk Bankacılık Sistemi İçerisindeki Etkinliğinin Araştırılması*. İstanbul Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Kepenek, Y. Yentürk N. (2005). *Türkiye Ekonomisi (18.b)*. İstanbul. Remzi Kitabevi.

Önk, H. (2015). *Osmanlı Dönemi Para Vakıflarıyla Günümüz Katılım Bankalarının Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi. Afyon.

Özbay, F. (2014). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye' deki Uygulamaları*, Yüksek Lisans Bitirme Projesi, Gediz Üniversitesi. İzmir.

Özdemir, S. (2002). *Avrupa Birliği ve Türk Bankacılığı: Karşılaştırmalı Analiz*, BDDK Yayını, Ankara.

Özgür, E. (2007). *Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları ile Rekabet Edebilirliği*. Doktora Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyon.

Özkan, H. (2012). *Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması ve Muhasebe Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi. Niğde.

Öztn, A. (1989). *100 Soruda Türkiye'de Bankacılık*, Genişletilmiş 2.Baskı. İstanbul. Gerçek Yayınevi.

Özulucan, A. Deran A. (2009). *Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması*. Makale. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.

Özulucan, A. Özdemir S. (2010). *Katılım Bankacılığı, Muhasebe Organizasyonu, Uygulamalar*, Finansal Tablolar&Bağımsız Denetim. İstanbul. Türkmen Kitabevi.

Polat, A vd. (2009). *Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı*. Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları. İstanbul.

Polat, S. (2015). *Katılım Bankalarının Sigorta Uygulamalarında Tekafülün Yeri ve Geleceği*, Yüksek Lisans Bitirme Projesi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Pehlivan, P. (2016). *Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi*. Makale. Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. Yıl.16 S.31. Konya.

Şahin, E. (2007). *Türkiye’de Düünden Bugüne Katılım Bankaları*. Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi. İstanbul.

Şen, S. (2011). *Türk Bankacılık Sistemi İçerisinde Katılım Bankacılığının Yapısal Analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. İstanbul.

Takan, M. (2002). *Bankacılık Teori, Uygulama ve Yöntemi*. Ankara. Nobel Kitabevi.

Tosun, M. (2000). *Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve ÖFK’lerin Türk Banka Sistemi İçindeki Yeri*. B.Cemal Rodoplu, Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama. Albaraka Türk Yayınları, İstanbul.

Tunç, H. (2000). Soru ve Cevaplarla ÖFK’lar. *Bereket Dergisi*. Yıl: 3, Sayı:10, s.13.

Türkiye Bankalar Birliği Faaliyet Raporu. (2015). [Http://www.tbb.org.tr/](http://www.tbb.org.tr/) Erişim Tarihi: 12.12.2016.

Türkiye Katılım Bankalar Birliği. (2015). Katılım Bankaları Raporu.

Ustaoglu, D. (2014). *Türkiye’de Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri ve Önemi*. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi. Manisa.

Yahşi, F. (2001). Özel Finans Kurumlarının Mevzuat Serüveni. *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*. Sayı 21. Alkım Yayıncılık.

Yanpar, A. (2014). *İslami Finans, İlkeler, Araçlar ve Kurumlar*. İstanbul. Scala Yayıncılık.

Yılmaz, O. N., *Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı*. Türkiye Katılım Bankaları Birliği. 27-28 Şubat 2010. Antalya Eğitim, No: 2009/10-51.